
סופשבוע
כ"ח בשבט, תשמ"ו 7.2.1986
סיפור השער:
תיסלם למשינה
יועצים במיסתורין
דונם פה, וליפקה שם
נולה צ'לטון, סופמשחק
רואים סרט כחול ביפו
לוויין
דיסקונט
שרות עצמי
במהירות האור
בעשרות לווייני דיסקונט – מערכות בנקאיות לשרות רחב ומקיף בשרות עצמי – מ־8.00 בבוקר עד 8.00 בערב.
בלוויין דיסקונט תמצא: כספומט דיסקונט, משוב דיסקונט, קשר טלפוני לטלבנק דיסקונט, מערכות מידע ממוחשבות, תיבות דואר אישיות ותיבות „אל־תור".
מטאור
דיסקונט
מידע
לאיש העסקים
במהירות האור
כאיש עסקים – אתה זקוק ל„מטאור דיסקונט" על שולחן עבודתך במשרד. לחץ על הכפתור ו„מטאור דיסקונט" ימסור לך את מצב חשבונותיך והשקעותיך בבנק דיסקונט – נכון לרגע ההדפסה – מידע פיננסי, כלכלי וכללי, קטעי עיתונות וחדשות, דואר אלקטרוני ועוד.
„מטאור דיסקונט" מופעל ע"י חברת „אלנט".
משוב
דיסקונט
מידע ופעולות
במהירות האור
משוב דיסקונט – בכל סניף של בנק דיסקונט ברחבי הארץ בשעות העבודה ובלוויינים הפתוחים מ־8.00 בבוקר עד 8.00 בערב.
במשוב דיסקונט תוכל לבדוק מידע על חשבונותיך, ליהנות משרותי הודעות אלקטרוניות ולבצע מיגוון רחב של פעולות בנקאיות.
כספומט
דיסקונט
מוכן ומזומן
במהירות האור
כספומט דיסקונט. עוד שירות שאדם כמוך יודע להעריך.
בידור יתרה, רכישת פק"מ, הפקדת המחאות – 24 שעות ביממה – בכל ימות השנה, בנוסף למשיכת מזומנים במאות מכשירים בכל רחבי הארץ.
טלבנק
דיסקונט
טלפן ונשמע בקולך
במהירות האור
טלבנק דיסקונט – שרות המיועד לאנשים עסוקים כמוך.
טלפן לטלבנק דיסקונט בכל שעה – ונשמע בקולך. תוכל לבצע פעולות בנקאיות 24 שעות ביממה ולקבל מידע מעודכן על חשבונותיך מ־8.00 בבוקר עד 10.00 בלילה וכמו שאתה מצפה מדיסקונט – השרות מיידי, יעיל ואדיב.
בנקאות במהירות האור
בנק דיסקונט
לוויין · מטאור · משוב · כספומט · טלבנק

בשר
אדום
משובח
שווארמה
הודו
לשמור בהקפאה עד לשימוש
משקל נקי 1 ק״ג
קחי עכשיו בשר שווארמה תנו הוד, עוד מוצר איכות של ב.ע.ד. בשר שווארמה הודו הוא בשר אדום משובח המגיע אלייך לאחר שעבר תהליכי עיבוד מתקדמים ביותר.
בשר שווארמה הוא מחלקו הטוב ביותר של התודו, בשר טעים במיוחד! עסיסי, רך ודל שומן, קל להכנת מגוון גדול ועשיר של מטעמים.
מוצר איכות של תנובה
8.2-14.2.86
הגדולה
סוף העונה
במשביר לצרכן
20%-30%
הנחה אמיתית
על כל מבחר הלבשת והנעלת חורף
לנשים, גברים וילדים
מכל מוצרי היוקרה Marks & Spencer
ועוד מאות מוצרים בהנחות גדולות בכל המחלקות
ימי מוצר
יום ראשון 9.2.86
חצאיות ושמלות
יום שני 10.2.86
סריגים
לנשים גברים וילדים
10% + 25%
יום שלישי 11.2.86
ז'קטים בלייזרים ובטלדרסים
לנשים וגברים
יום רביעי 12.2.86
חולצות
לנשים גברים וילדים
10% + 25%
הנחה
למחזיקי ישראכרט
קנה החודש
שלם בחודש הבא.
חדש
אמקור במשביר לצרכן
מקררים מקפיאים מכונות כביסה תנורי בישול ואפיה
בתשלומים - פרטים בבתי הכל בו
מבצע ענק במוצאי שבת 8.2.86 בלבד
אופנת נשים לחורף
10% + 25%
אופנת גברים לחורף
אופנת ילדים לחורף
שמיכות ממולאות
הנעלת חורף
10% + 20%
המשביר לצרכן רשת בתי כל-בו ראשונה בישראל
פרסום הרשת

סופשבוע

כ"ח בשבט, תשמ"ו 7.2.1986

עורך: צבי לביא
עריכה: תמר גיא
עיצוב ועריכה גרפית: יורם נאמן
גרפיקה: נטע גרינשפן

קוראים יקרים,

לפני שנים רציתי למכור דירה. עד רגע העיסקה הייתי תמים להאמין שהיא רכוש פרטי. פתאום התברר שיש לה שותף. קוראים לו מינהל מקרקעי ישראל. לא סתם שותף, מפני שהוא בעל האדמה וזה עושה אותו למשהו כמו בעל-בית. צריך לחזר על פיתחו כדי לקבל את הסכמתו. לא תמיד הוא נותן אותה בחינם. מתי וכמה לשלם, אם בכלל – זה שם הסיפור.

הפקיד הממונה על ההסכמות עיין בחוזה המכירה ושאל מדוע אני בא בעצמי ולא שולח עורך-דין. אמרתי שעורך-דין עולה הרבה כסף שאין לי, ובתור שליח להעברת המיסמכים לא שווה לשכור מוסמך למשפטים. אמר הפקיד שבטח אין לי ניסיון בעניינים שכאלה, ואולי עורך-דין, אפילו לא יקרן, יגמור לי את העסק הזה של דמי ההסכמה יותר בזול. אחר-כך הוא גם הוסיף, בקול קצת אינטימי, שאם אני מעוניין, הוא יתן לי שם של עורך-דין מצויין שמסוגל לצאת מהעניין בלי שאצטרך לשלם פרוטה. למינהל כמובן.

אמרתי לפקיד שבמצב הנוכחי לירה פחות או לירה יותר (זה היה לפני עידן השקל הישן) כבר לא תעשה אותי עשיר או עני, ואם כבר הגעתי ללשכת כבודו, אחרי עמידה מעצבנת בתור, אז מוטב לסיים את הפרשה מיד ועל המקום. אמר הפקיד שזה לא כל כך פשוט מפני שבעצם לא הוא קובע אם לשלם וכמה. שאלתי מי קובע, והוא אמר, קובע מי שקובע. שאלתי איך קובעים, והוא אמר, בודקים אם אתה מרוויח על המכירה, ובדרך כלל דמי ההסכמה זה שליש מהרווח. שאלתי, מה זה בדרך כלל? והוא אמר, שזה הכלל אבל תמיד יש יוצאים מן הכלל. שאלתי מי קובע מתי יוצאים מן הכלל, והוא אמר, קובע מי שקובע.

אחר-כך הוא שאל אם אני שכיר או עצמאי. שאלתי למי זה נחוץ, והוא ענה, שזה נחוץ לו לדעת, מפני שלשכיר יש פחות כסף ובענין הזה המינהל מתחשב. אמרתי שאני שכיר, והוא אמר שטוב לדעת, אבל צריך לצרף מכתב עם פירוט הנסיבות המקילות שאני מבקש להתחשב בהן. שאלתי מה כותבים במכתב כזה והוא אמר לי, הו, בשביל זה הצעתי לך לפנות לעורך-דין. אמרתי לו, אבל אני כבר פה, והוא נאנח ואמר, נו טוב, והכתיב לי בערך את הנוסח. אחרי שקרא מה כתבתי אמר שזה נשמע משכנע ונדמה לו שהוא יוכל לעזור לי לקבל פטור מדמי ההסכמה. שאלתי איך, והוא אמר, אני יושב עם מי שקובע. שאלתי, ומה יקרה אם המישהו לא יתחשב בו, והוא אמר, אז תגיש עירעור, מפני שאני יושב גם עם ועדת העירעורים. אמרתי תודה ונפרדנו לשלום.

בשבוע הבא שוב נפגשנו. הפקיד נתן לי את טופס ההסכמה ואמר, לא צריך עירעור, סידרתי לך את זה בחינם. אמרתי תודה ורציתי ללכת. אבל הוא קם ממקומו, משך אותי בשרוול לחדר סמוך, נעל את הדלת, ואמר בקולו האינטימי, נכון שטיפלתי בך יפה? וכון שאתה מרוצה? הייתי מוכן לחשבע מה יהיו המלים הבאות. אבל לא. הוא אמר, אני כבר יודע שאתה עתונאי, אז יש לי רק בקשה אחת, שתכתוב עלי פעם.

אז הנה כתבתי, קצת באחור, וכמבוא לסיפור של מיכל קפרא במוסף זה, על המנהל העכשווי של מינהל מקרקעי ישראל – המכולת שאותו פקיד הוא אחד מזבניה.

צבי לביא

צילום השער: להקת משינה. כתבה בעמ' 18-19. צילום: ברי פרידלנדר

צוחק מי שצוחק ראשון

„הן מבלבלות לי את המוח עם איזה סיפור על המאדים..."

„אם אתה לא יכול להרשות לעצמך לב חדש, יש לי כאן אחד משומש, של אשה זקנה שכמעט לא יצאה מהבית.."

„האם הגעת לשלב שבו יש לך פחות מדי תשובות לשאלות של ילדיך?"

„באשר לעתיד – אני לא מציעה לך לעשות תכניות כלשהן"

„כולם, חוץ ממט הכנסה, אומרים לי ללכת לעזאזל"

אוגדן טיולי סופשבוע

מערכת מעריב, בשיתוף יחידת התיירות במחלקת ההתיישבות של ההסתדרות הציונית העולמית והקרן הקיימת לישראל, יחלקו, ללא תשלום, לקוראי מעריב אוגדן מהודר לשמירת דפי טיול סופשבוע של מעריב.

פרטים יבואו. הקוראים מתבקשים לשמור על דפי הטיולים.

חיילים אלמונים

מיהם האנשים שמשפיעים על מקבלי ההחלטות בישראל? פעם, נהגו להסתופף במסדרונות עסקני־מפלגה ושתדלנים. היום, המערכת ממוסדת יותר, אבל עדיין יש למנהיגים קבוצות של אנשי סוד, שסובבות אותם, תורמות עצות ורעיונות, ומשפיעות

יועצים בסתר

על המדיניות בצורה זו או אחרת. איש לא בחר בהם. איש לא מינה אותם אבל הם שם. רשימה חלקית.

מאת אבי בטלהיים וגבי קסלר

לא כליכך ברור מה הוא עושה שם, בכנסת. הוא לא נבחר העם. איש לא הזמין אותו לפגישה. אבל כל שבוע תפגוש אותו במסדרונות, לבוש בקפידה, חליפה ועניבה תואמת, חיוך של שביעות־רצון והבעה של איש חשוב. אברהם אפל, עסקן שולי בתנועת החרות, מוותיקי האצ"ל, מתנחל קבוע במזנון, אחת בשבוע כמו שעון. הוא אורב לעוברים ושבים, ולוחץ ידיים לכל מי שחולף לידו; מת להפגין את הידע שלו, את הבקיאות בכל ההתפתחויות והמהלכים, אם רק תקריש לו מספר שניות. יש בפיו עצה לכל ח"כ או שר מורמן, נוסחת פלא לכל צרה. לאברהם אפל, יהודי נחמד עם כוונות טובות, שהשפעתו תורגת בקושי מבנין סניף מפלגתו בצפון תל־אביב, נדמה שהוא מנהל את המדינה. הוא מקבל ברצינות את לחיצות הידים החמות והחיוכים המנומסים, ולא חש ברגש התמלה הממלא את מאזיניו בסתר ליבם.

אפל, אחד השרידים האחרונים של המשפחה הלוחמת, היתה לו ערגה בעלות הליכוד לשלטון. מדוע שלא ינהג כמי שנהגו המפא"יניקים בימי המדינה הראשונים? כלום לא שוטטה אז במסדרונות המימשל אסופה של עסקני סניפים גדולים וקטנים, חסרי תפקיד רשמי מוגדר אבל בעלי מעמד בלתי־רשמי מכובד של נותני עצות, בעיקר איך לדאוג ולקדם את ענייניהם של אנשי שלומנו? לא כולם היו ותיקי התנועה. אט אט נוספו עליהם אנשי עסקים, אילי הון, אנשי אקדמיה ועסקני קהילות מחו"ל. הם הוזמנו או הזמינו עצמם להתחכך בשררה, בגלל מחוייבויות אישיות ואולי גם מחוסר בטחון עצמי או מהיעדר תרבות שלטון מסודרת. מידת השפעתם על תהליך קבלת ההחלטות, אם היתה להם בכלל, בוודאי שלא היתה אחידה. כך או אחרת, ברור שהם נהנו מזה.

מה שאברהם אפל לא חש הוא, שהשנים עשו את שלהן. השלטון התבגר. היום הוא יותר ממוסד ופורמלי, ולא מאפשר צפיפות של "אנשי שלומנו" במסדרונות. אפילו בתנועת העבודה, בעלת הדימוי הזקן, כבר נעלם מעמד החכמים־הוותיקים, דוגמת מנהיגי חרות מנחם בגין וד"ר יוחנן באדר, שעד לפני זמן לא רב היו עולים אליהם לרגל כדי לשמוע עצה שקולה. הטבע עושה את שלו ואחרוני המוהיקנים, נוסח יצחק בן־אהרון וישראל גלילי, אינם עוד חלק מהמטבח.

הם אם פירוש הדבר שנעלמו יועצי הסתרים מאחורי הקלעים של המערכת הפוליטית המ־מוסדת, או שכל המתחזים לכאלה, הם על תקן אברהם אפל? ואולי קיימת בכל זאת מערכת נוספת, בלתי־רשמית, שמרפדת את קובעי המדיניות במעגל סמוי של עצות ודעות?

יש. איש־איש וסגנונו. מנחם בגין, למשל, הקפיד לקבל החלטות לבדו ולעתים קרובות לא ידעו גם המקורבים לו כיצד יחליט. עם זאת, העדיף קודם לכן לשמוע את האנשים שעליהם סמך יותר מכל. בראש וראשונה בנו, ד"ר בנימין זאב בגין; וגם חברים ותיקים, ביניהם ד"ר ראובן הכט בעל "ממגורות דגון" ודוד אלפרן, שהיו פוקדים לעתים מזומנות את לישכת ראש־הממשלה וכמובן את מעונו הרשמי, ומסתגרים אתו בארבע עיניים. בנוכחותם התחבט בנושאים שונים שהובאו להכרעתו, וסביר שהיתה להם עליו השפעה כלשהי.

היפוכו הוא יצחק שמיר. אדם מופנם ומסוגר, שלא קל לרכוש את אמונו ועוד יותר את חברתו. עברו במחתרת ובמוסד עיצב לו סגנון עבודה אינדיבידואליסטי, שלא בנוי להתייעצויות ממושכות, ובוודאי לא לשיחות עם חברים, שחלק מהן יוסט לעניינים שאינם על סדר היום. הוא היועץ מספר אחד של עצמו, ומלבדו ישה אוזן לנושאי תפקידים רשמיים ולמשרדיו בתנועת החרות. אם יש לו חבר מן החוץ, שמשפיע עליו ודעתו נשמעת, זה הפירסומאי אליעזר ז'ורבין, ועל כך בהמשך.

לעומתם, מייצג שמעון פרס מודל אחר. הוא חיה חברתית בכל רמ"ח איבריו. אצלו, חיוני ביותר לשמוע דעות רבות ככל האפשר. הוא שומר על קשרי ידידות עם אישים ברמות ובתחומי ענין שונים. לא מעט נהגה פרס להתחכך בחברת אנשי רוח ואקדמיה, להאזין להם, לשאול לדעתם. הוא תמיד מוצא להם פנאי, בדרך כלל בשעות לא־מקובלות. אחת השיטות האהובות על ראש הממשלה לספיגת השפעות חיצוניות, היא לכנס ביחד פרופסורים ואנשי מעשה ולתת להם להתווכח ביניהם. פרס יושב ומקשיב. הוא יתרשם ביותר מאותה עמדה בה יתמכו גם הפרופסורים וגם המנהלים. עמדה חד־משמעית שכזו יכולה לשנות בבת אחת עמדות בהן החזיק פרס לפני אותה פגישה.

מתוך החוגים הרחבים האלה ניתן לזקק את הרשימה הבאה של הלא־רשמיים, המשפי־עים האמיתיים על ראש הממשלה:

אל שווימר, לשעבר מנכ"ל התעשיה האווירית, הוא כיום יועצו (ללא שכר) של ראש־הממשלה לענייני מדע וטכנולוגיה. בשנים הרבות שעברו יחדיו, והיו שותפים לתכניות בתחום הבטחון ולפריצות דרך בנושאים רגישים, התפתחה ביניהם ידידות אמת. לאל שווימר יש עתה קשרי עסקים בכל רחבי העולם, המאפשרים לו לשלב במסעותיו שליחויות פוליטיות עדינות.

היה מי שאמר כי יש לו (לשווימר) "השפעה מאגית כמעט" על פרס. הוא מגיע אל ראש הממשלה בכל שעה משעות היום, בבית ובמשרד. פרס משתף אותו בעניינים רבים ומבקש ממנו ליטול חלק בפגישות ובמגעים. אך שווימר גם יוזם בעצמו רעיונות ומביאם ישירות לראש־הממשלה. אשתקד, נזכר שמו באמצעי התקשורת כמי שנשלח לקהיר כדי להעביר למצרים תוכנית של ראש־הממשלה להסדרת סכסוך טאבה; נזכרה גם האפשרות שהוא ירכוש את מלון "אביה־סונסטה" בטאבה כדי להפוך אותו למרכז תיירות בינלאומי, בשיתוף משקיעים אחרים – ביניהם סוחר הנשק הסעודי עדנן חאשוגי, וסוחר הנשק הישראלי יעקב נמרודי. שמו גם נזכר בין אנשי העסקים ששהו בירדן וקידמו, בין היתר, את נושא המו"מ עם חוסיין.

מקרב אנשי הרוח נמצא במעגל הפנימי את שבתי טבת, עמוס עוז, א.ב. יהושע ויזהר סמילנסקי. טבת הוא ידיד ותיק ובעל השפעה של פרס. בעבר הירבו להיפגש ולשוחח בתדירות גבוהה יותר. מאז שפרס ראש־ממשלה הם נפגשים בתדירות נמוכה, בדרך־כלל בביתו של פרס, ומפעם לפעם נועץ בו ראש־הממשלה בנושאים שונים ומבקש לשמוע את דעתו.

הקשר המעניין ביותר הוא עם שלושת הסופרים האחרים, שהיו בין החותמים על העצומה להקמת ממשלת האחדות הלאומית ביולי 1984. הוא לא ישכח להם את עזרתם כאשר בתוך מפלגת העבודה התגבשה אופוזיציה רחבה נגד הרעיון. מאז חלה התקרבות ביניהם. פרס מחשיב את מעורבותם ומעריך את העובדה שאישיותו אינו מסתגר, אלא מגלה איכפתיות ומתגייס כאשר יש צורך לאומי. ראש־הממשלה שומר איתם על קשר רצוף ומנהל איתם התכתבות שוטפת, בנושאים שונים הקשורים לענייני המדינה, כשהוא מתייחס לשאלות, לתמיהות ולביקורת שלהם. מדי פעם הם גם מבקרים אותו בביתו, אבל היו גם מיפגשים בבתיהם, כל פעם אצל מישהו אחר, לעתים רק עם אחד מהם. עד כה לא ניתן פירסום לקשר הידידותי הזה בין ראש־הממשלה לסופרים.

ההיכרות בין פרס לעו"ד רם כספי משתרעת על־פני עשרים שנה, עוד מימי רפ"י. כספי היה ממקימי אל"ף – אורחים למען פרס – אחרי שהקים את התנועה "דיין לראשות הממשלה", הצטרף למפלגתו של דיין, והוצב במקום התשיעי הלא־ריאלי ברשימת תל"ם לכנסת. כשלונה החזירו מהר למפלגת העבודה. שמעון פרס מחשיב את דעתו של עו"ד כספי והתייעץ עימו פעמים רבות. במרוצת המו"מ הקואליציוני ניהל כספי מגעים עם אגודת־ישראל, יהד, תמ"י ו"אומץ".

(המשך בעמוד הבא)

אחת השיטות האהובות על ראש הממשלה היא לכנס ביחד פרופסורים ואנשי מעשה ולתת להם להתווכח ביניהם. הוא יתרשם ביותר מאותה עמדה בה יתמכו גם הפרופסורים וגם המנהלים. עמדה חד־משמעית שכזו יכולה לשנות בבת אחת עמדות בהן החזיק פרס לפני הפגישה.

(המשך מהעמוד הקודם)
ההסכם בין מפלגת העבודה לעזר ויצמן נחתם בביתו.

לאחרונה יצא בשליחות הממשלה לוואשינגטון, יחד עם השר משה ארנס, כדי לדון בהסדרי החקירה שלפרשת המרגל ג'ונתן פולארד. בחירתו לנסיעה עדינה ומורכבת זו לא היתה מקרית, ועוררה תרעומת בקרב עמיתיו.

מיום שייצג כספי את ח"כ אהרון אבוחצירא במשפטו הפלילי, ובין השניים נוצר קשר אישי טוב, ודע פרס כי יוכל לסמוך עליו כאשר צריכים משהו מאבוחצירא. לפני מספר חודשים, כאשר רבו השמועות על פירוק ממשלת האחדות והקמת ממשלה צרה בראשות המערך, העביר כספי פתק לראש־הממשלה והזכיר כי באמצעותו ניתן לשכנע את אבוחצירא להצטרף לקואליציה מצומצמת בראשות המערך. גם רמי כספי ימצא את דלתו של שמעון פרס פתוחה בפניו, כל אימת שיבקש פגישה עמו.

ג ם הפרופסור לכלכלה מיכאל ברונו יכול להזמין את עצמו אל ראש הממשלה, כל אימת שירצה בכך, למרות שאינו נושא בשום תואר או תפקיד רשמי. ברונו שייך לאותה קבוצה מצומצמת המקורבת לראש הממשלה, המשפיעה על תפיסת עולמו הכלכלית בכלל, ועל החלטתו לתמוך בנקיטת צעד כלכלי זה או אחר. האינפלציה ומסירת תיקי הבטחון והחוץ ליצחק רבין ויצחק שמיר, לא הותירו בידי פרס ברירה אלא להתמקד בעניני הכלכלה. מה גם שתיק האוצר ניתן ליצחק מודעי, איש הליכוד ואישיות בלתי־נצפית. ההכרח להיות פעיל בנושא שהיה זר לו, עם ידע מקצועי מוגבל, הכתיב לו להקיף את עצמו במורים עליהם יוכל לסמוך. זה גם התאים לאופיו, כי מאז ומתמיד אהב לשמוע גם דעות של אנשי מעשה "מצליחנים".

כך, לאחר תקופת יובש בת שבע שנים, נראו שוב בלשכת ראש הממשלה וכמעונו הרשמי פרופסורים

הרב אליעזר ש"ך

לכלכלה, תעשינים ובנקאים. חלקם התחלפו עם הזמן, אך תמיד נמצא בסביבה מישהו לייעץ, לחוק, להשמיע רעיונות חדשים. על מידת השפעתם של היועצים הללו התבטא אחד המשתתפים הקבועים בהתייעצויות ובישיבות השרים: "בכל פעם שאני שומע את פרס מדבר בזכותו או בגנותו של צעד כלכלי כלשהו, אני יכול לזהות עם מי הוא נפגש לפני הישיבה".

בחוג יועצי הסתרים כבר נפקד מקומם של הנגידים לשעבר של בנק ישראל משה זנבר וארנון גפני. לאחר הבחירות עוד היה פרס מתייעץ עם זנבר וגם עם פרופ' חיים בן-שחר, עליו דובר כמועמד המערך לתיק האוצר. מזנבר וגפני גם ביקש ראש הממשלה הצעה מפורטת לעיסקת חבילה. אבל החבילה נתפרדה אחרי הקמת ממשלת האחדות. בך שחר נעדר מהארץ לעתים תכופות, ועל זנבר אומרים כי התאכזב שלא קיבל תפקיד ראוי עם שובה של מפלגת העבודה לשלטון.

מי אם כן בולט עכשיו בחוג המשפיעים הכלכליז והפרופסורים. ההרכבים השתנו מפעם לפעם. היום פעילים רק מיכאל ברונו ואיתן ברגלס. ברונו, אחד מאבות התכנית הכלכלית, מצורף לוועדת המעקב אחר התכניות. יחד עם ברגלס גם השתתף במשלחת התשעה שנסעה לפני חודש לוושינגטון להסביר לאמריקאים את מצב המשק. בתום שנה ויותר של פעילות רצופה, ברונו הוא חלק בלתי נפרד מן המערכת הממשלתית, וקשה לדבר עליו כעל סתם יועץ חיצוני. גם ברגלס מתנתק מן הקתדרה, ומתמנה ליו"ר הדירקטוריון של בנק הפועלים. האם קרבתו לפרס העניקה לו את התפקיד הבכיר? קשה לומר שזו היתה הסיבה היחידה,

מזכיר המדינה של ארצות הברית, ג'ורג' שולץ

אך כוראי זו היתה נסיבה מקלת.

פרופסור לכלכלה אחר שמשחק תפקיד חשוב, אם כי בעקיפין, הוא חיים ברקאי. ברקאי הירושלמי הוא מידידי שר הבטחון יצחק רבין, שגם התמחה בכלכלת הבטחון של ישראל. כשפרס רוצה לשכנע את רבין בצורך בקיצוץ זה או אחר בתקציב הבטחון, הוא משתמש בפרופ' ברקאי.

מ קרב אנשי המעשה וה"מצליחנים" בארץ ובחו"ל, שפרס מעריך כל־כך, בולט מכל בחוג המשפיעים אלי הורביץ, נשיא התאח־דות התעשינים ומנכ"ל קונצרן "טבע". הורביץ קנה אצל פרס מקום בכותל המזרח, אחרי שהגיע להסכמי שכר עם ההסתדרות במצבים שנראו כאבודים. שוב, אולי אין זה מקרה, שאלי הורביץ מוזכר כאחד המועמדים הרציניים לרשת את מקומו של ארנסט יפת בראש הדירקטוריון של בנק לאומי. מצמרת חברת העובדים ההסתדרותית, קירב אליו פרס לאחרונה את עמירם סיון, מנכ"ל חברת "תיעוש" ולשעבר מנכ"ל האוצר.

בשנה האחרונה למד פרס להאזין ולהעריך גם את דעותיה של הפקידות המקצועית, בעיקר באוצר. מבין הפקידים, הקרובים ביותר אל ראש הממשלה הם מנכ"ל האוצר עמנואל שרון, הממונה על התקציבים, אהרון פוגל, וכמובן יועצו הכלכלי של ראש הממשלה, אמנון נויבך. ואולם כשמדובר בקשר אל משרד האוצר מעדיף פרס לסמוך על הפוליטיקאים יותר מאשר על הפקידים. כאן המקורב אליו ביותר הוא סגן שר האוצר עדי אמוראי, שותף מלא בהתייעצויות ובהכנת התכניות, אחד מאלה שמעמדו אצל פרס מרשה לו

הסופר עמוס עוז

התעשיין אל שווימר

נשיא הקונגרס היהודי העולמי, אדגר ברו

הפרסומאי אליעזר ז'ורבין

עו"ד רם כספי

להזמין את עצמו לפגישה ב־4 עינים עם ראש הממשלה.

אגב, אמוראי מרכז את הטיפול החשוב והרגיש בשוק ההון, הוא גם נושא עיניו לתפקיד נגיד בנק ישראל. לאוצר בא לאחר שרות ממושך בוועדת הכספים של הכנסת, אך היה חסר נסיון בשוק ההון, את החסר משלימים לו (וכמובן משפיעים עליו) מומחים, חלקם ידידים אישיים כמו דוד ויסברג וצבי לובצקי מבעלי חברת הברוקרים "קוק", או דוד ויינשל מנהל ה"שופרסל"; וחלקם בנקאים וכהם מרדכי איינהורן מבנק לאומי, אמנון שוה מבנק הפועלים וביתו צדיק מן הבנק הבינלאומי.

נחזור לראש הממשלה. מבין הבנקאים הבכירים, המקורב אליו ביותר (וגם ידיד אישי) הוא רפי רקאנטי מבעלי ומנהלי בנק דיסקונט. אכן, מסתמנת היום אצל שמעון פרס חולשה לאנשים עשירים. מיליונרים רוגמת יקותיאל פדרמן, דאן פרידמן וסטיב שלום, גם הם ידידיו האישיים. על קשרים טובים הוא שומר גם

לו רצה בגין, שום דבר לא היה נחתך בתנועת החרות בלי לקבל את אישורו. אבל גם כשהעליה לרגל לרחוב צמח מוגבלת ליחידי סגולה, יש עדיין חשיבות עליונה לדברו. יצחק שמיר מגיע אל בגין כשהוא מרגיש צורך בעצה, וגם כדי להשפיע על חבריו באמצעות הגיבוי העקיף של ראש התנועה המסתגר בביתו.

עם נסים גאון ושאול אייזנברג. עם זאת קשה להגדיר אישים אלה כיועצי סתרים. ראש הממשלה אמנם משוחח איתם על עניני המשק, אך אינו משתף אותם בהתלבטויותיו כאיש מדיניות או באילו צעדים כדאי לנקוט. לשיחות איתם יש יותר אופי של החלפת דיעות ופחות של מתן עצות. לעומת זה הוא מנצל את שירותיהם הטובים בעניינים אחרים. נסים גאון היה הראשון שיצר את הגשר בין ישראל לסין ושאול אייזנברג מטפל בו ומטפח אותו. סטיב שלום מטפל זה שנים ארוכות בקהילה יהודית של אחת ממדינות ערב, ותרומתו לא תסולא בפז.

ב חוג המשפיעים שאינם אזרחי ישראל בולט אדגר ברונפמן, נשיא הקונגרס היהודי העול־מי. קשרי הידידות שלו עם שמעון פרס החלו עוד לפני שנתמנה ברונפמן לתפקידו הנוכחי. לפרס ידידות ממושכת עם המשפחה השלטת בתעשיית הוויסקי בצפון אמריקה. לנשיא הקונגרס היהודי העולמי קשרים טובים מעבר למסך הברזל, לרבות אצל שליטי הקרמלין. ברונפמן מרבה בנסיעות לגוש המזרחי ומבחינת ישראל הוא צינור מידע חשוב וגם מתווך חשוב. פרס השתמש בו בשנה האחרונה להעברת שדרים למנהיגי ברית־המועצות. לא מכבר העביר ברונפמן איגרת אישית של פרס לגורבצ'וב בענין עליית יהודי רוסיה. לפני מספר שבועות, נפגש גם עם שליט פולין הגנרל ירוזלסקי, ודן עימו בעליית שרידי יהדות פולין לישראל.

מערכת היחסים הדיסקרטית בין ברונפמן לשמעון פרס עוררה לא אחת תרעומת במשרד החוץ. בספטמבר אשתקד ביקר יצחק שמיר בפומבי את ברונפמן וטען כי נסיעתו לברית־המועצות עלולה לפגוע באינטרסים של מדינת ישראל, שכן רק ישראל מוסמכת לדון עם הרוסים בשם העם היהודי.

רשימת המשפיעים על מ"מ ראש הממשלה יצחק שמיר מצומצמת הרבה יותר. כשר חוץ הוא מרבה להתייעץ עם עוזריו הקרובים יוסי בן־אהרון, אבי פזנר ואלי רובינשטיין (היום ציר מדיני בשגרירות בוושינגטון), עם השר משה ארנס וח"כ דן מרידור. הוא ממעט להיפגש עם ידידים שאינם קשורים למערכת ושהשפעתם עליו מעטה בלאו הכי. בדרך־כלל אין הוא מבקש לשמוע את דעתם בנושאים שעומדים על הפרק. בנושאי מפלגה, מקורביו שאזנו כרוייה לדברם הם רוני מילוא ומיכאל רקל. בענייני הכלכלה הרחוקים מליבו, כשהוא מרגיש צורך להתייעץ עם מישהו, זה רק עם מנכ"ל הביטוח הלאומי נסים ברוך, יועצו הכלכלי כשהיה ראש ממשלה.

ל שני אנשים מחוץ למערכת יש גישה אל שמיר וכוחם להשפיע עליו בעצה ובכיוון: יוסי ציחנובר ואליעזר ז'ורבין. צ'חנובר, לשעבר מנכ"ל משרד החוץ, הוא כיום נשיא חברת השקעות של בנק דיסקונט בארה"ב, מרבה לבקר בארץ, נפגש לעתים מזומנות עם שמיר (וגם עם שמעון פרס) ומקיים עמהם שיחות בנושאים לאומיים שונים. הידע שלו רב, קשריו ברחבי העולם מרשימים, והשפעתו רבה. אבל מבין השניים, ז'ורבין הוא המקורב ביותר לשמיר. לבעליו של משרד הפירסום "דחף" אין כל בעייה להיפגש עם כל אישיות פוליטית במדינה. בעבר הימר על משה דיין ואחר־כך על עזר ויצמן. את שניהם ייעץ לראשות הממשלה. משרדו ניהל את מסע הנצחון של הליכוד לשלטון ב־1977. אחר־כך היה ז'ורבין ממקימי אל"ף (אזרחים למען פרס), וב־1981 כבר ניהל "דחף" את מסע הבחירות של המערך.

כיום מהמר ז'ורבין על שמיר, ידידו מהמחתרת. הוא שופע רעיונות ואינו מתבייש להציע וליווט. בתקופות משבר גם נרתם לעזרה, בעצה ובתיווך. כך היה כשעמד פרס לפטר את אריאל שרון מהממשלה בגלל התבטאויותיו הבוטות. ז'ורבין נטל חלק בגיבוש הטקטיקה של הליכוד, שהביאה לחיסול המשבר.

השפעה לא מעטה שמורה עדיין גם לראש־הממשלה לשעבר, מנחם בגין. שמיר נועץ בו מפעם לפעם, בדרך־כלל לפני הכרעות חשובות. לו רצה בגין, שום דבר לא היה נחתך בתנועת החרות בלי לקבל את אישורו. אבל גם כשהעליה לרגל לרחוב צמח מוגבלת ליחידי סגולה, יש עדיין חשיבות עליונה לדברו. יצחק
(המשך בעמוד 44)

שעור מולדת

דונם פה וליפקה שם

הוא שם את הפיאודלים של ימי הביניים בכיס הקטן. מנהל מינהל מקרקעי ישראל שולט על יותר מתשעים אחוזים מאדמות המדינה, תופעה שאין לה אח ורע במשטר דמוקרטי. העוצמה הזאת מופקדת היום בידי עו"ד משה ליפקה. כישוריו הבולטים לתפקיד: היותו חבר זוטר במפלגה הליברלית בתקופה שפסח גרופר היה שר החקלאות.

מאת מיכל קפרא
צילומים: שמואל רחמני

משה ליפקה: כשהייתי עורך דין לא ראיתי שרגלי תדרוך שם.

בחודש ינואר 1984, בגיל שלושים וחמש וחצי, התמנה משה ליפקה, עורך־דין צעיר, למנהל מינהל מקרקעי ישראל. במילים אחרות, ליפ־קה, ביום בן שלושים ושבע, שולט על תשעים וארבעה אחוזים מאדמת המדינה. האחוז הזה מלמד על העוצמה האדירה, הכוח וההשפעה, הנמצאים בכיסו של בעל התפקיד. לתופעה הזו, לדברי ליפקה עצמו, אין אח ורע בשום מדינה דמוקרטית בעולם – והיא מסבירה את הגירוי העז התוקף את בלוטות החשק המפלגתיות, בכל הנוגע לאיוש התפקיד. משה ליפקה הוא משל לתוצאה של הגירוי הזה.

„למנהל מינהל מקרקעי ישראל", אומר ליפקה, חבר לשעבר בחוג הרעיוני של הליברלים, „צריכות להיות תכונות של שופט". הוא צודק. אלא שעל־פי תהליך עלייתו של ליפקה לכס המנהל, נדמה שהתכונה הבסיסית הנדרשת מאותו שופט, היא להיות בראש וראשונה חבר המפלגה הליברלית. התפקיד הרגיש כל־כך במוקד כוח שכזה, דורש ללא ספק, גם מיומנות ניהולית גבוהה. אך כמינהל יש לא מעט עובדים החולקים על דרך ניהולו התקינה של משה ליפקה. בימים אלה בודק המשנה ליועץ המשפטי לממשלה, עו"ד יורם ברסלע, תלונות שהוגשו על־ידי עובדים. התלונות מתייחסות לאי־ציות לצווים של בתי־משפט ולהערפת אורחים שלא כדין.

ליפקה, ילד שמנת רמת־גני, בנו של מי שהיה אחד הקבלנים הגדולים בעיר, חניך בצופים, תלמיד מסודר, סטודנט מסודר, סמל לישוב הדעת הבורגני, מדבר היום על תפקידו במושגים של שליחות. שליחות לאומית. „לדעתי כל אזרח במדינה, פרט לשירות הצבאי שלו, צריך לתרום תרומה נוספת בתחומים שונים. ביחוד אנשים שמצליחים במקצוע שלהם." הוא מתכוון, למשל, לעצמו. לדבריו, הצליח מאוד במשרד עורך הדין שלו, ולמרות זאת החליט להיענות לאתגר הלאומי. „הגעתי למינהל כי שמחה ארליך, שאל אותי אם אני מוכן להיות סמנכ"ל. הוא הכיר אותי, ואני הסכמתי." למשה ליפקה יש נטייה לדלג על פרטים לא רצויים. כשהוא נשאל היכן שרת בצבא, הוא מתחמק. שירותו בבית הדפוס הצבאי באיזור תל־אביב, אולי לא נראה לו חשוב מספיק. גם הסיפור על פנייתו של ארליך אליו, אם נדייק, נעשתה לאחר פנייתו של ליפקה עצמו לארליך.

שלמה ירקוני, יוזם החוג הרעיוני של המפלגה הליברלית, מיטיב להכיר את ליפקה. כאשר פירסם בשנת 1972 מודעה בעיתונות על הקמת החוג, היה ליפקה בין המעוניינים להצטרף. „הוא בחור מאוד נמרץ, חסר סבלנות לשמוע את הזולת, אוהב להיות דומיננטי בשיחה, ומרבה לקטוע את מי שמדבר עימו. הוא השתלט כמעט על כל פגישה. עד היום, בשיחות הטלפוניות שלנו, הוא מתקשר ואומר לי, יש לך שתי דקות לדבר. מצד שני – הוא בחור מלא הכרת, הוא תמיד מנפנף בספר מדינת היהודים של הרצל, כאילו זה היה הספר האדום של מאו. הוא היה מאוד מסור לחוג הרעיוני, והעמיד את משרדו, שלפי דבריו מאוד הצליח, לרשות הפעילות שלנו והשקיע הרבה מאמץ זמן ומרץ.

„בשלב מסויים – ועד היום זו חידה בעיני – הוא החל להידחף לתוך המערכת הביצועית בממשלה. לי היה קשר מאוד קרוב עם שמחה ארליך, כשהיה שר האוצר. באחת השיחות שלי עם ארליך נודע לי שהוא מחפש עוזר. במקרה סיפרתי את זה לליפקה, והוא מיד קפץ ואמר – אני. אמרתי לו מה, השתגעת? והוא ענה לי זה חשוב, זה קשרים, ואני יכול לתרום. אמרתי לו, אל תהיה ילד, מה אתה חושב, שארליך יתן לך לעצב מדיניות? אבל הוא התעקש. טוב, סידרתי ביניהם פגישה. לארליך היו הרבה צורות מתוחכמות לומר – לא. הוא אמר לו, אתה יודע מה זה עוזר? זה שליח. תביא לי תה, תביא לי ניירות, זה לא בשבילך. זו היתה עוגמת נפש בשביל ליפקה. כשפגשתי את ארליך לאחר מכן, הוא שאל אותי, מה אני שולח לו עורך־דין עם משרד; והיה בזה רמז די עבה שליפקה לא נראה לו.

„זה היה השלב הראשון. ליפקה התחיל לרחרח אצל כולם. הוא התקרב לאנשי מודעי וגם לאנשי פת. בענייני קשרים אישיים – תמיד הייתי אני המקשר שלו, אבל הוא למד מהר מאוד את הפטנט והיה אומר לכולם, שהוא נכס עבורם, כיוון שהוא יכול להשפיע עלי. לחוג הרעיוני היה כוח. דרך פנחס גולדשטיין נודע לו שמחפשים סמנכ"ל למינהל מקרקעי ישראל. הוא טילפן אלי וביקש ממני לדבר עם ארליך. דיברתי איתו, ובעזרת המלצות של מודעי וגולדשטיין, ארליך אישר."

על הפרטים האלה ליפקה דילג. וככן, לפי דבריו, ארליך פנה אליו, והוא הסכים. ואיך הכיר את ארליך? „ארליך הכיר אותנו בחוג הרעיוני. בחייך, מנהיג מפלגה מכיר את האנשים". את גולדשטיין הכיר במסגרת עבודתו כעורך־דין. „בכלל לא ידעתי שהוא מהמיפלגה הליברלית. הוא היה מנכ"ל של חברת הכישוח "קידום" ואני ייצגתי לקוחות שקיבלו פוליסות. אחר־כך התברר שיש לנו דעות דומות. כשהוא נבחר לכנסת ב־81' עלה העניין של חוק הגנת הדייר, והוא ביקש ממני ומעוד שני חברים לעבור מסמך שיתקן את העיוותים בחוק. אבל לא קרה עם זה שום דבר." פנחס גולדשטיין עצמו מרעיף על ידידו שבחים למכביר: „אחד הבחורים המוצלחים שאני מכיר. בחור ישר. התפקיד של מנכ"ל המינהל מתאים לו כמו כפפה ליד. איש של עקרונות. לא מתכופף. איש מקצוע מעולה", וכדומה.

מצוייד בהמלצות חמות, מכר ליפקה את משרדו, השתתף במיכרז שנערך, זכה ויצא לשליחות כסמנכ"ל. „לבן־אדם", הוא אומר, „נקרית בחיים הזדמנות שאסור להחמיצה. הזדמנות להוכיח שאפשר לשנות תדמית גרועה של גופים. להתמודד איתה, ולחסל את הביורוקרטיה האיומה. כשהייתי עורך־דין לא רציתי שכף רגלי תדרוך שם". ליפקה לא מתנדב לספר שהוא הפסיד בכמה משפטים נגד מינהל מקרקעי ישראל. צריך לשאול. „מה פתאום", הוא מתקומם „אולי במשפט אחד, או שניים. בכלל לא רציתי לעשות

(המשך בעמוד הבא)

„גם לשרים יש טלפון במכונית"

בחודש אוגוסט 1985, מיד לאחר יציאתו לחופשה ללא תשלום, שלח י. בן לוי, חשב מינהל מקרקעי ישראל מכתב תלונה על משה ליפקה, מנכ"ל מינהל מקרקעי ישראל, לשר האוצר ושר החקלאות. במכתב טוען החשב שלאחר מינויו של ליפקה למנכ"ל, נדרשו כל חברי הנהלת המינהל לציית ציות מוחלט לרצונותיו. חבר הנהלה החולק עליו זוכה לטיפול ביד קשה. בפגישת עבודה, שנערכה בין החשב למנכ"ל, הודיע לו האחרון, שהמבנה האירגוני הקיים של משרדי הממשלה, בו החשב כפוף לחשב הכללי, אינו מקובל עליו. ומעתה עליו לראות עצמו כפוף אליו בלבד או לפנות את מקומו. בן לוי מביא מספר דוגמאות. אלו שתיים מהן: „4 ימים לפני חג הפסח תשמ"ד נדרשתי לאשר בדחיפות הזמנת להתקנת טלפון במכוניתו. התייעצתי עם החשב הכללי אשר פסק שאין לבצע את ההזמנה. הבירור, שנערך ערב החג בהשתתפות שני חברי הנהלה, התחיל במילים: מי ביקש ממך לבל הרוחות לבקש אישור החשב הכללי". דוגמה שניה: „ועדת הרכישות המשרדית נדרשה לאשר הזמנת עבודת יעוץ בנושא "המבנה האירגוני של המינהל" ללא מיכרז, ללא הנמקה לפטור ממיכרז ובתעריף של 125 דולר לשעת עבודה, שאינו מקובל גם בשוק הפרטי. על חברי הוועדה הופעל לחץ כבד לאישור ההתקשרות. יו"ר הוועדה התנגד יחד איתי, ומסיבה זו סולק לאחר מכן מתפקידו בוועדת הרכישות. בהתאם להוראות, שרכישה בפטור ממיכרז טעונה אישור החשב הכללי, פניתי אליו לקבלת אישור. בתגובה לפנייתי לחשב הכללי קיבלתי מכתב נזיפה עם העתק לתיק אישי. העתק הנזיפה נשלח גם ליתר חברי ההנהלה למען יראו וייראו".

תגובת ליפקה: „החשב הכשיל בצרות עין כמעט כל תכנית שרצינו לקדם. הטלפון, זה עניין כל־כך טפשי. אני יושב שעתיים וחצי כל יום במכונית. זה כלי עבודה. אין שום הוראות בעניין. עובדה, לשרים יש טלפון במכונית. הוא הלך ישר לחשב הכללי. הוא איש קטן שלא רואה איך מערכת עובדת. לגבי היועץ, זה היה אדם עם מוניטין, שדרש את הסכום הזה לו ולצוות שלו. החשב הכללי ביקש שנדון שנית בעניין. החלטנו בכל זאת להביאו, אבל העיתוי כבר לא התאים לו. הפסדנו מומחה, ובסופו של דבר העבודה הזו תעלה לנו יותר. אלו אנשים ביורוקרטים בנשמתם."

החשב יצא לחופשה ללא תשלום.

(המשך מהעמוד הקודם)

עסקים עם המינהל. זה מוסר שהיה ידוע בביורוקרטיה נוראה, רק כאב ראש".

קבלת הפנים לסמנכ"ל החדש ליפקה, לדבריו, לא היתה חמימה. "היה לי כסא שבור", הוא אומר, "ואני התיישבתי עליו. הייתי תמים מאוד. עוד לא היכרתי את המערכות ומה הן מסוגלות לעשות לאדם. אם הוצאתי מעמד זה היה בגלל התמימות שלי. אני, למעשה, נוטרלתי". מול גירסתו של ליפקה על ניטרולו ישנה גירסה אחרת של עובד המינהל: "תחומי תפקידו של ליפקה היו מוגדרים גם על־ידי המיכרז, וגם אושרו על־ידי השר ארליך. ליפקה לא הסתפק בזה וניסה להרחיב בצורה מכוערת את סמכויותיו. לפי הסמכויות האלה חצי מהנהלת המינהל היתה מיותרת. הוא היה מאוכזב מארליך".

בחודש מרץ 1983, כמה חודשים לאחר כניסתו לתפקיד הסמנכ"ל, החליט משה ליפקה לנטוש את השליחות. "הודעתי לארליך שאני מתפטר, והוא אמר לי תחכה, אנחנו נבדוק את הטענות. לפי בקשתו חזרתי בי מההתפטרות. באותה תקופה ישבתי בשקט ולמדתי הכל. הסתכלתי מסביב ולמדתי טוב טוב. התמימות חלפה. באותה תקופה ארליך חלה. לאחר שנפטר יצאתי לחופשה של כארבעה חודשים. לא ראיתי טעם להמשיך. בחלק מהזמן נסעתי לטיול באמריקה. זו היתה חופשת המתנה".

ה

המתנה, מתברר, היתה מוצדקת. כאשר התמנה פסח גרופר לשר החקלאות, הוא הורה לליפקה לחזור למינהל. חודשיים לאחר חזרתו, התמנה ליפקה, בעזרתו של גרופר, למנהל מינהל מקרקעי ישראל. מרפקיו של גרופר לא עשו חיים קלים. מאיר שמיר, המנכ"ל, סירב להתפטר. "הממשלה מינתה אותי", אמר בזמנו, "ורק הממשלה תחליט על פרישתי". שמיר היה נאיבי והפסיד במערכה. "מנכ"ל לא יכול להיאבק עם שר", מגחך משה ליפקה, "אין דבר כזה", ומיד מציין שגרופר לא הכיר אותו כמיפלגה, אלא רק לאחר שנכנס לתפקידו

מנהל ליפקה: בכלל לא ידעתי שהוא מהמפלגה.

כסמנכ"ל. "במפלגה הוא (גרופר) היה שואל מי זה ליפקה. עד כמה שזה קשה להאמין – הוא לא הכיר אותי. אחר־כך הוא אמר שזה לא יכול להיות שהוא לא יכיר את הסמנכ"ל שארליך מינה." לליפקה חשוב מאד להדגיש את הנקודה הזו.

הראיון עם ליפקה נערך במשרדי המינהל בתל־אביב. ליפקה, מסורק בקפידה, מעונב, מתגבר את הראיון בדוברת החדשה שלו, שלא מפסיקה לשאול בהתרסה: "מה, שרים זה לא מינוי פוליטי". יתר אתה יושבים ראש לשכתו מרדכי שפיק, שלא חדל לדחוף פתקים ורודים לבוס, וסגנו אליהו בבאי. למשה ליפקה יש דעה מאוד מוגדרת על התיקשורת: "מי שמתרחק מהתקשורת עושה בשכל רב. אני תמיד ברחתי". את הראיון, אגב, לא היה שום קושי לקבל, ביחוד לאחר שהודגש שמשה ליפקה עומד במרכזו.

כשנכנס ליפקה לתפקידו כמנכ"ל, הוא כבר לא ישב על כסא שבור. מטרתו הראשונה, אומרים במינהל, היתה לחזק את ארבעת רגלי הכסא ולהפגין שרירים. חנן דוידסון, עובד בכיר במינהל שהועבר מתפקידיו והושאל לרשות שמורות הטבע, טוען שהמטרה הראשונה של ליפקה היתה להכניס פוליטיזציה במערכת. ליפקה דוחה טענות אלו בכל תוקף.

עם כניסתו לתפקיד בתחילת 84', עתרו דוידסון ועובד המינהל שלמה חן לבג"צ נגד ליפקה. השניים ניגשו למיכרז פנימי למשרת מנהל האגף החקלאי, יחד עם שלושה אחרים מהמינהל. הסתבר להם שהמשרה הובטחה, עוד לפני המיכרז, לחבר המפלגה הליברלית צבי פרליס. כראיות הציגו מסמך שממנו עלה כי הזמנה מכונית על שמו של פרליס עוד לפני שזכה במשרה. בעקבות לחץ כבד של עוזרי המנכ"ל, פרשו שלושה מהמועמדים למיכרז. דוידסון וחן לא זכו כצפוי, ופנו לבית־הדין לדרוש מיכרז חוזר.

בג"צ הורה להעביר את העתירה לבית דין לעבודה, שפסק כי אין לקיים מיכרז חוזר. אולם בפסק הדין נרשם: "עניין הזמנת המכונית על שמו של מר פרליס ושיתופו בישיבות המינהל, עוד בטרם נסתיימו הליכי המיכרז הפנימי, הם דוגמא כיצד אין לנהוג ביחסים בין המנכ"ל והעובדים הסרים למרותו".

– משה ליפקה, פרליס היה מינוי פוליטי?

"מה פתאום פוליטי? אני בכלל לא ידעתי שהוא מהמפלגה הליברלית".

– היכרת אותו לפני כן?

"לא"

– אז איך נוצר הקשר?

"מישהו אמר לי שיש בחור כזה וכזה ואז ראיתי אותו."

– מישהו מהמפלגה?

"אני כבר לא זוכר. רק כשראיתי אותו שאלתי אותו אם הוא חבר המפלגה. וחוץ מזה, הליברלים לא פסולים".

מ

ינויו של פרליס, אגב, נדחה על־ידי שר החקלאות החדש אריק נחמקין, איש מפלגת העבודה. מינוי אחר היה מיקי ורדי, גם הוא במקרה מהמפלגה הליברלית, שזכה בתפקיד מנהל מחוז המרכז. ליפקה מציין את כישוריו הרבים. הגבול בין מינוי פוליטי, ובין בחור מוכשר, שבמקרה שייך לאותה מפלגה, מתרחק או מתקרב בהתאם לנקודת התצפית. ליפקה עצמו, בסופו של דיון ארוך בנושא מיהו מינוי פוליטי, אומר: "אני חושב שצריכים להיות מינויים פוליטיים. צריך לקבוע את הגבולות בחוק." ואם זה עוד לא מעוגן בחוק? "אני נגד", הוא אומר.

גם אם נקבל את גירסתו של ליפקה, הרי קשה להתעלם מהתסיסה שעורר במערכת. באנרגיה רבה החל לבצע תזוזות. חנן דוידסון הועבר לרשות שמורות הטבע, למרות שהמינהל ממשיך לשלם את משכורתו. משה גת, הסמנכ"ל, נוטרל מחלק מתפקידיו הקודמים. ליפקה ניסה לפטר את היועץ המשפטי של המינהל, אך נכשל. הוא הביא עורך־דין כעוזר מקצועי, ראש לישכה, דוברת חדשה. ובהרבה גאווה מספר: "אני המנהל הראשון שמינה עובר מעובדי המינהל להיות סגני", מחייך ליפקה לסגן־בבאי, היושב לידו. למרות הקיצוצים, עשה ליפקה תרגיל קטן עם בבאי. בבאי פרש מהמינהל, קיבל פיצויי פנסיה ואז חתם איתו ליפקה על חוזה מיוחד, כדי ששכרו יגדל. שמיר, המנכ"ל הקודם, חתם לבבאי על אישור הפרישה, כיוון שזה הודיע לו שאינו רוצה להישאר כמינהל יום אחד נוסף לאחר ששמיר יעזוב.

ליפקה גא בקיצוצים שהוא עושה בכוח האדם. "ירדנו מחמש מאות ושלושים עובד לארבע־מאות ושמונים". למרות זאת לא היסס לדרוש מהחשב של המינהל לאשר התקנת טלפון במכוניתו, ולבקש משר החקלאות אישור לתשלום הוצאות לנסיעה לקונגרס בחו"ל – בניגוד להחלטת הממשלה להגביל נסיעת פקידים בכירים. ליפקה, גם אם לא חרג מהנורמות שהיו נהוגות במשרד שנים רבות, מחזיק בעידן הקיצוצים סגן, ראש לשכה, יועץ מקצועי, פקידה, פקידה לסגן, כתבנית ונהג.

(המשך בעמוד 44)

פיטורין או שטיח אדום

ב

עשרים ושבעה בינואר השנה הוציא יצחק טוניק, מבקר המדינה ונציב תלונות הציבור, צו זמני המורה למינהל מקרקעי ישראל לבטל מיד את פיטוריו של העובד אליהו עמר. הצו הוצא לאחר בדיקת תלונתו של עמר, שראה בפיטוריו תגובה על כך שהוא הודיע, בתום לב ובמהלים תקינים, על מה שנראה לו כמעשה שחיתות במחוז חיפה של מינהל מקרקעי ישראל.

בשנת 1983 עבד אליהו עמר במחוז חיפה של המינהל, והיה עליו, בין היתר, לבדוק שטחים של המינהל באזור, ולהוציא על כך תזכירים. בשטח מסויים שכלל כ־2500 עצים, רשום היה בתזכיר 140 עצים בלבד. לדברי עמר, הוכחו לו שזו מסורת ואין לשנותה, ושמדובר בעיסקה עם עבריין שמתגורר באזור. אלי סרב להשלים עם תופעות כאלה. הוא דיווח על כך לממונים עליו במינהל, ואלה העבירו את תלונותיו (שמספרן גדל) למשטרה.

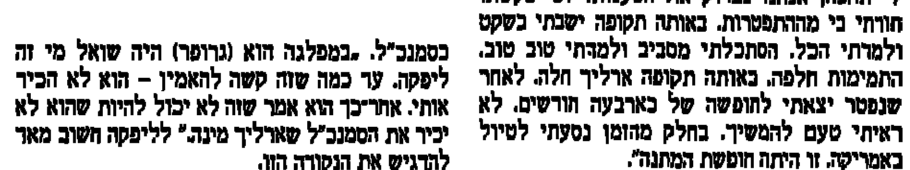
המשטרה החלה לחקור. החוקר הראשון היה חמד וסרצוג. בשלב מסויים פרש החוקר מהמשטרה. התיק חיכה חודש והועבר לרב פקד אללוף יעקב, שהמשיך בחקירות במרץ. הוא לקח עדות למתן שוחד, וטיפל בארבע פרשיות נוספות. החוקר עמד לערוך מעצרים. יומיים לפני ביצוע המעצרים נמצא בתאונת דרכים. התיק הועבר לחוקרת חדשה, ועד היום מונח בפרקליטות המדינה. דבר לא נעשה.

עמר: "ברגע שחשפתי את המעשה, החל הוועד לנקוט בעיצומים חריפים נגדי וסרב לשתף איתי פעולה. התבקשתי לעבור למחוז תל־אביב". הממונה עליו, יצחק כהן, אומר לו: "משה עמר היה עובד חרוץ, נאמן ומסור מאוד. בשלב מסויים ביקש ממנו ליפקה לעבור לעריכת סקרי קרקעות". עמר עבר לתפקידו החדש. "שפכתי דם בעבודה הזו, בזכות הסקרים שלי הרווית מינהל מקרקעי ישראל הון תועפות". הסקר שערך בהרצליה, הוא, לדבריו, בעל ערך כספי רב עבור המינהל. "פתאום הודיעו לי שעומדים לפטר אותי." בשלב זה החל עמר בהקלטת שיחות טלפוניות.

ובכן מה הקשר לתלונתו? באחת ההקלטות הרשומות עם מר בבאיוף, סמנכ"ל המינהל, אומר האחרון, שעמך הכפיש שמותיהם של עובדים, אחרת כיצד אפשר להסביר את העובדה שאף אחד שם לא נעצר. כששואל אותו עמר בשיחה, מה היה גורלו לו היו נעצרים שם אנשים, עונה בבאיוף: היית מתקבל בחופה על שטיח אדום.

את הפיטורין של עמר מסביר ליפקה כאקט של קיצוצים במערכת. "הוא עשה אמנם מעשה של אזרחות טובה, אבל זה לא נותן לו הגנה מפני שינויים. אלי עמר נסע יום יום מחדרה לתל־אביב. עבודתו אינה משמעותית, ואחרים יכולים לעשותה."

מדוע המישטרה הפסיקה לחקור? מדוע ליפקה, כמנכ"ל, לא בחן את התלונות שמטילות צל כבד על המערכת שלו? מדוע לא היו מפטרים את עמר, אם המעצרים היו מבוצעים? מדוע לא עמדה התנהלה בלחץ הוועד בתיפה לתחרים את עמר? מדוע יש סתירה בין הגירסאות של ליפקה ובין אלה של הממונים הישירים על עמר, בנושא יעילותו בעבודתו? את אלה ימתין, נקווה, מבקר המדינה.

נולה צ'ילטון, הדבר הכי חשוב שקרה לתיאטרון הישראלי בדור האחרון, כבר לא במאית מבוקשת. המנהלים מחפשים בידור ולא הצגות מחאה על מופי גורל בשכונות מצוקה. היא עושה גלות בקיבוץ, במחיצת חברה לחיים הסופר הנשכח ג'ון אורבך, בעצמו סיפור שיכול להיות סרט גדול. חיים ביחד וכל אחד לחוד.

מאת שרית פוקס
צילומים: דפנה קצור

בשבת הם מטיילים בחולות קיסריה וחוזרים מתחת לביתם בקיבוץ שדות ים, ואוספים את שרידי הורדוס: שברי חרסים, רסיסי פסלים, זוג רגליים של סאטיר מרקד. כמו תמונת־ראי של גבר ואשה נוברים בחול אחרי שברירי זהותם. אשה אם בצעדים גדולים, נרחפת קדימה במנוע אדירים, וגבר צנום, מתון וחרישי כאילו כל הים, שעליו שט עשרות שנים, עור לפניו. נולה צ'ילטון מדברת בתנועות גדולות, ג'ון אורבך שותק. השקט שלו קולט את רעשיה ומשרה רוגע. רוב ימיו היה ימאי וסופר. רוב ימיה היתה במאית ומורת שחקנים. אחד מהם מעיר אולי פתאום: "סוף משחק, ובכל זאת ממשיכים". משפט מפתח מתוך המחזה הקרוב ללב שניהם "סופמשחק" של בקט. מחזה על תאוות החיים גם בשיא המיאוס. בתום הציטוט הנוגה פורצת נולה בצחקוק פראי, וג'ון תוקע בה מבט ממורי. "דארלינג", היא אומרת, "סוויטי", הוא עונה, או להיפך. הם התרגלו לצחוק לייאוש בפרצופו.

(המשך בעמוד הבא)

נולה צ'ילטון, ג'ון אורבך והכלב: רווינעת בדידותם בקיבוץ שדות־ים: ספק אם ניתן להבחין מי לופת ומי נלפת.

(המשך מהעמוד הקודם)

נולה ביימה את „סופמשחק" עם אהרון מסקין. ג'ון כתב סיפור בשם „סופמשחק בקריית־גת", שבו תאר את הניכור העצום בין היאוש החייתי של אנשי עיירה נידחת, לבין היאוש הרוחני של בקט, מחזאי האבסורד. נולה ביימה גם הצגה על־פי הסיפור, אלא שהיא בניגוד לו נוטה לאידיאליזציה של המקופחים והנידחים. לכן המחישה בהצגתה את עליונות אנשי העיירה על האינטלקטואליות הקרה של בקט. ג'ון יכטא בעת שיתגנו הסתייגות זהירה מהאידיאליזציה של הסבל, שבאה לידי ביטוי בהצגתה המפורסמת „קריזה". ג'ון, איש עלילות תלאות ומאבקים, מאמין כי יש בכוח השכבה המקופחת של עדות המזרח להוציא עצמה מהשכחה והנידחות. כל חייו, מאז ימי בריחתו מגיטו ורשה, ניסה ג'ון למרוד במהלך חייו.

כך או כך, את קריית־גת הכניסה נולה לתודעת ג'ון. כשעלתה לארץ מארצות הברית בשנות השישים, ומאחוריה הישגים מרשימים כמורה, במאית ושחקנית, סרבה ללכת לתיאטרון מסחרי, והתעקשה על קריית־גת. יורם קניוק קישר אותה לקאמרי. הוא הכיר את נולה כשעור עבוה לפרנסתה כנערת מלתחה יפיפיה ב„וילג' ויגנארד", והתרשם מעבודתה עם שחקנים (היא היתה מורתם של דסטין הופמן, ג'וסף צ'ייקין, מייקל קיין, סידני לומאט). שייקה וינברג שהיה אז מנהל הקאמרי, התחנן בפניה שתקים סטודיו לשחקנים בקאמרי. „בואי אלינו רק לשנה אחת, ואם תרצי בכל־זאת לקריית־גת נעזור לך שם להקים תיאטרון. אני בטוח שלא תרצי." כעבור שנה, אחרי שלימדה את גדליה בסר, רחל רובסון, אשר צרפתי ואחרים, הלכה לקריית־גת.

בשנות השבעים טילטלה נולה את התיאטרון הישראלי עם הצגותיה הדוקומנטריות על קשישים, אלמנות מלחמה, ערבים, עדות המזרח. הכל בסגנון גדול, מתנפל. זהו סגנונה של נולה האופפת, אוהבת, זועקת, משתלטת. דורות של שחקנים בארץ ידעו גם את ידה הקשה ונותרו מעריציה. היא הנהיגה את תלמידיה באוניברסיטה אל קריית־שמונה למשך שנה תמימה, וגם לאור־עקיבא ולמוקדי מצוקה נוספים. בשנות השמונים המשיכה והוליכה תלמידים אל מקלט לנשים מוכות, ולבית חולי נפש. כשהלכה לבנות הצגות על פי חייהם של מוכי גורל אלה, חיפשה בעצם מענה לתחושת התלישות, האיך־בסיס שלה.

שנות השבעים היו הימים של נולה צ'ילטון בתיאטרון, ימים של פרסים רבים: פרס מסקין, ורד הכסף, שני כינורות דויד. אך את הפרס היקר ביותר ללינה, על שיפור החיים בארץ, קיבלה מידי האגודה למדיטציה. כבר אז היו שהאשימו אותה במציצנות וחקיינות של הסובלים באמת, אך נולה יכלה להרשות לעצמה להתעלם ממתנגדיה. היו אלה ימי גסיסת האידיאליזם בארץ. התקופה היתה נוחה לקלוט איכפתיות חברתית, ומכאן נבעה הצלחתה. עכשיו התחלפה התקופה: אפאטיה ובריחה הולידו כרכורי כירורי־יאוש. תהילת נולה הועמה. הארץ משקפת לנולה את גורלה האישי היום: לאטום עצמה לקולות כלתי עליוים. בשבילה זוהי תקופת השלמה, סגידות, והערכות מחדש.

„אני לא עושה שלאגרים של 'הבימה', אבל לפעמים אני חושבת: אולי אני לא צריכה לעבוד אם לא רוצים לשמוע? אני לא שואלת את עצמי אם אינני עושה תיאטרון טוב. בעבודה שלי אינני חושבת במונחים כאלה. כי אני עובדת בער, בשביל, בתוך. יש לי מעט אגו בעבודה שלי. אני עומדת מאחורי הדבר, לא לפניו. עודד קוטלר חברי הטוב אומר לי: נולה, המבקרים לא רוצים יותר דוקומנטרי. די, מספיק לנו עם רפורטז'ות. נמאס, נגמר. הם לא רוצים אותך נולה. או עזבתי את זה, ובטח שזה גם סוגר חלק ממני,

מהתפתחותי. היו לי תקופות שהרגשתי שהשדר לי לא עובר, וחשבתי לעשות רווקא, כמו ילד. אז לא הייתי השלאגר של השנה, העיקר שעשיתי מה שאני מאמינה. לא, לא הגעתי לשלמות, מי יכול להגיע לשלמות באמנות התיאטרון המשתנה מרגע לרגע, מערב לערב? כבר חשבתי לעבוד בעבודה סוציאלית פסיכיאטרית או בפוליטיקה, להיות גאולה כהן של השמאל, חה חה חה..."

נולה מתנגדת שאכנה אותה אידיאליסטית. „זה לא בא לי מאידיאולוגיה, אלא מההרגשה שאני רפוקה", היא אומרת, „אני מרגישה שרגל אחת שלי נמצאת שם, וחשה את ההרגשה המוכרת שצל ענק יושב עלי, מרוקן אותי, שאני חלשה, שאני חלק ממכונה, כלי שמשתמשים בו. זה לא מאידיאולוגיה אלא מזעקה של פחד שגם אני יכולתי למות ככה. אבל אולי אני משליכה עליהם בכלל את פחדי הישנים. הכל מתחיל מן הבית. לא היה לי בסיס. אמא היתה חולה בשחפת וכל ילדותי פחדתי שהיום היא תמות. הורי הגיעו לניו־יורק מאודיסה. אבא היה חרט תכשיטים. איש שקט. אמא היתה המאכערית. אפילו כשחלתה המשיכה לנהל עסק קטנטן של בניית אירוני משחק. לא היה לי טוב. היתה הרגשה שהכל יתמוטט כשהיא תלך, כשאהיה לבדי, כורדה כל חיי, בלי שמישהו יגן עלי. שלא אסתדר. לכן, כשאמא נפטרה הלכתי ללמוד משחק אצל לי שטרסברג. כי מי הולך לשחק חוץ מאלה שמרגישים שהם כלום, פוחדים שהם כלום, לא יודעים לחיות, והנה על הבמה יודעים פתאום."

בגיל שבע עשרה נישאה לחברה האיטלקי. הוא היה נהדר, היא אומרת, אך אני הייתי בפחדים ולא ידעתי מה זה נהדר. היא החלה ללמד במוסך ישן, ויצרה הצגות עם קבוצת שחורים ולבנים שעסקו בבעיות הכושים. הקריירה שלה בטלוויזיה נקטעה כשסוכני אפ.בי.אי. תבעו שתמסור מידע על תלמידיה (זה היה בימי ציד המכשפות של מקיקארתי, בראשית שנות ה־50). אחר־כך היא ביימה בהצלחה בברודוי ובאוף ברודווי. יכלה להיות היום במאית יודעת תהילה, אלמלא החליטה לבקר בישראל, אלמלא הרגישה שאנשים צמאים לכל עולה חדש ואומרים לה, „טוכטער (בת) אנחנו זקוקים לך".

כששמעה נולה את המלים „אנחנו צריכים אותך", התערפלו חושיה מאושר: סוף סוף צריכים אותה. היתה לה הרגשה שמצאה כאן מקום קטן שבו אפשר להגיד משהו וכולם ישמעו. שמישהו אחר ידאג שם, לכושים. איזו ארץ נפלאה, חשבה, שאת לא זרה בה. אנשים ברחוב מזמינים אותך לכוס תה. באוטובוסים מאזינים למוסיקה קלאסית. היא לא הבינה, לא רצתה להבין, שרק במקרה הרדיו היה מכוון למוסיקה קלאסית. היא קראה את „תהילה" של עגנון וחשבה שבארץ מתגוררות קרושות. „הרגשתי שאני לא זרה בארץ הזאת, שלא אהיה כאן צל. שאטיל צל בעצמי על ידי מעשי". אידיאליסטים הם לפעמים אנשים עיוורים. לבסוף מתנקמת בהם המציאות על שלא ראו אותה. יום אחד, כשנולה צ'ילטון כבר התגוררה במעגן מיכאל, נכנס ג'ון אורבך לחייה.

„אני לא נכנסתי לחיים שלו, אולי לעצבים שלו, חה חה חה, אבל לא לחיים שלו". „רק לפעמים," מעיר ג'ון בחיבה, מכיר את הזינוקים של נולה, לא מתרגש. „ג'ון אדם מתבודד, לא נכנסתי לחייו, הוא פינה לי מקום. זו אחת הסיבות שאנחנו נשארים יחד כשזוגות אחרים נפרדים. הוא כאן ואני שם. אפילו כשאנחנו יחד אנחנו שומרים על הלחוד. הדירה קטנה, את רואה, אבל יש תחושה של מרחבים. זה מוזר, כשהייתי צעירה חשבתי כי יהיה לי בעל כמו תאום. שאסתכל לתוך עיניו: הוא יבין אותי ואני אותו. אם זה היה קורה לי, אני חושבת שהייתי משתגעת. את יודעת, רציתי אחד שיחביא אותי בכיס שלו, שאהיה שם מוגנת.

„אספר לך סיפור ממש אינטימי, שלא סיפרתי עוד, הסיפור איך הכרתי את ג'ון. באתי אליו בהמלצת חברה כדי שיתרגם לי מחזה. היתה לו חברה שישבה שם על הכורסה ושמרה עליו (נולה מתפקעת מצחוק). ואז קרה דבר מוזר, יצאתי החוצה, והמכונית שלי נתקעה בחולות. חזרתי לחדרו. הוא כבר ציחצח שיניים. אני תקועה, צעקתי. ג'ון לא התרגש. את יכולה לישון כאן, אמר, בבוקר נחלץ את המכונית. זה בסדר, לא אגע בך, אין לי שום עניין. אבל אני קראתי בקול, לאו לאו אני לא נשארת. יצאתי לפנות בוקר לחברה מהקיבוץ. בלילה לא נרדמתי. שאלתי את עצמי: נולה, מה עשית? את פיברקת הכל, כי רצית להישאר איתו. נבהלתי. מה את עושה? את לא בשליטה. בלילה שלמחרת, חלמתי שאשוב אליו למקום הזה, בשדות ים, ולא אלך משם עוד. שם אשאר. היו לי רומנים רבים בימי חיי, היה לי חבר בשנה הראשונה בארץ, עבד־אל־עזיז זועבי. הוא פחד שנינשא. יקראו לך זונה של ערבים, הוא אמר לי. עבד היה אתגר, אך עם ג'ון הרגשתי מיד שאני בבית. לג'ון יש כל מה שאדם צריך. אהבתי את השקט שלו: כל מה שהוא עבר, ואיך הוא מסתדר עם זה. לג'ון יש אלף סיבות לדיכאון והנה, לי יש יותר רגעי משבר. אולי מפני שהוא יודע מה זה משבר של ממש, וכל היותר קטן בשבילו".

„כשראיתי את נולה", אומר ג'ון, „ראיתי אשה מלאת מרץ, אנרגטית ויפה. חשבתי לעצמי: אילו היה לי חלק מהויטליות הזאת, היה לי טוב. והיא באמת נתנה לי מזה." שנתיים לפני שנכנסה נולה לחדרו נפטרה אשתו מסרטן עקב ניסויים שנערכו בגופה במחנה ריכוז. את רוב תולדותיו בגיטו, במחנה ריכוז, וכמלח על פני הימים, הנציח בסיפוריו. ג'ון טוען שהוא כותב רק סיפורים אמיתיים, נולה מטילה ספק: הוא חושב שהוא כותב מה שהיה, הוא משתכנע עד שהוא מסיים את הסיפור שכך באמת היו הדברים.

סיפוריו של ג'ון אורבך (הוא כותב באנגלית, סופר קצת נשכח שכתביו קובצו בחמישה כרכים, מבחר מתורגם יצא לאור בקרוב) כתובים כמו שג'ון מדבר, באנדרסטייטמנט: נגיעות קלות, אמירות מרומזות. הדרמה מתרחשת מבלי משים, אפיזודה

נולה: „כשהייתי צעירה חשבתי שיהיה לי בעל כמו תאום. שאסתכל לתוך עיניו: הוא יבין אותי ואני אותו. אם זה היה קורה לי, אני חושבת שהייתי משתגעת. את יודעת, רציתי אחד שיחביא אותי בכיס שלו, שאהיה שם מוגנת".

ג'ון ונולה במתבן של שדות־ים: „לי יש יותר רגעי משבר, מפני שהוא יודע מה זה משבר וכל היותר קטן עליו".

ג'ון: „מיאנוש קורצ'אק בגיטו ורשה למדתי כי החיים הם דרך רצופה מלכודות, הפתעות, פורענויות. הכלל היחיד הוא: חייב אתה לנסות לעמוד בכל אלה. וזו חובת האדם כלפי עצמו, לא בפני אלוהים. אלוהים של היהודים נגמר בשבילי בכניסה למחנה הריכוז בשטוטהוף".

כאילו שולית מעצבת חיי אדם וגורלו. ג'ון לא מטלטל אותך בסיפוריו (היפה מכל אלה שקראתי הוא „בריחה" – סיפור המבוסס על התקופה בה הסיק דוודים בבטן אניה גרמנית, צל־אדם, פליט ממחנה ריכוז, וקצין הגיסטפו על האניה ממשיך להתעלל בו). הוא מכניס אותך לתוך ליטוף חצי רדום. הדברים הכי איומים נחווים בהשלמה. ג'ון הוא סטואיקן. הוא מחכה באלגנטיות לשלוותו האחרונה. באפריל 1974, חדשים אחדים אחרי שבנו אדם נהרג באסון אוירי, כתב: „אני כבר נחשב כאדם ששב לאיתנו, אך בעיני עצמי אני דומה יותר לאדם שהורדם. אמנם, את מקום היסורים תפסה ההשלמה, והאינרציה את מקום העוויתות, אך שטף הזכרונות אין להפסיקו כשם שאין לעצור את מהלך העננים בשמיים. ברגע שמעורבים בו חרדה, חששות ותקווה, אני מחכה לתהלוכה אינסופית זו שתעצר. הגשמים וראי קרובים לבוא".

לגיטו ורשה הגיע בן שבע־עשרה. הוא היה שם דוור וגם קולי של ריקשה – תלת אופניים עם כסא מאחור. שני קצינים גרמנים כמעט ריסקו אותו פעם, כשזרקו אותו לכביש וקיפצו על צלעותיו, כי לא התחשק להם לשלם. לנגד עיניו תמונות של מתים ברחובות, לפעמים מישהו מכסה את הפנים בעיתון. באוזניו צלילים של רמקול המשמיע כל היום שירי לכת והודעות ניצחון נאציות. באפו ריח חמוץ של גופות. אהבתו לוורשה היא ללא עתיד. הוא זוכר את פגישתו עם יאנוש קורצ'אק, הפגישה שהולידה את הצגתה האחרונה של נולה: כדוור שלחו אותו אל בית הילדים של קורצ'אק. זה היה כבר קורצ'אק דועך, שותה וודקה. כשהבחין שג'ון מגלה את סודו, עמד מולו רגע ארוך בדממה, הניח יד על כתפו ואמר: „צריכים.. בכל זאת צריכים לנסות לחיות איכשהו..." על הרגע ההוא כתב ג'ון כעבור עשרות שנים: „לא הזדעזעתי אז, באפלוליותו העבשה של המבוא המזוהם שבגיטו, כשריח הכוהל הנודף מפי האיש הזקן עלה באפי, אולם משמעות הדבר נסתברה לי כעבור עשרים

וחמש שנה – בעת מאמץ התגוננות אחרון שעל סף יאוש".

מיאנוש קורצ'אק למד כי החיים הם „דרך רצופה מלכודות, הפתעות, פורענויות. אין גמול לעובר אותה, ואין גינוי למועדים ולנופלים בה. הכלל הוא, הכלל היחיד: חייב אתה לנסות לעמוד בכל אלה". כשאני שואלת, חובה כלפי מי, משיב לי ג'ון: חובת אדם כלפי עצמו. לא, לא כפני אלוהים. אלוהים של היהודים נגמר בשבילי בכניסה למחנה הריכוז בשטוטהוף. דרכינו נפרדו: הוא הלך לדרכו, ואני לדרכי".

למחנה הריכוז הגיע עם תעודה מזויפת של מלח פולני, אחרי שברח מגיטו ורשה. תעודת המלח, הזהות הגנובה, קשרה אותו מאז לים. „כן, הייתי חצוף, ועורני. בגיטו תכננתי לברוח לאנגליה ולהילחם בגרמנים. קפצתי מעל לחומות, התגרבתי לעבודה בגרמניה עם התעודה המזוייפת. עבדתי במספנות בדנציג. נפגשתי שם עם שבוי מלחמה בריטי, גנבנו ספינת רייג קטנה כדי לברוח לשוודיה, וכמובן נתפסנו כעבור שעתיים בים. כך הגעתי למחנה. הייתי שם חודשיים". ג'ון אינו מפרט את יסוריו. רק בסיפור „בריחה" מוזכרת שבירתו של עמוד שדרה בידית של את שאחז קאפו שיכור. באותו סיפור מגיע הגיבור היהודי להיות מסיק על אניה גרמנית, שכן עקב מחסור בכוח אדם הוציאו גם מלח פולני ממחנה הריכוז. פניו של הגיבור, בן דמותו של ג'ון בבואו לאניה הגרמנית: „גוון עורו כגון האפר, עיניו היו כמעט נטולות ריסים וקרועות לרווחה. שתי דיסקיות אפורות וכמרכזן אישונים ועירים כראשי סיכות". ואחר־כך – „האניה טבעה, התרחצתי בים הבלטי בינואר"...

נולה מצחקקת – ג'ון השיג את מטרתו. סירת הצלה, בית חולים, שלחו אותו לעבוד במספנת צוללות. בא במגע עם איש ביון בריטי שהציע לו לרגל. ג'ון נעשה מרגל. אפילו אירגן לעצמו צוות עוזרים קטן. „זו היתה התקופה היפה ביותר בחיי. הייתי מרגל, אפקטיבי אפילו. דיווחנו מן המספנה. שלחו לי מכתב הוקרה על נייר של סיגריה: הבלדר שהביא אותה חיכה שאעשן את הסיגריה, ואחר כך דרך על הבדל ברגלו". אחר־כך ניכנסו הרוסים לדנציג, שרפו את העיר ואנסו את כל הנשים מגיל שמונה עד שמונים. ג'ון היה מתורגמן שלהם, והנציח בסיפור „יום השחרור" את סיפורה של גרמניה שנאנסה חמש עשרה פעם: „חבילה פרועה שמתוכה מבצבצת רגל עירומה ואצבעותיה כמעט נוגעות ברצפה". ג'ון הבין שהרוסים אינם טובים מהגרמנים, והשלום לא יהיה טוב בהרבה מן המלחמה. יום השחרור חיסן אותו מפני השלום ומפני כל מה שהוא עשוי להביא עימו. אחרי השחרור הגיע לשוודיה, נתקל ביוסלה דרור ממעגן מיכאל שגייסו לעלייה ב'. כשם שנעשה איש ים במקרה, נעשה גם ציוני. מספינת מעפילים הגיע למעצר בקפריסין. אחרי הקמת המדינה עבד על האניה „תיאודור הרצל" (הקפטן היה מוקה לימון), ועל אנייתו של אייק אהרונוביץ. השתקע בשרות ים. היה רב חובל של ספינת משמר, ומכונאי ראשי באניות ה„חברה הימית". אחרי עשרים שנה על הים, מות אשתו, מות בנו, כניסתה של נולה לחייו, פרש לעבודה במוזיאון של הקיבוץ.

ג'ון אורבך אנרכיסט בדימוס. לא יזכה לראות את בני האדם מגיעים אל הטוב שבהם ומבטלים את השימוש במכשירי דיכוי כמו מדינות. קאטאלוניה – נסיון אנרכיסטי בספרד בימי מלחמת האזרחים הושמדה על ידי הקומוניסטים. הוא אומר שהוא ציוני, שלחם בכל המלחמות, אבל אנחנו לא עם סגולה: „מתחת לעורנו אנו בני אדם ככל בני האדם, עם מחורבן ככל העמים". יש לו בת מאשתו המנוחה המתגוררת בחו"ל (וגם נכדה חמורה) ועוד בת – אסתי

– שילדה לו נולה. יש לו גם חברים יקרים כמו הסופר סול בלו. ישנו הכלב רוזיננטה – על שם סוסו של דון קישוט, גיבורו של ג'ון: „הרבה אנשים חשבו שדון קישוט הוא משוגע. לפני מותו שאלו אותו איך היה רוצה שיזכרו אותו בעתיד, והוא אמר: שיזכרו אותי כאדם טוב. כלומר מקבל את הדין ולא מרמה".

ונולה? היא עוד חולמת ללכת לברווים ולעשות עליהם הצגה. ג'ון ציני לגבי מעמדו בקהילת הספר: „אז מה, הטילו עליך לכתוב על ג'ון אורבך, ונאלצת לקרוא אותו?" הוא אומר ברשעותו של ארלקינו. מבקר אחר כתב עליו שהוא אינו קונראד או לונדון. „אני לא מנסה. למה להשוות אותי. יש סופרים החושבים שהם גודקי חרש או פולקנר. לי אין אמביציות. אני יודע בדיוק כמה קוראים אותי". אבל נולה זועפת: „ג'ון, תפסיק, אנשים שואלים ספרים זה מזה". אחר כך מוביל אותי ג'ון בעורמה למטבח, לראות את פרטיה של נולה, והיא מתחננת שיפסיק.

ג'ון כתב פעם שהחיים משולים לשירות צבאי. יש להודיע למשרת כהם מה אורך השירות. עניין השירות כולו הוא בלתי נעים, אך נסבל, ויש אפילו כמה רגעים נעימים. ברגעים הקשים של שירותם המשותף, ההדדי, ספק אם ניתן להבחין מי לופת ומי נלפת. כל כך יחד. ■

כולם היו בנאי

כשהלכו לנו „תיסלם" ו„בנזין" – מילאה „משינה" את החלל שנוצר. יובל (הבן־של־יוסי), איגי, מייקל ושלומי דוהרים במרץ כבר שבועות רבים ב„רכבת הלילה לקהיר" ובעוד זמן יצאו גם למסע הופעות ברחבי הארץ. הדרך להצלחה היתה רצופה ב„הרבה יאוש כבד ותהומי ובלי פיד־בק". אבל עכשיו הם התקווה של הרוק המקומי.

מאת יאיר לפיד

מאחורי מייקל בנסון, במחסן הרחוס שבו להקת „משינה" עושה חזרות, תלוי הרגל האמריקאי. הוא נמצא שם במקרה, שריד מאחת ההפקות של חברת „בטייבס" שמכסה על ציור ישן שנזרק לפינה, אבל יש לו זכות להיות שם. לתוך הרגל הזה הייתי רוקם את הכחול־לבן, אולי גם את הרגל התורכי. עירוב הסגנונות הזה, הוא „משינה". בעוד חודש, פחות או יותר, ייצאו יובל בנאי (שירה), מייקל בנסון (בס), איגי דיין (תופים) ושלומי ברכה (גיטרה), לסיבוב הופעות. עד אז הם יישבו וינגנו במחסן ליד נמל תל־אביב, לא רחוק מ„גלידה מונטנה" הישנה, שבין כתליה הלא מסויידים שמעו בארץ, בפעם הראשונה, את אלביס וקליף.

כש„משינה" תגיע למסע ההופעות שלה יהיו מאחוריה יותר מעשרת אלפים תקליטים מכורים הרבה מאוד מאזינים מכורים לרדיו. אם הם ייכשלו אז כנראה שהרוק הישראלי מת והוא גר בניו־יורק. בשתיים־עשרה וחצי הם מחליטים על הפסקת צהריים, איגי דיין לוקח את הסנדביץ' עם הסאלאמי, יובל את הגבינה הצהובה. שוטפים בלגימה של יין לבן. להקה אמריקאית היתה שוטפת את הסנדביץ' בקוקאין. ההבדל הדק.

במשך תקופה ארוכה „משינה" היתה „הלהקה של הבן של יוסי בנאי", את תמרוני ההתחמקות מתעודת הזהות הזאת יובל הנהיג בעצמו. בקטע שכתב ל„מעריב" על עצמו נאמר: „הבנאדם הוא בן של איש מפורסם וכורח מפרסום כמו מאש ופתאום מגיע רגע..." הרגע הזה לקח ללהקה, וליובל בנאי, הרבה זמן. בשביל להבין איך עולה להקה כמו „משינה" צריך לחזור כמעט שלוש שנים אחורה, לקיץ 1983. זו היתה תקופה חמה, מטורפת קצת, שנעה בתוך משולש שהקצוות שלו נחו בשלושה מועדונים: „פינגווין", „ליקוויד" ו„קולנוע דן". בתוך המשולש הזה להקות רוק קמו והתפרקו בקצב מסחרר כשמוזיקאים עוברים בין ההרכבים, נשארים חודש וממשיכים הלאה. יותר ממבקר מוזיקלי אחר נזכר אז בהמבורג בתחילת שנות השישים, שם הופיעו ה'ביטלס' בתחילת דרכם. „משינה", שהופיעה אז עם הגיטריסט אורן אליעזרי, לא בלטה במיוחד בין שאר הלהקות. כמו כל היתר, הם שרו אז את רוב החומר באנגלית והמסר המוזיקלי שלהם היה נעוץ בעיקר בכפתור ה'ווליום'. הלהקה הבולטת יותר באותה תקופה היתה דווקא „סיאם" של הכנר הקלאסי־לשעבר הדר גולדמן, שהגיע לרוק אחרי שנמאס לו לנגן ברסיטלים עם אייזיק שטרן במסגרת הפילהרמונית־הצעירה.

באחת מההופעות של „משינה" ב„פינגווין" היה גם במאי צעיר – יקי יושע. בסוף ההופעה הוא ניגש לבנאי והציע לו תפקיד ראשי בסרטו „מכת שמש". יובל הסכים. הסרט עסק בבחור צעיר, מוזיקאי, שמנהל רומן עם בחורה מבוגרת. בראיון שנערך עימו אז נשאל יובל אם הוא היה רוצה שיקרה לו אותו דבר. הוא ענה: „בטח. בחורה מבוגרת יכולה לתת הרבה יותר, הלוואי שזה היה קורה לי". זה קרה לו. בעוד זמן קצר יובל בנאי יישא לאישה את אורלי זילברשץ, שחקנית, מבוגרת ממנו בכחמש שנים. אורלי גם כתבה ללהקה את השיר „אנה": „אנה לא גומרת, אנה מאחרת/ למקום שאי אפשר אחרת". מלים חזקות, ישירות, יפות. מי שמכיר אותם אומר שגם מערכת היחסים ביניהם היא כזאת.

לקראת סוף הקיץ, אחרי צילומי „מכת שמש", החלו להקות המועדונים ליפול. גם „משינה". כל העסק היה מלכתחילה מפוברק קצת, הלהקות ניגנו מוזיקה „למבינים בלבד", הקהל בא בעצם כדי לרקוד והעדיף תקליטן טוב על פני כל הלהקות ביחד, והמועדונים שלמו רע מאוד, אם בכלל ותמיד לא בזמן. היתה אווירה של רוקנ'רול, אבל לא היה רוקנ'רול. היה בזה הרבה יותר מדי סטייל והרבה פחות מדי קישקעס. „סיאם" עברו ללונדון, „צוזעמאן" של רורון („שולץ") אייל ודוד גרוואי נסעה לניו יורק. „מינימל קומפקט" של רמי פורטיס ובארי סחרוב מסתובבת בין בריסל לאמסטרדם, „מאראם אי" של נטע וייסמן נעלמה, „מופארט", עם הסולנית האגרסיבית שלהם, אורנה כץ, התאדו, „ליפסטיק" של דני מקוב התפרקה, עופר אקרלינג הסתבך עם עצמו, עם גניבה מוזיקלית מנינה האגן ועם החוק, אלפנט והררי מ„אנדרטייקט קונטרקטור" הפכו ל„להקה ריטורית" ונפלו, „מודוס וויזונדי", למרות שהיו להקת־בית של חברת „רולנר", לא החזיקו מעמד. כל העסק נפל.

גם „משינה" התפרקה. היום, בזהירות, הם אומרים: „היו בינינו חיכוכים על רקע מוסיקלי, האנשים לא הסתדרו ביניהם, כל אחד משך לכיוון שלו, אבל אף אחד לא ידע בדיוק מה הכיוון שלו". איגי דיין ומייקל בנסון חזרו לרמת השרון לנגן בבית. יובל בנאי ואבא שלו מתראיינים בשעה טובה על „איך זה להיות אבא מפורסם של בן מפורסם ולהיפך". יובל יושב נבוך, בג'ינס וחולצת פלנל, אבא־יוסי עושה את רוב הדיבורים. יובל לא יודה בזה, אבל רק עכשיו הוא יכול להיות הבן של אבא שלו בלי תסביכים. כשעוקבים אחרי ההיסטוריה שלו אפשר למצוא בה את כל סממני „תסביך הבן של..." חלק מהתעלולים המטורפים שלו זוכרים בתיכון „אליאנס" עד היום, מהצופים העיפו אותו. היום, רק היום, הוא יכול להרשות לעצמו להיות „בחור טוב".

אחרי הפירוק של „משינה" יובל ואורן אליעזרי הקימו הרכב חדש – „שלום הציבור" והוציאו תקליט שנקרא „נובמבר 1" והיה חביב, קליט, ולא שום דבר יותר מזה.

יותר משנה אחרי הפירוק יובל בנאי מסתובב יום אחד בתל־אביב ושומע שריקה מאוטובוס. אחרי דקה יורדים מהאוטובוס איגי ומייקל, שהיו בביקור בעיר. כמעט בו במקום הוקמה „משינה" מחדש, הפעם בלי אורן אלעזרי ש„נטש לטובת לימודי הביולוגיה באוניברסיטה", כפי שמגדיר זאת שלומי. הלהקה בנויה, גם היום, משני זוגות. האגף הרמת־שרוני, איגי ומייקל, והאגף התל־אביבי יובל ושלומי, שהיו ביחד באותו בסיס בתותחנים. ועברו ביחד את המלחמה. מי שמכיר את יובל טוען שהוא עבר את המלחמה קשה, פגיעה פיזית קלה, טראומה קלה פחות. אפשר למצוא את המלחמה הזאת בצד ב' של התקליט שלהם, שיר אחרון, „התותח מצלצל פעמיים". שלומי ברכה, תותחן, בוגר מלחמת לבנון, כתב והלחין. יובל בנאי, תותחן, בוגר מלחמת לבנון, שר: „הצלצולים באוזניות הפריעו לו לחשוב/ תקפו אותו בצהריים ולפעמים ברחוב/ המצב הלך והחמיר – שילם את המחיר/...נישק לו את היד, אתה כל־כך נחמד/ אני כבר לא לבד, החבר'ה של חדר".

הטקסט הזה, אגב, הוא היחידי שאפשר לקחת ברצינות. „משינה", בדרך־כלל, להקה של הומור משוגע, מקומי מאוד. כמו למשל בשיר „סוכן כפול" על הסוכן יוסף־יוסף, כפילו היהודי של 007 שמגיע לישראל במסווה כדי לבלבל את השלטון התורכי: „הוא נסע לפלשתינה/ על גמל דרדכשתי/ הוא הגיע לראש פינה/ במסווה של שייך תורכי./ הוא רכב לפלשתינה/ על חמור תלת־מימדי/ הוא הגיע לראש פינה/ במסווה של גזר גמדי". השירים האלה הם תוצר של „משינה" של אחרי האיחוד מחדש. תקליט השורים (D.J.) הראשון שלהם היה „אופטיקאי מרופלס", הפקה עצמית, כל אחד גירד קצת כסף מההורים ומעבודות מזדמנות. לוואקום שנוצר בשוק אחרי הפירוק של „תיסלם" ו„בנזין" – השיר הזה נפלט כמו תותח. אפילו המבקרים שלא אהבו את השיר הבינו שבעתיד הקרוב זה הסיכוי היחיד שיש לרוק המקומי. „זה לא בא לנו במקרה", יובל אומר, „הגענו לזה אחרי שנתיים של ייאוש כבד ותהומי בלי שום 'פיד בק'". שלומי ברכה אומר גם שזה לא רק מזל, „עבדנו קשה מאוד על כל שיר, כאילו משהו מקום מגיע לנו".

חברי להקת „משינה": העיקר שזה משלנו. (צילום: בארי פרידלנדר)

אחרי „אופטיקאי מרופלם" הם הוציאו את השיר „רכבת לילה לקהיר". השם של השיר הזה הביא איתו שק של צרות. ללהקת „מדנס" הבריטית יש שיר עם שם זהה, ההשוואה היתה בלתי נמנעת, מה גם שמבחינה מוסיקלית שתי הלהקות „יושבות" על אותו מקצב, ה„סקה". „יכול להיות שבהופעה נחליף את השם ל'רכבת לילה לאלז'יר'", שלומי ברכה אומר. אגב, כמה שדרני רדיו ניסו, בשידור, לשים את שני השירים בזה אחר זה ולהשוות. ההשוואה מיותרת. באותו מקצב, פחות או יותר, אפשר לשיר גם: „אם גם ראשנו שח/ ועצב סובבנו/ הבה ונתלקח/ מן השמחה שבנו..." זה ברוק, ניסיתי את זה.

איפשהו בין השיר הראשון לשני קרה ל„משינה" נס. בחברת התקליטים סי. בי. אס, מישהו שם עליהם עין. התזמון היה מושלם. שלום חנוך עוד לא הוציא את „משיח", פוליקר עבר למוסיקה יוונית, דני בסן ישב עם יענק'לה רוטבליט בירושלים וסחט ממנו טקסטים, ההופעות של „כוורת" היוו תזכורת טובה לזה שבארץ, בכל זאת, יש קהל אוהב לרוק. בבת־אחת „משינה" הפכו ללהקת הבית של סי. בי. אס ושרון ליפשיץ הפכה לזמרת הבית של „הד־ארצי". האולפנים התחילו לעבור שעות נוספות. זאב אולמן, המפיק של „משינה" הושיב עליהם את ראובן שפירא, שהכניס קצת סדר בעיבודים ואת ירון בכר, הקלידן של יהודית רביץ, ש„צבע" את חלק מהשירים וריכך אותם קצת. אגב, מי שזקוק לתזכורת לזה שבכל זאת מדובר במדינת ישראל יכול לגלות את ירון בכר גם כתור המעבר של שרון ליפשיץ.

יחד עם התקליט, לחץ מישהו בסי. בי. אס חזק גם על דוושת יחסי הציבור. ה„קורבן" הראשון היה, באופן טבעי, יובל בנאי. לפני כמה שבועות ציטטה אותו כתבת של אחד מעתוני הצהריים הגדולים אומר: „אם עוד פעם אחת מישהו ישאל אותי על אבא שלי – אני אצרח". יובל אומר שהציטוט הוא המצאה של הכתבת וסביר להניח שהוא צודק, אבל יובל יהיה תמיד האובייקט התקשורתי של הלהקה, יש בו משהו שמרתק את העין בלי שהוא ייתאמץ. אולי כריזמה. מעבר ליובל, שאת ההיסטוריה שלו אי־אפשר להסתיר, חברי הלהקה האחרים לא שטים במיוחד להחשף. אפילו על עטיפת התקליט מופיעים, במקומם, ארבעה קופים לבושים ארום. כשאתה מנסה לברר מיהם התשובות הן מצחיקות, אבל מתחמקות: „מה שיש לי להגיד על עצמי זה שקוראים לי איגי דיין, אני גר במרכז הארץ ויודע איך להגיע הביתה". או „שמי מייקל בנסון, אני סוכן חשאי ואסור לי לדבר על עצמי".

כשבע בערב, אחרי החזרה, הראש מפוצץ מ'ווליום', הם יושבים לסכם. יובל, על כיסא גבוה, מדבר ראשון: „צריך לעבוד שוב על הפזמון של 'אנה', דווקא 'אניגודין', שחששנו ממנו, יוצא מצויין". מייקל: „חסר לי משהו במעבר בין הפזמון לבית ב'עתיד מתוק'. נפתור את זה מחר. אגב, ביום שלישי יש לנו אולפן, צריך להכין את התופים של איגי".

בהופעות יצטרף ל„משינה" אבנר חודורוב, קלידים וסקסופון. משהו בצליל של המתכת־צרוד של הסקסופון מוסיף הרבה חיים ללהקה. הם עובדים על הניגוד, האוזן תופסת את נקודת האמצע בין החום והקצב של המוזיקה לבין השירה המרוחקת במקצת של יובל. יש בקול שלו איכויות שעוד לא הגיעו אל המקרופון. הוא יכול, כבר היום, לעלות הרבה יותר גבוה ממה שאפשר לשמוע בתקליט. עניין של נסיון, הופעות, אני מקווה, ייפתחו אותו.

כשיצא התקליטון הראשון שלהם הם הצטלמו צוערים, בג'ינס וטריקו, בתוך חצר בתל־אביב. בצילום האחרון שלהם יובל לובש תרבוש, מייקל כובע סיני, איגי בגדים של נינג'ה, שלומי כובע־קאובוי ואבנר נראה כמו ג'ון בלושי באחים בלוז. זה לא רק 'גימיק' של איזה יחצ"ן, זה הראש שלהם. החשיבות של „משינה" היא גדולה הרבה יותר מהמוזיקה שלה. מאז „כוורת" לא היה בארץ הרכב רוק שאפשר היה לשים עליו את האצבע ולהגיד „הנה זה שלנו". „משינה" היא קודם כל להקה מקורית־מקומית, זו החשיבות שלה. מעבר לזה, זו להקה טובה. ■

הצד הרביעי של המטבע

צירים חורקים

הקונגרס היהודי ה־50 מתחיל כעת במלוא עוצמתו, בעיר בירושלים. צירים חורקים מכל רחבי הגולה הגיעו לשבוע אחד בדיוק כדי לדבר על מילה, שמעוררת כיום רק פיהוק משועמם או חיוך מדופרס – ציונות. ואם למלה ציונות עדיין ישנה משמעות כלשהי, המשמעות היא רק אחת – ציונות, זאת אומרת להיות כאן. לא להגיע לכאן פעם בקונגרס־יובל, ולהעלות זכרונות, אלא להיות כאן, ולבנות מולדת.

לרגל הקונגרס אני מעיין בספרו של מרטין בובר „בין עם לארץ". ספר שהתפרסם לראשונה ב־1944, ולפני כשנה, בעריכתה של הוצאת „שוקן", יצא במהדורה חדשה. הציונות, לפי בובר, אינה רק רעיון לאומי, אלא גם רעיון לאומי על שם מ ק ו ם, כלומר ציון. והקשר בין העם היהודי לארץ מולדתו הוא תמצית הרעיון הציוני. בובר מנתח את הקשר הזה לפי רעיונותיהם של משה הס, פינסקר, הרצל, אחד־העם, הרב קוק, וא.ד. גורדון.

אם הייתי צריך להגדיר את הקשר שלי לארץ הזאת, הרי ברור לי שהציונות שלי גורדונית למהדרין. הקשר שלי לארץ הזאת הוא קשר גורדוני. א.ד. היה מודע לנימוקים הרוחניים שהניעו מתישבים אחרים לעלות לארץ הזאת: התשוקה לחרות, עצמאות לאומית, השתחררות מטפיליזם וכו'. אבל מעל כל הנימוקים הללו עומד עיקרון קמאי־אנושי, והוא: התשוקה לחיות חיים אמיתיים בטבע. תשוקה שהיא, לפי בובר ולפי כל דרך מחשבה בהירה אחרת, אינה של היהודי אלא של ה א ד ם. חיים אמיתיים בטבע, כלומר: לעבוד באדמה שהפקיד האל בידינו – זהו התפקיד הראוי לאדם. וזה בדיוק הקצה השני של גוש אמונים למשל, שעובד את האדמה, ולא באדמה. א.ד. גורדון, ואיתו אנשים רבים, ושלוש עליות, הגיעו לארץ הזאת כדי להתחיל, כדברי גורדון „חשבון חדש עם הטבע... ללכת אל הטבע על ידי עבודה..."

לדעתי, אין ציונות אחרת. ומשום שהעם היהודי היושב בציון – לא רק ששכח את גורדון, את הטבע ואת האדמה, אלא גם הלך ונהיה לגולה טפילית לכל דבר – הרי ששום קונגרס ויובל לא יצילו אותו. ובמקום קונגרס, הייתי מסיר את כל הצירים החורקים מאולם הבירבורים של המלון המפואר בירושלים, לוקח אותם לאיזו גבעת טרשים גלילית, מושיט להם מעדר צעיר, ומבקש מהם להתכופף לרקה דומיה לזכר גורדון. ולזכר הציונות.

בשבחי השעמום

מאחר שהיום שום מורה לא
התפוצצה באוויר בשיעור תי
ואמריקה היום אינה בהלם
העמוק ביותר מאז החלה לתקור
את החלל שהוא כנראה עמוק
יותר מכל הלם אמריקני
ומאחר שהיום שום מטוס
לא התרסק ולא נחטף
ששום חיילת לא נעלמה
בשום טרמפיאדה וגם
שום אורח לא נדקר
מאחר שלמוות היום באמת
לא היתה ממלכת ואיכשהו
ביצבצו החיים עצמם
ומאחר והיום שום אשה
באדום לא סיפרה שום
סיפור שחור על שום
אשה כחולה בשום חוף
צהוב של זונות שגם הן
בסך הכל מוכרות גופות
בכסף ובברכת ראש העיר
ששמת שהן לא עושות את
זה ממש בעיר שלו כלומר
בתל־אביב ומאחר שהיום
משום מה שום מנכ"ל של
שום חברה ידועה לא קפץ
מהחלון הידוע לשימצה
של חדר החקירה ולא צעק
מקיזים־את־דמי בדרך
למטה אל המדרכה הקשה
שכבר סגרה יותר מתיק אחד
ומאחר שהיום אחרי שעות
הלימודים לא נחשף
שום מוסיקאי־ידוע־שם־
שמופיע־גם־בטלוויזיה בן
47 שהציג את עצמו כבן 17
לילדה בת 15 כדי
לבצע בה מעשים מגונים
להנאת הקוראים המהוגנים
ומאחר שכבר ארבע אחרי
הצהריים והשמש עדיין במלוא
הדרת הנתנייתי מסרבת לשקוע
מאחרי המסעדה הסינית החדשה
ומאחר שעליזה של יותאי
מוזגת לנו תמצית של אוכמניות
ושופכת עליו יין לבן כדי
לסדר לנו משקה אדמדם
שצרפתי יקרא לו קיר –
אנחנו אמנם מרשים לעצמנו
סוף סוף ביום היפה והנקי הזה
להכניס את ראשינו בקיר
לשים לב לשמש ואחר כך
גם לשים שמש בלב עד
לאירוע הנורא הבא.

יהונתן גפן

פעמיים תורכי

מנחם תלמי

רואים סרט כחול

תשבו בשקט, תקחו את הבירה שלכם בארון, תנשכו את השקדים בכייף, עוד מעט תראו דברים שבחלום שלכם לא חשבתם עליהם. תיכף נקרא לאשה שתביא את הקפה ואחר כך נסגור את הדלת, תראו קסקוסות שבחיים לא ראיתם. ערומות נטו. כל המכשירים חופשי על הבאר. סינימסקופ. גודל טבעי. ואיזה ביצועים, ישגע לכם את השכל. אסתרינה! את שומעת אותי? אנחנו מתים כבר על הקפה שלך. עוד לא מוכן? איך שיהיה מוכן תביאי תיכף, תסגרי לנו את הדלת, תתני לנו איזה חצי שעה בשקט. ההז ושאף אחד לא יכנס פה עד שאנחנו גומרים לדבר את הענינים שלנו. ואם במקרה באים הילדים, שילכו לשחק בחוץ. שלא תתני להם להכנס פה, להפריע לנו. וואללה, עלא־כייפאק את. מושה! כבר אין לך סבלנות, מושה? תאכל קצת שקדים, יא עיוני, יחזיקו לך את הסבלנות.

מה אני יגיד לכם, לא להאמין מה שהילדים שלנו יכולים לשבת ולהסתכל. אם אני לא הייתי שוכח את הרשיונות והביטוח בבית, לא הייתי יודע מה הם מסתכלים, מה נכנס להם בראש הדפוק שלהם. מושה! מה יש לך מושה? חונקים אותך השקדים? תיקח קצת בירה, יפתח לך בחזרה האויר. אז ככה, ביום חמישי, בערך בשעה אחת עשרה בבוקר, אני פתאום רואה שאין לי רשיונות, אין לי ביטוח. בר־מינן! חסר לי שאיזה שוטר מניאק יתפוס אותי. ארבע נקודות אני כבר אכול אצלם. פעמיים כבר לקחו אותי נהיגה מונעת. יש על זה תעודות.

ראיתי את זה כבר מינימום חמשה פעמים. תביטו טוב. הבחור הזה מה שנוסע על האופניים זה הטכנאי שמתקן טלפונים. אבל כשתראו את הטלפון הפרטי שלו, לא תאמינו מה שאתם רואים.

רשמי. בתוך זכוכית. על הקיר. שתי תעודות בשנה וחצי. בבית ספר גם אחרי שש שנים לא נתנו לי המניאקים אפילו חצי תעודה. מה יש לך, מושה. אמרתי לך, אחרי הקפה נסגור את הדלת ותראו את הענין צבעים טבעיים, גודל סינימסקופ. אז כמו שאני רואה שאין עלי רשיונות וביטוח, אני תיכף ומיד מסובב את הטנדר הביתה. איך שאני עולה למעלה, אני שומע מוסיקה. בא מהדירה שלנו. לא יודע מה זה יכול להיות. אחת עשרה ורבע בבוקר. הילדים בבית הספר. אסתרינה הלכה אצל האמא שלה לבשל לה את השבת. מישהו בטח שכח את הראדיו, אני חושב. אבל כמו שאני מגיע לסלון אני רואה שיש חושך והטלוויזיה עובדת. מי רואה עכשיו טלוויזיה? הילדים בבית הספר, הורגים עכשיו את המורים שלהם. אסתרינה אצל האמא שלה. אני מסתכל על הטלוויזיה והעינים שלי לא מאמינות. מה אני רואה? שנים שוכבים על השולחן. הוא שחור. היא בלונדינית. ערומים נטו. חתיכה גבוהה הבלונדינית. ערומים כבר ראינו. זה לא סחורה. אבל מה? פה הם גם ערומים וגם מרביצים את הענין חופשי לגמרי, צבעים טבעיים, הכל בהגדלה. וואללה השתגעתי. שדברים כאלה יראו אצלנו בטלוויזיה? באחת עשרה בבוקר שזה הטלוויזיה הלימודית? מישהו השתגע שם בטלוויזיה. ככה אני חושב. אבל תיכף ומיד אני רואה שזה לא בדיוק הטלוויזיה. זה הוידאו, ילען חנושו. הוידאו שלנו שיהיה בריא. ואיך שאני מתרגל לחושך, אני רואה שעל השטיח יושבים הבן שלי וכמה אחדים מהחברים שלו. יא קעקועים! יא מניאקים! יא מלכולכים! זה החינוך שלכם לראות סרטים מלוכלכים? באמצע הבוקר? במקום הבית ספר? זה מה שבא לי להגיד להם. אבל תפה לא נפתח לי למה שהשחור והבלונדינית גמרו את המנה הראשונה, התחילו להרביץ את האמצע. שאת זה יראה הילד שלי? חס ושלום. זה כבר היה יותר מדי בשבילי.

הדלקתי את החשמל, סגרתי את הוידאו, הוצאתי את הקסטה. איזה סרט מלוכלך! תכו, רק תביא אסתרינה את הקפה, תראו בעצמכם איזה סרט זה. אז ילד אחד אומר לי תתן את הקסטה. בעיטה בתחת נתתי לו. תלכו בחזרה לבית ספר, אמרתי להם, ותעופו מהעינים שלי לפני שאני שובר לכם את העצמות, יא מניאקים.

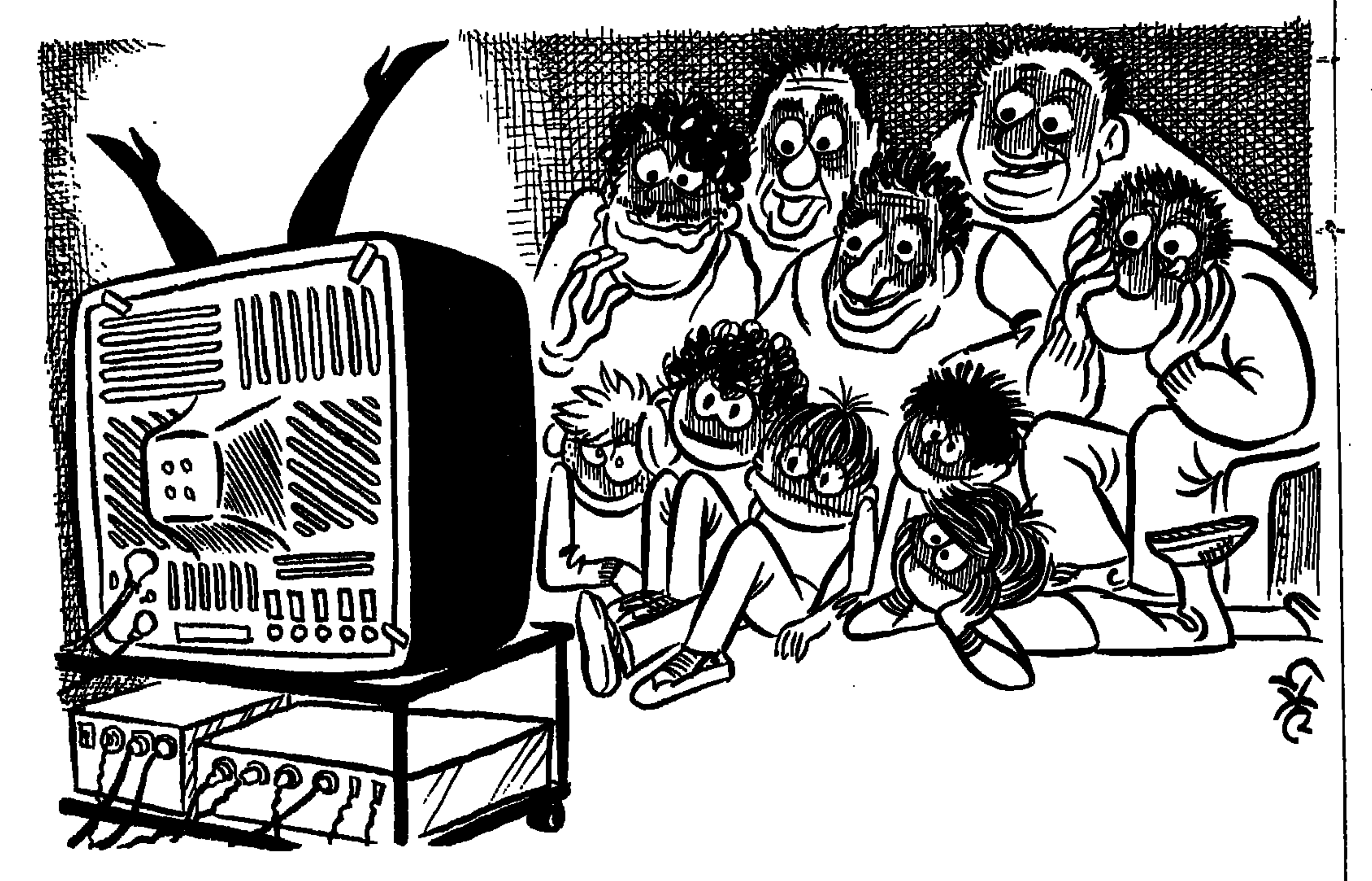
הנה אסתרינה עם הקפה שלנו. תראו איך האשה הזאת יודעת לעשות קפה. וואללה, רק בשביל זה היה שווה להתחתן אתה. תסתכלו את הקאימאק על הקפה. בחיי, רק היא יודעת לעשות ככה את הקפה. תהיי בריאה אסתרינה. עכשיו תסגרי את הדלת ותתני לנו איזה חצי שעה בשקט, שאף אחד לא יפריע. יש לנו דברים חשובים לדבר.

זהו זה יא ג'מעת אל חייר. הדלת סגורה. עכשיו בעינים שלכם תראו מה שאני סיפרתי לכם. יאללה שימון, השאלטר מעל הראש שלך, תסגור את החשמל. אתם תשבו בשקט, אני אסביר לכם. ראיתי את זה כבר מינימום חמשה פעמים. תביטו טוב. הבחור הזה מה שנוסע על האופניים זה הטכנאי שמתקן טלפונים. אבל כשתראו את הטלפון הפרטי שלו, לא תאמינו מה שאתם רואים. הבית שהוא נכנס עכשיו זה מרכזיה של טלפונים. רק בחורות עובדות שם. כל אחת קסקוסה יותר מהשנייה. תראו עכשיו איך הבלונדינית תתחיל לחרמן אותו. איפה שירצה להתחיל לתקן, היא תשים לו את הצעצוע שלה. חלאס. התחמם הבנאדם. תפש טורים. מתחיל להתפשט. אמרתי לכם. דבר כזה לא ראיתם בחיים שלכם. אולי תגידו לי איך הבנאדם סוחב כזה דבר מלפנים ולא נופל? מה אתה אומר שימון? מאה אחוז. נשים לו שם אנטנה, נוכל לקלוט לבנון. תסתכלו את הבלונדינית. איך היא מתפשטת סטייל. ראיתם פעם צעצועים כאלה? הנה עוד אחת באה. לא שואלת שאלות השרמוטה. ישר מתפשטת גם כן. שרמוטה ביל רוכסה, אבל תראו כמה יפה. למה אחת כזותהי צריכה לעשות סרטים מלוכלכים? איפה שתבוא יעשו אותה מלכה. בלי להתפשט. נו, תראו. תראו איך לא מתביישת להצטלם ככה. תראו את הפסטליקו תראו. תסתכלו על הבזי־בוזי. איזה עינים היא עושה לו. רעבה הגברת. כמו שרמוטה אחרי הרמדאן. וואח־וואח! תראו מה הוא עושה להז יא אללה שלי! ועכשיו הם מתהפכים על הצד השני. עכשיו הוא יסע נגד הכיוון המניאק. ארבע נקודות קיבלת, יא מלעון.

מושה! מה יש לך מושה? תשב ישר מושה. זה בסך הכל סרט. תשתה קצת בירה שיקרר אותך.

עכשיו תסתכלו, תיכף נכנסת המנהלת. מדאם ז'קלין קוראים אותה. קצת מבוגרת הקסקוסה, אבל תאמינו לי, יודעת מאיזה צד אוכלים אותו. כן, תיכנסי, תיכנסי. עושה את עצמה מתביישת. שרמוטה־ביל־רוכסה! מסתכלת. קצת צוחקת בשקט. מתחילה להתפשט. קצת מבוגרת, אבל צעצועים יפים, כמעט כמו חדש. המתקן טלפונים רואה אותה. נבהל המסכן. מתחיל לתפוס את הבגדים שלו בשביל לברוח. חוד לאק נאפס, היא אומרת

הנה עוד אחת באה. לא שואלת שאלות השרמוטה. ישר מתפשטת גם כן. שרמוטה ביל רוכסה, אבל תראו כמה יפה. למה אחת כזותהי צריכה לעשות סרטים מלוכלכים? איפה שתבוא יעשו אותה מלכה.

לו, השאר מותק, תשחק אותה דאבל. ראיתם כבר פעם דבר כזה בחיים שלכם? ואת זה הילדים שלנו יושבים ומסתכלים. מלוכלכים קטנים. באמצע הבוקר. במקום ללמוד תורה, במקום ללמוד חשבון. אוח־אוח! תסתכלו על המתקן טלפונים תסתכלו. תראו איך הוא מרביץ את הפאסדובלה שלו, גם על הבלונדינית, גם על מדאם ז'קלין.

מושה! מה יש לך מושה? מה אתם נושם כמו חמור חולה? זה בסך הכל סרט. למה שלא תיקח את זה טרונקילו יא מושה. אתה כבר בנאדם גדול, לא ילד קטן. כבר ראית כמה דברים בחיים שלך, לאז פעמיים כבר היית נשוי. בעזרת השם בעוד כמה חודשים תהיה נשוי פעם שלישית. אז תשב ישר ותפסיק לנשום לנו ככה.

עכשיו ייכנס המנהל הכי גדול. קוראים אותו מסייה אלפונס. נראה קצת זקן. אבל איך משחק אותה סטייל. פותח את הדלת באמצע התאפלה. כולם נבהלים, מחפשים ללבוש את הבגדים שלהם. אבל לפני שהם יודעים מה לעשות הוא כבר מתחיל להתפשט. זקן, אהז חלוואי אצלי ככה בגיל שלו. לוקח גם את הבלונדינית, גם את מדאם ז'קלין, עכשיו יקח גם את הקטנה הזאת. תראו איך הוא מרביץ אותה משולש הזקן הזה. תראו מקצוענות תראו. ותסתכלו גם כן את הביצועים של מאדם ז'קלין. אם היו עושים ארוויזיון על הדברים האלה היתה לוקחת זותהי את המקום הראשון. ואת זה, ילען ראבום, את זה יושבים הילדים שלנו ומסתכלים. את זה הם לומדים במקום ללמוד תורה, במקום ללמוד חשבון, במקום ללמוד התעמלות. וואללה, אם האבא שלי זכרונו לברכה היה תופש אותי מסתכל סרט כזה על המקום היה מפוצץ אותי חתיכות. מה אמר שימון? לא שמעתי. שיגיד עוד פעם. עכשיו שמעתי. אז אני אספר לך משהו שימון. משהו שלא אמרתי לך קודם. גם הבן פורת שלך היה פה ביום חמישי בבוקר. ואני חושב שמי שהביא את הקסטה זה הבן שלך. כיף תאלאק? אז אל תדבר ככה על אחרים. לא רציתי להגיד לך את זה. אבל אתה התחלת לדבר, אז אני גמרתי. מי עוד היה? היה הילד של הרומני, שכחתי איך קוראים אותו. איך האבא שלו אומר עליו? הילד הכי טוב. לא עושה בעיות. תלמיד הכי טוב בבית הספר. כל יום גומר ספר. קלאסה של ממליגה. אבל לראות סרטים מלוכלכים כאלה הוא בא. בורח מבית הספר כמו כולם. וגם זיונים יש לו בראש כמו לכולם. מאיפה אני יודע שהבן של שמעון הביא את הקסטה? אני יגיד לכם מאיפה. הוא הראשון שבא אצלי לבקש בחזרה את הקסטה. אמרתי לו תשכח מזה.

מאיפה אני יודע שהבן של שמעון הביא את הקסטה? אני יגיד לכם מאיפה. הוא הראשון שבא אצלי לבקש בחזרה את הקסטה. אמרתי לו תשכח מזה. בתור עונש זה נשאר אצלי שבוע.

בתור עונש זה נשאר אצלי שבוע. תבוא ביום חמישי הבא, נדבר. בעד זה אמרתי לכם תבוא מהר, שנספיק לראות לפני שאני מחזיר לו.

יאללה, ניקח את הסרט קצת בחזרה, בשביל שנראה עוד פעם את הביצועים מל מדאם ז'קלין. זהו עכשיו קדימה. יא אללה שלי! תראו מה הוא עושה להז

מושה! מה יש לך מושה? זה בסך הכל סרט. שימון! אלברטו! בחייכם, תחזיקו את המניאק הזה, שלא יקפוץ לנו על הטלוויזיה.

מה שבא עכשיו זה קטע יפה מאוד. תיכף ייכנס הכושי. קוראים אותו ג'ורג'. עכשיו מדאם ז'קלין תגיד לו, יאללה, תכנס גם כן לחגיגה. מתפשט, למה לא. נו, אני שואל אותכם, מישהו כבר ראה דבר כזה בחיים שלו? תראו את כל הקסקוסות, מתסכלות וצוחקות. תיכף ומיד נראה את מי הוא לוקח. כל הכבוד. את הבלונדינית. עכשיו תראו מה שהוא עושה לה. וואללה, אם אני האבא שלה, הייתי הורג אותו על דבר כזה. ואת כל הדברים האלה הילדים שלנו רואים.

מושה! מה יש לך בנאדם? זה בסך הכל סרט. תחזיק מעמד חביבי. הילדים שלנו ראו את זה בשקט, לא עשו מזה ענין גדול. מניאקים הקטנים האלה. לברוח מבית הספר באמצע הבוקר. ללמוד את הדברים המלוכלכים האלה במקום ללמוד תורה, חשבון, התעמלות.

זהו זה, נגמר הסרט. אם אתם רוצים יש לנו זמן לראות אותו עוד פעם אחת. תראו פעם שנייה, תבינו יותר טוב. שימון! מושה! אלברטו! מה יש לכם אתם? תדברו משהו. מה קרה לכם? קיבלתם שיתוק מהסרט הזה או מה?

פעוטון בתיכון

ילדה ילדה

השבוע כתבו על תלמידה ברעננה, שאינה יכולה לחזור ללמוד בבית ספרה מפני שילדה תינוק. ללורה, תלמידת תיכון ממיניאפוליס, היה יותר מזל. בבית ספרה יש פעוטון לתינוקות שילדו תלמידות. היא לא נאלצה להסתתר, לנשור מהלימודים או לבצע הפלה, בניגוד לרצונה. אבל כצפוי, יש גם מתנגדים לצעד הליברלי הזה, משמרנים, קתולים וגם מזוגות נשואים, חשוכי־ילדים, שטוענים כי התנאים הטובים האלה מקטינים את סיכוייהם לזכות בילד לאימוץ.

מאת סמדר שיר, מיניאפוליס

החדר נראה כמו פעוטון רגיל: עריסות, חיתולים, בקבוקים ושפע של צעצועים. כעשרים תינוקות שוהים שם, שמונה שעות ביום, תחת השגחתן של שתי מטפלות מוסמכות. ואולם כל שעה נשמע צלצול פעמון, המהדהד בחדר ומעיר את התינוקות הקטנים שפורצים בבכי בכעס. הילדים הגדולים יותר, בני שנתיים, דווקא שמחים. הם אינם מבינים שהצלצול מבשר תחילת הפסקה, אבל הם יודעים שבעקבותיו תופיע אמא בחדר, לחבקם ולנשקם.

ואכן, שורה של אמהות צעירות נוהרות לפעוטון בכל הפסקה. בעוד חברותיהן לספסל־הלימודים מנצלות את הזמן הפנוי לאכילה, פיטפוט עם חברים או העתקת שיעורים – הן ממהרות להציץ על ילדיהן, לבדוק מה שלומם, לשאול אם התינוק אכל, אם היתה לו "יציאה"...

בסוף יום הלימודים הן מעמיסות את הילקוט על כתפיהן, מוציאות את התינוק מהפעוטון, מכניסות אותו לעגלה והולכות הביתה. אמהות, שהן גם תלמידות תיכון. גם בבית הן נקרעות בין חובותיהן ליצור המייבב לבין הצורך ללמוד ולהתכונן למבחן, אבל הן שמחות בחלקן. אולי לא שמחות על שהסתבכו בהריון בלתי רצוי ובלתי מתוכנן, אבל בדיעבד הן שמחות עם פרי־בטנן ושמחות, שעל־אף היותן אמהות הן יכולות להמשיך במסגרת לימודים סדירה.

הסצינה הזו נראית דמיונית כמציאות הישראלית, אולם בארצות־הברית, בבתי־ספר תיכוניים רבים, זהו מחזה שכיח. אמהות בנות־עשרה אינן מסולקות מספסל הלימודים, אלא להיפך. בית־הספר הציבורי בא לקראתן ומעמיד לרשותן פעוטון לשעות היום, על מנת שתוכלנה להשאיר בו את תינוקותיהן ולהתפנות ללימודים, כמעט כמו נערות רגילות בנות־גילן.

"עברו הימים בהם נערה שהרתה היתה חייבת לעבור הפלה, או שהותה נשלחת לעיר נידחת עד לאחר הלידה", מספרת לי מנהלת תיכון ציבורי במיניאפוליס, מינסוטה. "אנחנו לא מעודדים בני נוער לקיים יחסי מין, אבל אנחנו לא עוצמים עיניים ובמסגרת בית־הספר מעבירים הרצאות רבות בנושא אמצעי מניעה. וכאשר נערה פונה אל המורה או האחות ומספרת שהרתה, אנחנו לא מגנים אותה ולא רואים שום טעם להעניש אותה. מפנים אותה לבריקה רפואית, ובשיחה עם רופא ועם פסיכולוג מסבירים לה שעומדות לפניה שתי ברירות: זכותה לבחור בהפלה וזכותה להמשיך את ההריון למרות גילה הצעיר וכאם בלתי נשואה. אם היא בוחרת באפשרות השניה ואינה מעוניינת למסור את הילד לאימוץ, אנחנו מנסים לעשות הכל על מנת שתוכל להמשיך ללמוד".

לורה, בת 16, מלטפת את גרג, בן שנה, ועיניה נוצצות. "עבורי, הפעוטון של בית־הספר הוא ממש הצלה. כשגיליתי שאני בהריון הייתי בהלם. ידעתי שתינוקות לא באים מהחסידה, אבל כשהתחלתי לקיים יחסי מין עם טים, החבר שלי, לא לקחתי גלולות. טים אמר שהוא יודע מה לעשות ושהוא יזהר. סמכתי עליו. הוא באמת היה מנוסה ואני לא הייתי חברתו הראשונה. כשסיפרתי לו שאני חוששת שהריתי – הוא התחיל לעשות חישובים כספיים. אם יוציא את כל החסכונות שלו מהבנק וימכור את האופנוע שלו נוכל לגייס את הסכום הדרוש לביצוע הפלה. אני חייבת לציין לזכותו שהוא לא התעלם מהבעיה. אני מכירה נערות שבני־זוגן פשוט זרקו אותן והתנערו מכל אחריות".

גרג בוכה. לורה מחבקת אותו ומאמצת אותו אל לבה. הוא ממלמל "מאמי מאמי" והיא קורנת מאושר. "נכון שהוא מקסים?" היא שואלת בגאווה אמהית.

"אני לא נוצרית אדוקה ואני לא חושבת שהפלה היא רצח", היא מוסיפה. "בחודש השני של ההריון העובר עדיין אינו נושם, וטים, החבר שלי, ניסה לשכנע אותי שכדאי לעשות הפלה. הוא אמר לי: 'את עצמך עוד ילדה וגם אני צעיר. לשנינו יש תוכניות לעתיד. אנחנו לא יכולים להרוס את החיים שלנו. אנחנו לא יכולים להרשות לעצמנו ילד', אבל לא הייתי מוכנה לחשוב על הפלה. אומנם הייתי רק בת 15, אבל מבחינה נפשית הרגשתי בשלה. ורציתי את התינוק הזה, כי אהבתי את אבא שלו, את טים. היו לנו הרבה ויכוחים. הפסקנו לצאת לבלות או להתראות עם חברים. בכל פגישה היינו יושבים וחושבים מה לעשות. אמרתי לו: 'טים, אני לא מבקשת שתבטיח להתחתן אתי, אבל אני רוצה את התינוק הזה, כי הוא חלק ממני וממך', טים כעס נורא. הוא טען שגם לו יש חלק בהתהוות ההריון ושגם לו יש זכות להחליט לגבי גורל ההריון, אבל אני הייתי נחושה בדעתי. עניתי לו שהוא צודק ושיש לו זכות להביע דיעה, אבל העובר נמצא בגוף שלי ולכן ההחלטה הסופית היא שלי. הייתי כבר בחודש השלישי, וכשטים הבין שאין לו סיכויים לשכנע אותי הוא איים לעזוב אותי – ועזב אותי. ואז, כשנשארתי לגמרי לבד, פניתי אל הורי והעמדתי אותם בפני העובדה שאני בהריון ושאני לא מתכוננת לעשות הפלה. עבורם היתה זו מכה כפולה. אני לא חושבת שהם האמינו שאני עוד בתולה, אבל ביום אחד נפלו עליהם שתי בשורות: שבתם בהריון ושהם עומדים להפוך לסבא וסבתא. בימים הראשונים, אבא שלי לא דיבר אתי ואמא שלי לא הפסיקה לבכות. בוקר אחד, כשנכנסתי לחדר השירותים והקאתי והרגשתי נורא, אמא שלי פתחה את הדלת וטפחה לי על השכם ואמרה לי: 'אני אתך, אם את בטוחה שאת רוצה להיות אם – אני מבטיחה לעזור לך ולהיות שמרטפית טובה'".

יחד עם הוריה פנתה לורה להנהלת בית־הספר. באותה תקופה היה הפעוטון בשלבי הקמה. המנהלת הסבירה ללורה שהיא רשאית להמשיך ללמוד, אולם עליה להתנהג כתלמידה רגילה. אל לה לצפות ליחס מיוחד מצד המורים, בשל הריונה. אף מורה לא יקבל את הריונה, גם אם יהיה קשה ומלווה בבחילות, כנימוק מוצדק לאי־הכנת שיעורים או לכישלון במבחן. במקום להתעמל עם חברותיה לכיתה היא תתעמל בכיתה מיוחדת של תלמידות הרות, שבה גם ילמדו אותה תרגילי נשימה וטכניקות הרפיה שיעזרו לה בעת הלידה. אחרי הלידה היא תהיה זכאית לחופשה בת ארבעה שבועות ומומלץ שלא תנסה להניק את פרי־בטנה אלא תאכיל אותו באבקת־חלב, מבקבוק, כדי שכבר בגיל חודש תוכל להביא אותו לפעוטון.

כך היה. "עברתי את ההריון לבד, בלי טים", מספרת לורה. "התגעגעתי אליו והצטערתי שהוא לא שותף בחוויה, אבל לא יכולתי לכעוס עליו ולא ניסיתי לכפות את עצמי עליו. מדי פעם מצטלבות דרכינו בבית־הספר, במסדרון, ובכל פעם שראה אותי הוא היפנה את הראש. בכיתה השתדלתי לא למשוך תשומת־לב מיוחדת. רק עם החברות הקרובות דיברתי על ההריון, נתתי להן להניח את היד על הבטן כדי להרגיש את בעיטות העובר. רק פעם אחת הרגשתי שאני מופלית לרעה. אחת הבנות ערכה בביתה מסיבה גדולה והזמינה את כל הכיתה, חוץ ממני. מישהי סיפרה לי שאמה של הנערה מתנגדת לנוכחותי, מחשש שאשפיע על בתה לרעה. ברגע הראשון התרגזתי ורציתי לצלצל אל האם ולספר לה שאין חשש להשפעה רעה, משום שגם בתה היקרה מקיימת יחסי מין, ושההבדל היחיד בינה לביני הוא שבתה יותר חכמה ממני ודואגת להשתמש באמצעי מניעה, אבל החלטתי לא לעשות סקנדל ולא לעורר שערוריה. בשיחות עם הפסיכולוגית של בית־הספר הגעתי למסקנה, שאם מישהו אינו מעוניין בחברתי בגלל שאני הרה או בגלל שיש לי ילד – זו הבעיה שלו, לא שלי. אני אמצא לי חברים, שיקבלו אותי כמו שאני ואני מקווה ליישם את הגישה הזו גם בעתיד".

כשהחלו הצירים והוריה של לורה הסיעו אותה לבית־החולים היא ביקשה מהם שיצלצלו אל טים. הם לא חשבו שזה רעיון נבון, אך התקשרו. הוא לא הגיע לחדר הלידה. כיום, הוא שמיניסט באותו בית־ספר שבו שוכן הפעוטון, אך מעולם לא ניגש לשם לראות את בנו. "לחבר טוב שלו סיפר טים, שהוא פוחד לראות את התינוק, כי הוא יודע שאם יראה אותו הוא יאהב אותו. וזה הדבר היחיד המצער אותי", מודה לורה. "לפעמים, כשאני צריכה ללמוד למבחן וגרג צורח ואמא שלי לא בבית – אני מרגישה שזה לא הוגן שטים אינו עוזר לי, אבל אין מה לעשות. זו היתה ההחלטה שלי ואני זו שאחראית לתוצאות. ולפעמים, כשאני עושה לגרג אמבטיה והוא צוחק אלי, והוא כזה מתוק, כואב לי שהוא לא מכיר את אבא שלו ושאבא שלו לא מכיר אותו".

לורה מלאה שבחים לפעוטון של בית־ספרה. "בזכותו אני יכולה להיכנס לכיתה בראש שקט ולהתרכז. אני יודעת שגרג בידיים טובות. אילולא היה פעוטון כזה בבית־הספר הייתי נאלצת להפסיק ללמוד, כי אין לי כסף למטפלת פרטית ואמא שלי עובדת בבקרים. בזכות הפעוטון אני מקווה לסיים את התיכון ולהמשיך ללמוד. אני רוצה להיות עורכת־דין. טים טען שילד יהרוס לי את הקריירה והעתיד, אבל אני אוכיח לו ולעצמי ולכולם שהוא טעה. יהיה לי קשה. אני יודעת שזה יהיה לא קל, אבל בסופו של דבר יהיו לי גם ילד וגם מקצוע ואני מקווה שבעתיד יהיו לי ילדים נוספים".

לורה, כאמור, אינה היחידה. בהפסקות מגיעות לפעוטון גם שרה, שהרתה בגיל 14 וגילתה את הריונה בשלב מתקדם, כשכבר היה מאוחר מדי לשקול הפלה וג'ני, שהרתה כתוצאה מאונס שבוצע בה ולמרות זאת החליטה לגדל את ילדו של האנס, וג'אנט, בת ה־17, המתכוננת להינשא בשנה הבאה לחברה הקבוע, שאף הוא בא לפעוטון בהפסקות, לבקר את בתם הקטנה.

הסטטיסטיקה בארצות־הברית קובעת כי 40% מכל הנערות האמריקניות, שכיום הן בנות 14, תיכנסנה להריון בטרם תחגוגנה את יום־הולדתן העשרים. מליון נערות תמצאנה עצמן בהריון, כל שנה, בעודן בנות "עשרה". כל שנה גדל גם מספרן של הנערות המחליטות לא לבצע הפלה ונתונים אלה מכריחים את מערכת החינוך להגביר את מערכת ההסברה בנושא אמצעי מניעה, מחד ומאידך – לחשוב על פתרונות שיאפשרו לאמהות הצעירות להמשיך ללמוד. בערים רבות ברחבי ארצות־הברית קיימים בתי־ספר תיכוניים מיוחדים לנערות הרות, בהם מכינים אותן לקראת הלידה (קורס בשיטת לאמאז' המבטיח לידה ללא כאבים) מלמדים אותן על תזונה נכונה, להן ולתינוקות, ולצד שיעורי בישול ואפיה הן רוכשות גם מקצוע מעשי כמו פקידות והדפסה. אבל בתי־ספר ציבוריים אלה – שכל נערה הרה יכולה ללמוד בהם בחינם – מנתקים את הנערה מבית־הספר הרגיל בו למדה, מנתקים אותה מחברתה הקודמת ומגבילים את סיכוייה לזכות בהשכלה העיונית הדרושה להמשך לימודים גבוהים. לכן גדולה כל־כך חשיבותו של "פעוטון בתיכון", כמו זה הפועל בבית־הספר הציבורי בדרום מיניאפוליס. הוא מעניק לנערה את האפשרות ללמוד במסגרת רגילה, כמו לכל בנות־גילה, ומקנה לה תעודת־סיום המקובלת על־ידי כל אוניברסיטה.

"אף פעם לא אחזור להיות כמו נערה רגילה בת־גילי, כי עברתי חוויות שלא כל נערה עוברת ויש לי אורח־חיים שונה", מספרת לורה. "כשהחברות שלי יושבות בקפיטריה, אני ממהרת לחזור עם גרג הביתה. כשהחברות שלי חוסכות כסף לבגדים, אני חוסכת כסף כדי לקנות לגרג מגפיים. כשחברות שלי מודאגות מפני שאין להן בן־זוג למסיבה, אני מודאגת כי לגרג יש דלקת בעין. ובערבים שבהם אימי אינה יכולה לטפל בו, אני נשארת בבית ולא יוצאת. אין לי כסף לשמרטפית".

אך למרות ההכרה בחשיבותו של הפעוטון מרחפת עליו, בימים אלה, סכנת סגירה. במיניאפוליס, כמו בערים אחרות, קמו מתנגדים הטוענים, כי מעון מסוג זה מעודד נערות להרות בגיל צעיר וללא נישואים. לדברי המתנגדים, נערות כבר אינן חוששות לקיים יחסי מין משום שגם במקרה הגרוע ביותר, כלומר – הריון, הן תוכלנה ללדת ולהמשיך ללמוד, והעובדה שהפעוטון שוכן בין כותלי בית־הספר מעניקה מעין גיבוי מוסרי וחברתי להריון.

"שטויות" פוסקת המנהלת, הנאבקת למען המשך פעילות הפעוטון. "אנחנו לא יוצרים שריפות, אלא רק מכבים אותן. אילולא היה פעוטון בבית־הספר, כל מאות ואלפי הנערות שהרו והחליטו לשמור את ההריון היו נושרות מהמסגרת. האם זה עדיף? וכדי למנוע כל חשש להשפעה שלילית על נערות אחרות, אנחנו מחייבים את כל התלמידות לעבור, שעה אחת בשבוע, בפעוטון". שעה השבועית הזאת מוכיחה לנערות שתינוק הוא לא צעצוע ולא בובה, אלא אחריות גדולה ועבודה קשה. ואם מישהו חושש מהשפעה שלילית, אני אספר לו על נערות שבתום שעה אחת של טיפול בתינוקות הבריזו, שהן מוותרות על התענוג ושהן לא תיכנסנה להריון... לפחות עד גיל עשרים וחמש".

גם זוגות נשואים, חשוכי ילדים מתנגדים לרעיון של פעוטון בבית־ספר. הם טוענים, כי העובדה שאמהות בנות־עשרה יכולות להמשיך ללמוד בתנאים כה טובים, מקטינה את אחוז הנערות היולדות שמוסרות את פרי־בטנן לאימוץ. "הפעוטון פועל בבית־ספר ציבורי, מכספי משלם המסים", הם מתקוממים. "אנחנו משלמים מסים וזכותנו לאמץ תינוקות, שנולדו כתוצאה מהריונות בלתי רצויים".

לפני שהיא חוזרת לכיתה מנשקת לורה את בנה ואומרת: "למען הילד ויתרתי על טים, אילולא היה פעוטון בבית הספר, הייתי מוותרת למענו על הלימודים. אף פעם לא אוותר עליו לטובת הורים מאמצים. הוא שלי". ■

TIME
SPIES, SPIES EVERYWHERE
The U.S. Roundup Accelerates
Children Having Children
Teen Pregnancy In America

השבועון "טיים" הקדיש כתבת שער לבעיה החברתית של ילדות יולדות: כיבוי שריפות או גיבוי חברתי.

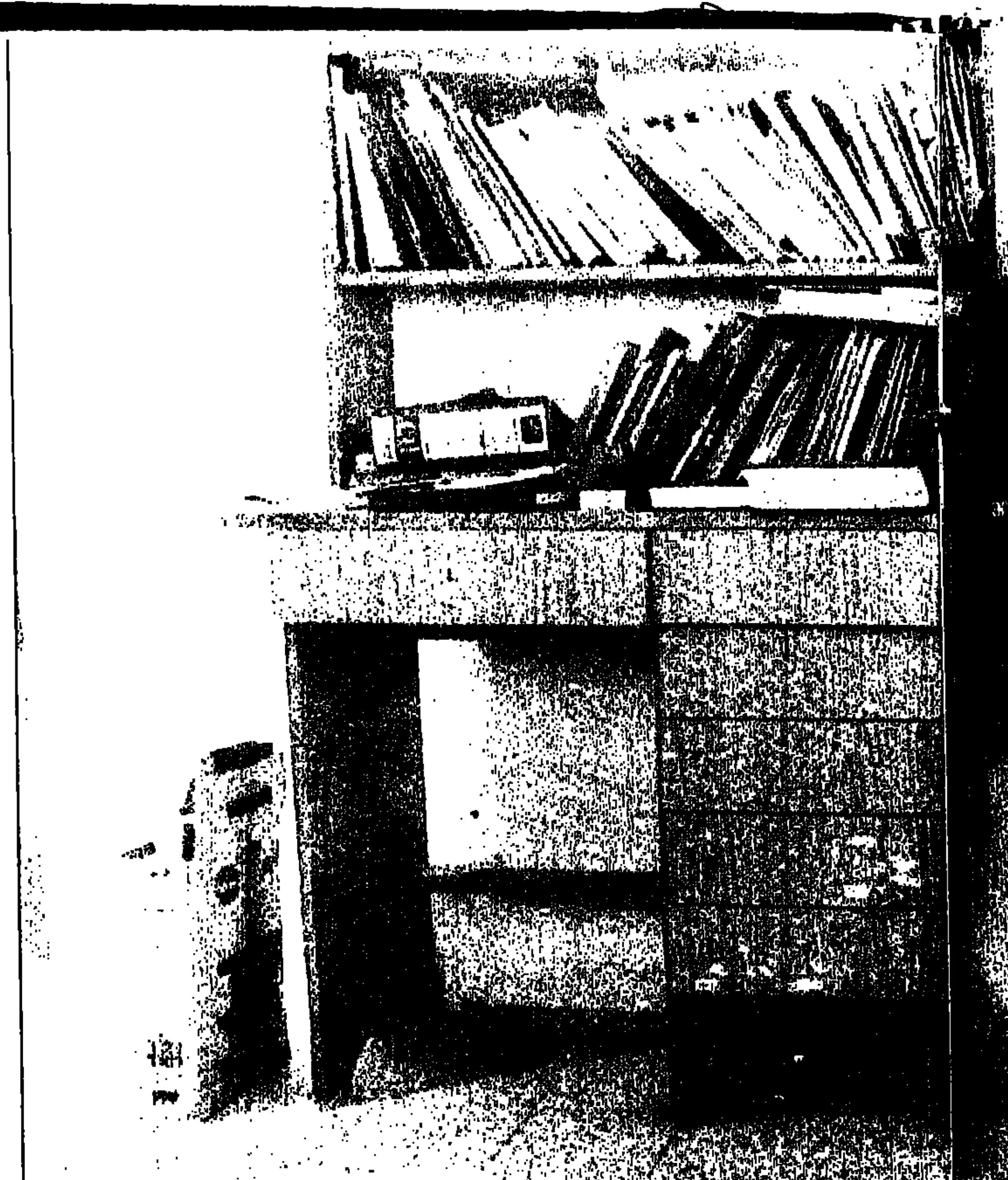
יהדות בכיף

כמו במעבדה, ממזג מנחם פרומן חילוניים ודתיים בישוב הקהילתי תקוע, כדי ליצור דגם ניסיוני של חברה יהודית חדשה. רב ופילוסוף, לא אוהב כפיה, מטיף לחרות הפרט, וקורא למימסד הדתי לחזור בתשובה אל לב הערכים הבסיסיים, האנושיים והחברתיים, של היהדות. לא להקפיד רק על שמירת הקליפה החיצונית.

מאת אריה בנדר

צילום: יצחק אלהרר

יש נביא בתקוע

הרב מנחם פרומן: לא לוחץ.

אמרו לנו, כדאי לכם לנסוע לתקוע. תפגשו שם יהודי מעניין, רב שהוא גם פילוסוף, מורל שמונים וחמש, עושה נפשות ל"שלום בית" בין דתיים לחילוניים. נסענו ופגשנו את מנחם פרומן, בתוך בית דו־קומתי, שחלונותיו צופים אל נוף מדבר יהודה הפראי, מול גבעת הרודיון ונחל תריתון, מזרחית לבית לחם.

בן שלושים וחמש, לבוש כאחד החרדים, צנום, עברקן, פנים סגפניות, עינים מאירות, כולו חוש הומור ושנינות, וכפי שמעידה עליו רעייתו הדסה „חי את הדת בכיף ולא לוחץ". בישוב הקהילתי הקטן והמעורב של תקע הוא מקובל על דתיים וחילוניים כאחד. הרב פרומן מיישם כאן, כמעט בתנאי מעבדה, את השקפת עולמו המהפכנית לבנות חברה ישראלית ותרבות יהודית חדשה, שכל מחנותיה חיים יחד בשלום.

לפני כשלוש שנים הגיעו בני הזוג פרומן לתקוע, ישר לתוך מלחמת תרבות קטנה. להדסה הציעו משרה של גננת. על פי החוק צריך לפעול בישוב גן ממלכתי־דתי, אבל הגננת הקודמת המרידה את ההורים החילוניים, שלא אהבו את הרעיון שילדיהם יחבשו כיפות בניגוד לחינוך שהם מקבלים בבית. גן־הילדים היה אכן בוחן לתפיסת עולמם של הפורמנים.

איך להקנות את הערכים היסודיים של היהדות על הבסיס הרחב ביותר ולא להתייחס לקליפה. „זה לא פשוט", אומר הרב, „משום שבגן הילדים המעורב, שכרגע הוא המוסד החינוכי היחיד בתקע, מנסה אשתי לעקוף ולא להבליט את הדברים היחודיים לציבור הדתי".

הדסה, בת קיבוץ לביא ומ"כית לשעבר בגרעין נח"ל בבקעה, אומרת: „אני לא נכנסת לנקודות שנויות במחלוקת כמו שמירת מצוות ואורח חיים דתי. אנחנו לוקחים למשל את סיפורי המקרא, ומציגים אותם כנכס כללי של עם ישראל ולא כסיפורי דת. זו שיטת עבודה שלמדתי בסמינר הקיבוצים באורנים. אני מנסה להקנות לילדים חינוך יצירתי פתוח עם הרבה טבע וציונות, דברים החשובים פה לכל ההורים. החילוניים מרויחים כאן את המגע עם עולם המסורת שחסר להם, והדתיים מרויחים את החופש. כשאדם חי בחברה דתית, הרבה מאישיותו ומתגובותיו הם המסגרת ולא הוא עצמו. כשאדם חי במסגרת חפשית, כמו בתקוע, הוא הרבה יותר פתוח לעצמו".

גרעין המתיישבים, שהקים את תקע לפני כתשע שנים, היה של עולים מברית־המועצות, כולם חילוניים. במשך הזמן תיגברו אותו גרעינים נוספים, רובם דתיים. היום נחלקת האוכלוסיה בין המחנות, כמעט חצי חצי. הרב פרומן הגיע לשם ממגדל עוז שבגוש עציון, והחליט להשתקע במקום כשקיבלה אשתו את משרת הגננת. התושבים עמדו על השקפת עולמו הפשרנית והחלו מבקשים את עצתו בפתרון בעיות ואת תיווכו בסיכסוכים שנגרמו כתוצאה מאורח החיים המנוגד בין חילונים לדתיים. למשל: מטיילי שבת נוהגים להחנות בתקע את כלי רכבם לפני שהם יורדים לנחל תריתון. בעבר אמנם נקבע תקנון לישוב ברוח דתית, וגל המטיילים עורר את השאלה אם מותר לעזור למחללי שבת אלה באספקת מי שתיה, בהגשת עזרה, ובמתן רשות חניה. „באופן כמעט עיוור הייתי פוסק תמיד לטובת החילוניים", אומר הרב, „ביודעין חרגתי מהתקנון ולא התחשבתי בו. במשך הזמן התושבים תפסו את הפטנט והפסיקו לבוא אלי כדי שאמצא פתרון לבעיות מהסוג הזה. הבעיות פשוט נעלמו". פלא שהפך להיות הרב הראשי הבלתי מוכתר של תקוע?

עניין אחר היה חילול שבת בפרהסיה מצד המתיישבים, אף זה סעיף מפורש שנאסר בתקנון. הנה באו אליו שני מתיישבים, חילוניים דווקא, והתלוננו על מתיישב שלישי המתגורר בדרך לבית הכנסת ומדי שבת נוהג לעבוד בגינתו באופן הפגנתי. אלה טוענים: האיש מפר את התקנון. הגנן טוען: זוהי גינתי הפרטית ואני רשאי לעבוד בה כרצוני. ועד הישוב שלח לו מכתב אזהרה. „אני ואשתי", מספר הרב, „עברנו אצל החברים, אחד לאחד, והבאנו לביטול המכתב כדי שלא תפגע חרותו של אותו אדם".

הרב פרומן אומר שאופיו ותפיסת עולמו אינם ליברלים. „כל העבודה שאני עושה כאן בטיפוח הסובלנות בין דתיים לחילוניים היא רק הרקע לדבר חשוב מזה – יצירת חיים ותרבות משותפים בארץ־ישראל". החרות והחופש הם הסיפור שלו. יליד כפר חסידים שבעמק זבולון, חניך ישיבת „מרכז הרב" בירושלים שם הוסמך לרבנות, אחרי שרות צבאי בנח"ל ותעודת בוגר אוניברסיטה בחוג לפילוסופיה – הוא שואף להפוך להגביש עצי פרי

מורעי המחלוקת שבין החילוניים לדתיים. הוא מקווה שהתרבות היהודית החדשה אשר צריכה להיווצר בארץ, לא תהיה דתית במובן של היום, אלא במימד חדש. בדיוק כשם שהיהדות בימי בית ראשון לא היתה דומה ליהדות בימי בית שני. „יהדות בעלת עוצמה גדולה יותר מזו הקיימת תיווצר כאן לא בטשטוש ההבדלים בין דתיים לחילוניים, ולא במיזוג החילוניים בתוך הציבור הדתי, כי אם בתרומה והפריה הדדית", הוא אומר.

„ברור שאנו מדברים כאן על תפיסות עולם שונות. רק בציבור הדתי יש לנו אלף גוונים. באופן חד וסיכמתי כל אחד משני המחנות יצטרך לתרום ללידה החדשה את היחודי והטוב שבו. הדבר החשוב ביותר להבנה בענייננו הוא העיקרון שהדת באה לתת לאדם חופש. זה עצם מהותה של התופעה הדתית. לכך גם מתכוון המדרש המספר על משה רבנו, שירד מהר סיני ומכתב האלוהים חרוט על הלוחות. אומרים חז"ל: אל תקרא חרות כי אם חרות, משמע משה הוריד מן ההר את החופש".

הוא מספר על בני גילה של אשתו בקיבוץ לביא שחלקם המשיכו בקיבוץ הדתי ואחרים פנו לשומר הצעיר. אחיה של הדסה למרו בישיבה, ובנים אחרים העדיפו את בית הספר המשותף בעמק הירדן. „גם אצלי היו מתנגדים שאלך להיות רב. לך ללמוד באוניברסיטה, אמרו לי. רק דוד שלי ממרחביה תמך בי. אמה של הדסה נהגה להסתובב בקיבוצה במכנסים קצרים. הדסה נעשתה דתיה יותר. אנחנו בועטים בהורים בדיוק כפי שהורינו בעטו בהוריהם. ברור שיש בציבור הדתי רצון להתפתח, להשתכלל, לזרום,

השאלה היא על איזה מסלול אתה זורם. אם אתה שם את הדגש רק על עול המצוות, המסלול שלך בא לידי ביטוי בהקצנה. אם אתה מתיחס לערכים הבסיסים ותופס את הדת כליבה, שהיא לא קטיגוריה דתית אלא אנושית כללית, עלית על המסלול הנכון".

ברוח זו מבקר הרב פרומן גם את תופעת החזרה בתשובה, ובעיקר את המימסד הפוליטי הדתי. „מיהו חוזר בתשובה? זה שקודם הצביע מפא"י והיום מצביע מפד"ל ואגודה? לדעתי, קודם כל הדתיים עצמם צריכים לחזור בתשובה. הציבור הדתי חייב לחזור ולהזכר למה בכלל שבר אברהם את הכל מאחוריו ויצא אל הדרך החדשה. זו הבעיה האנושית שאצלנו נוטים לשכוח. היום, הדתיים נאחזים בטכניקה, באמצעים, ושוכחים את המטרה והמגמה. ואם אני סבור שלא המצוות הן העיקר, אז בוודאי שהמימסד הפוליטי איננו העיקר.

„למה אנו כן צריכים לחזור? לחזרה אל הילדות, אל התום הראשוני, אל האינטואיציה החיונית הראשונית שאינני יודע אם היא דתית בכלל. מהמצב כיום ניתן לומר שבאופן פארדוקסלי אנו נוטים לרוץ אל התפל ולריב על דברים שאינם עיקר חיינו, אפילו לא באופן אישי. הפוליטיקאים הופכים תפל לעיקר. מה שחשוב זה האם ישחקו כדורגל באיצטדיון רמת־גן בשבת. לא צריך להכנס להיסטריה מכל המהומות החיצוניות האלה. מה שבאמת מתרחש בארץ זה לא צרוף של כותרות העיתונים. החזרה שלנו לארץ־ישראל, זה הדבר המהותי. ההשתרשות באדמה מחדש והתקבצות הגלויות, כמו חזון העצמות היבשות

שהקריאו לנו בילדותנו. אבל לא רק הגוף הפיזי מתקבץ. כל אחד הלא הביא עמו תרבות חיים ומושגים רוחניים משלו. מכל אלה צריכים ליצור את ההפריה ההדדית".

עידוד לתפיסת עולמו שואב מנחם פרומן ממשנתו של מורו, הרב צבי יהודה הכהן קוק. „הוא אמר פעם שיהודי אשר לא מרגיש איזה כיף זה לנסוע בשבת לים, אין לו זכות להוכיח את חבריו. הוא אמר לי לקרוא את כתביו של הרצל כדי להווכח כאחת ההצלחות הגדולות ביותר בדברי ימי עמנו שנולדה מחוויה של כשלון יהודי. גם הרב של כפר־חסידים בו נולדתי, נכשל בראשית דרכו. החסידים שעלו יחד עמו ארצה פשטו את הרגל כי לא ידעו עבודת אדמה. אבל אותו רב, שהיה לי מופת, שבר מוסכמה, שבר חומה, ומיזג תורה בעבודה. אחר־כך עלו ארצה אלפי יהודים מפולין הודות לו, וכך ניצלו חייהם. שאלתי אותו פעם איפה חשב על רעיון מקורי כזה והוא השיב לי שהוא אינו מקורי. בעלייתו ארצה הוא היה ממשיך דרכה של היהדות. לכן, כל הדיבורים האלה שאני מהפך בהם כרבר תורת ארץ ישראל והחופש כדבר מהותי לחיינו הדתיים, אולי נשמעים כסיסמאות, אבל עליהם חונכתי בישיבת מרכז הרב".

ההפריה ההדדית והיווצרותה של תרבות יהודית חדשה בארץ ייתכנו לדבריו רק כאשר שני המחנות, הדתי והחילוני, יפסיקו להדביק אחד על השני רק תוויות שליליות. „לא תיתכן יצירה משותפת כל זמן שהציבור הדתי יחשוב על החילוניים כמונחים של אנשים הבוגדים בנשותיהם, קרייריסטים, חסרי ערכים. אבל מה שמוצג היום כבעיה נראית טומן בחובו גם אופציה עם סיכוי עצום להצלחה, כי למרות השמועות שנפוצו בארץ אין הדתיים מיפלצות עם קרניים וזנב. ההצלחה צריכה להיות מבוססת על התמזגות אינטימית, כמו ביחסי גבר ואשה. הרי פה מדובר בגזעים שונים לגמרי בגוף ובנפש. בכנסיה הקתולית התווכחו פעם על השאלה האם לאשה יש בכלל נשמה. אני לא בטוח שלאשה יש אותה נשמה כמו לגבר. אבל למרות ההבדל הזה במבנה הגוף מתברר כי אפשר ליצור ביחד משהו חי ומשותף".

הרב פרומן, חבר מוכירות גוש אמונים, היה בין הראשונים שידע על התארגנות המחתרת היהודית, וגם אחד הראשונים בקרב מתיישבי יהודה ושומרון אשר גינה אותה בפומבי לאחר שנחשפה. „היא היתה מורכבת מחבר'ה שלנו ודוקא בשל כך ראיתי בה שיבוש גמור של המהלך", הוא אומר, „בחור אחד בא להתייעץ איתי. אני חשבתי שמדובר בשאלות תיאורטיות בלבד, אבל כששמע את תגובתי הוא לא חזר אלי עוד. לכן כשנודע לי על המעצרים הבנתי שכאן לא מדובר בכרוז. גם חברי חגן פורת, החברותא שלי בישיבת מרכז הרב, שסידר לי את החתונה בחצר הרובע היהודי, גם הוא היה בשוק. הוא לא היה בסוד הדברים והיה בטוח שמדובר פה בעלילה של השמאל המרושע והמשמיץ. אני יצאתי נגדם בשידור טלוויזיה על יסוד ההבנה למניעיהם של בנים שטעו. חלק מפעולותיהם היו נפשעות מאור, כמו למשל הפנסויות על הר־הבית".

הוא גם רואה עצמו מצווה לגנות את התופעות המבישות, שאחראים להן הרב כהנא ואנשיו, ביחס לערבים בארץ. אבל לאחר שהביע דעתו ביום השידורים המיוחד של גלי צה"ל נגד הגזענות, התחרט על עצם המישדר משום שהפך טפל לעיקר. „מה היה הנאציזם? תרבות ביבים שעלתה עד לפרלמנט. גם אנחנו במו ידינו מביאים לכך שהתופעה הזו מתחזקת אצלנו, ועכשיו נהג המונית לא מתבייש לתמוך בגלוי בכהנא".

בדרך למכונית ובחזרה מתקוע לירושלים חושבים על נאומיו הנישאים כעינים נוצצות, המזכירים משהו מהטפות המוסר של הנביא עמוס. הדרך מכשר על תחנת אוטובוס נוספת ששרפו בבירה חרדים שלא הכירו את הרב מנחם פרומן. ■

ערב הונגרי במלון „דן"

ההונגרים באו. עם הרבה פפריקה באוכל ובכי צועני רוטט במיתרי הכינור. מסע פרסום לעידוד התיירות. שנטעם מהאוכל שלהם, שנשמע את המוסיקה הפולקלוריסטית שלהם, שיבוא לנו החשק לקום הקיץ ולנסוע לתייר בארצם. אבל מה עם מס הנסיעות? בינתיים הם פה ואנחנו פה, אז בואו נהנה. יש לנו „חודש" הונגרי ברשת מלונות „דן". עם ארבעה אשפי מטבח (מלון „פורום", בודפסט), חמישה צועני תזמורת וזמרת צוענייה אחת.

אולם „המלך דוד" במלון „דן" בת"א מקושט בהתאם. רקורציות פולקלוריסטיות על הכתלים. מפות ומפיות רקומות על השולחנות. עגלה עם מבחר יינות הונגריים בכניסה. התזמורת שעל הבמה הקטנה מנגנת לנו קטע מ„ברון הצוענים". לבחירתך – שלושה תפריטים לארוחה אחידה ותפריט אחר א־לה־קארט. הזול שבשלושת התפריטים – 28.50 שקל חדש לארוחה מלאה לסועד אחד. היקר יותר, שבו משמש עגל מאודה כמרכיב המנה העיקרית – 34 שקל. המחירים כוללים דמי שרות, אך אינם כוללים מע"מ.

בערב בו סעדנו שם היתה אולם המסעדה מאוכלס בעיקרו על ידי יוצאי גולת הונגריה, שהיו נשטפים מפעם לפעם גלי נוסטאלגיה ומצטרפים לתזמורת ולזמרת, זוכרים בעינים דומעות את ימיהם הטובים בארץ המדיארים.

מאחר ואנחנו היינו משוחררים מן הריגושת פנינו ישר לתפריט. לא לפני שהנפנו כוסית סליבוביץ לחיי האחוה שאולי תתחדש בין ישראל להונגריה. לפתיחה קיבלנו מרק שעועית – הונגרי למדי בחריפותו, טוב כשלעצמו. מלבד שעועית כתה היו במרק גם פיסות של בשר מעושן, שהוסיפו על איכותו הבסיסית. את הטעם ההונגרי למרק העניקה הפפריקה. את ההפסקה בין המרק למנת הביניים מילאה לנו זמרת הלהקה – גברת עגלגלה ששערה שחור כשחור שערם של הצוענים. כנרים מיומנים, בסיסט אחד וגנן צימבל (אמיתי, הובא מהונגריה יחד עם הלהקה) ליוו אותה. הקהל ההונגרי התמוגג.

הנה מנת הביניים – „חביתית הורטובג'י", שהיא חביתית ממולאה בפיסות בשר עגל ושקועה ברוטב לא־חריף־מאוד על בסיס של פפריקה. היושבים מולנו קיבלו כמנת ביניים כרוב ממולא בבשר מתובל ואורז, ופטריות ממולאות במחית כבד עוף, רוויות ברוטב יין אדום („סגרי" בלשונם של האורחים). טעמנו משלוש המנות. הפטריה היתה מעניינת. הכרוב הממולא היה טוב, עדין במילויו. ובכל זאת, ההמלצה שלנו מושכת לכיוון חביתית ההורטובג'י.

עוד לפני כן הגיע היין שהזמנו: בקבוק קברנה סוביניון שהובא מארצם של האורחים. שם, בבודפסט, הוא גם הוכשר על ידי „בית דין קהל עדת יראי שמים" ועוד כתוב על התווית של הבקבוק כי היין שבתוכו כשר לפסח. הכשרות היא, איפוא, בסדר גמור. היין עצמו – אף שהוכתר בתואר „יבש" – הוא פחות יבש מהקברנה הישראלי שאנו שותים בביתנו. הוא גם פחות טוב.

כמנות עיקריות קיבל שולחננו „אומצת בודפסט" ו„צלע עגל קלוצ'י". האומצה היתה נתח סילה הראוי להתכבד בו, הן מבחינת ממדיו והן מבחינת איכות הבשר והאופן בו טופל. בהתחשב במיגבלות הכשרות התוצאה היתה בהחלט טובה. האומצה רבצה בתוך תרביך עשוי מכבד אווז, מקושטת בעגבניות ופטריות אפויים. גם ל„צלע הקלוצ'י" לא היה מה להתבייש מבחינת הממדים. מאחר ועבר צלייה על גבי אסכלה היה העגל יבש מדי לטעמנו. הוא קושט בכבד אווז וירקות והוגש עם אורז וכרוב ניצבים.

קינחנו בשטרודל תפוחי עץ וחביתית עם אגוזים, משולהבת ברוטב שוקולד. הקונדיטור שבחבורת ה„שפים" ההונגריים ידע את מלאכתו. תוכבי השטרודל יהנו מאוד.

מיאול

ברון הצוענים בתל־אביב: אדום ולא חריף.

מתכונים

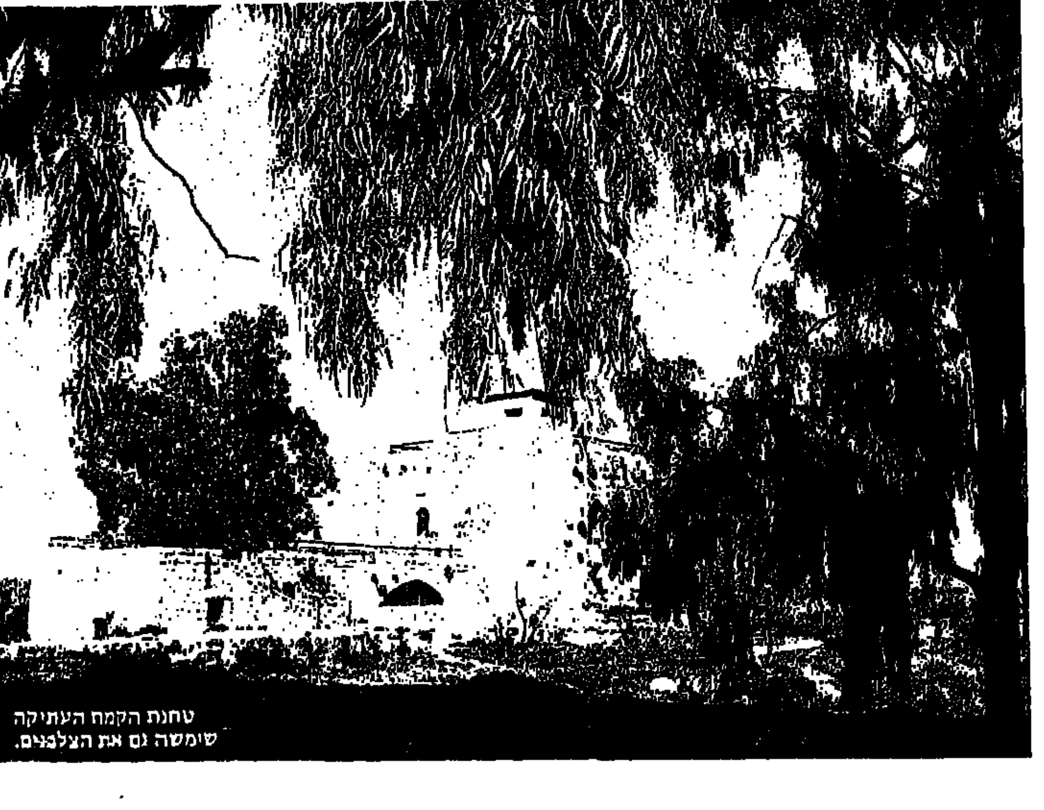
גולש אמיתי

[illegible]

פינת האוכל

צ'ולנט בשבת

■ תודעת הצ'ולנט (חמין) בישראל בעלייה מתמדת. העונה בעיצומה. מספר המסעדות המגישות את המאכל הזה בשבת בצהריים גדל. את השבתות האחרונות אנו מקדישים לסיבוב צ'ולנטים. על „בתית" כולם כבר כתבו, הרבה פעמים, גם אנחנו. על מפת החמין של תל אביב נוסף החודש מקום נוסף: קפה אוסלו, בקצה רחוב אבן־גבירול, ליד הגשר. אנו כותבים עליו בלב דואג, שמא יציפו אותו והרמה תרד. הצ'ולנט שמגיש „אוסלו" בשבתות הוא משהו־משהו. אין לו לא צורה ולא טעם של חמין־מסעדות. התפודים והחלצים מחסיר בשלמותם והשעועית אינה הופכת לדייסת מעוכה ושמנונית. הגוון הכללי – שזוף ולא חום כהה. היחס בין התפודים לשאר המרכיבים הוא לטובת התפודים. כמות קטנה ונכונה של גריסים משלימה את ההרכב הבסיסי. לבך מאלת אחרי מוצא במנה הגדולה: מאלה והריחנית נתח בשר שעים ובן ביצה חומה, שטופתה ארוכות. מנת חמין כזו, עם כוס בירה ולקינוח עוגת הגלידה המפורסמת של מוסד זה – ארוחה מהנה ולא יקרה. עמוד מנת חמין וגבו ממך ב„אוסלו" – 6 שקלים בלבד. אפשר גם לקחת הביתה ואז המחיר הוא רק 7 שקלים. כולל מיכל האלומיניום המקורי.

טחנת הקמח העתיקה
שימשה גם את הצלבנים.

שבט תשמ"ו
מאת יצחק בן־חורין
צילומים: שמואל רחמני
בשיתוף רשות
שמורות הטבע

17. אל הביצה בעין־אפק

יש בארץ ביצה אמיתית מהסוג שהיה בעמק החולה ואיננו עוד. יהיה מי שיגיב בחוסר אמון: „ביצה? קדחת. אין כבר דבר כזה". ואנחנו אומרים – דווקא יש.

אפילו נפוליון בונפרטה ביקר כאן בשנת 1799. הכובש המהולל התייצב, מן הסתם, על תל־אפק, בפוזה אופיינית, השקיף על עמק עכו והרי הגליל, ומילמל לעצמו משהו כמו: „באתי, ראיתי, נהניתי". לשקוע הוא שקע מאוחר יותר בביצה הרוסית.

עין־אפק, שמורת טבע מצפון־מזרח לגוש העירוני של הקריות, באמצע הדרך בין חיפה לעכו. ילדי האיזור מכירים את התל בשם גבעת הכלניות, בגלל שטיח הכלניות הנפרס בעונה זו ממש, בשלל צבעים טכניקולור, על התל ועל פני האיזור כולו. מפלט כמעט יחידי בסביבה ממבני הבטון המתפשטים צפונה ומזרחה.

בשנת 1978 הוכרז האתר, ששטחו 660 דונם, כשמורת טבע. הוא מוחזק בידי רשות שמורות הטבע, בשיתוף עיריית קרית־ביאליק, קק"ל ו„יד לבנים".

ב„ריאה הירוקה" של הקריות, אפשר למצוא על פני שטח קטן, פריחה של חר, צמיחה על גדות נחלים וצמחיית מים; בעלי כנף לסוגיהם – מקום אידיאלי לחובבי צפורים; ערכים היסטורים וארכיאולוגים. לא לחינם הוצבו כאן שלוש מורות־חיילות, המדריכות את ילדי האיזור.

אנו מציעים טיול רגלי של שעה עד שעה וחצי באתר, תוך ניצול המתקנים והשירותים במקום למנוחה ולפיקניק. גם מי שנוסע לדודה בנהריה, או מתכוון לשלב עוד אתרי נופש

פעם היתה כאן קדחת

מאז נחרבה ממלכת הצלבנים, נהפך אזור עין־אפק לשממה. החולות סתמו את מוצא הנעמן לים, שטח הבצות התרחב ומחלת הקדחת פשטה. בתחילת המאה עדיין היה המקום מכוסה בצות ורק השבט הבדואי ע'ורנת חי כאן והתקיים מגידול תאו (ג'מוס) וקליעת מחצלות מצמחי הביצה – סמר, קנה, גומא וסוף.

ב־1925 רכשה חברת הישוב את השטח והיהודים החלו לנקז את הבצות, פרצו את הסכר העתיק ופעולת טחנת הקמח הופסקה.

כעבור 13 שנה, בימי חומה ומגדל, עלו באיזור שלושה קבוצים על הקרקע: עין־המפרץ וכפר־מסריק, בשולי הביצה ומשמר־הים (לימים קבוץ אפק), ממזרח לה.

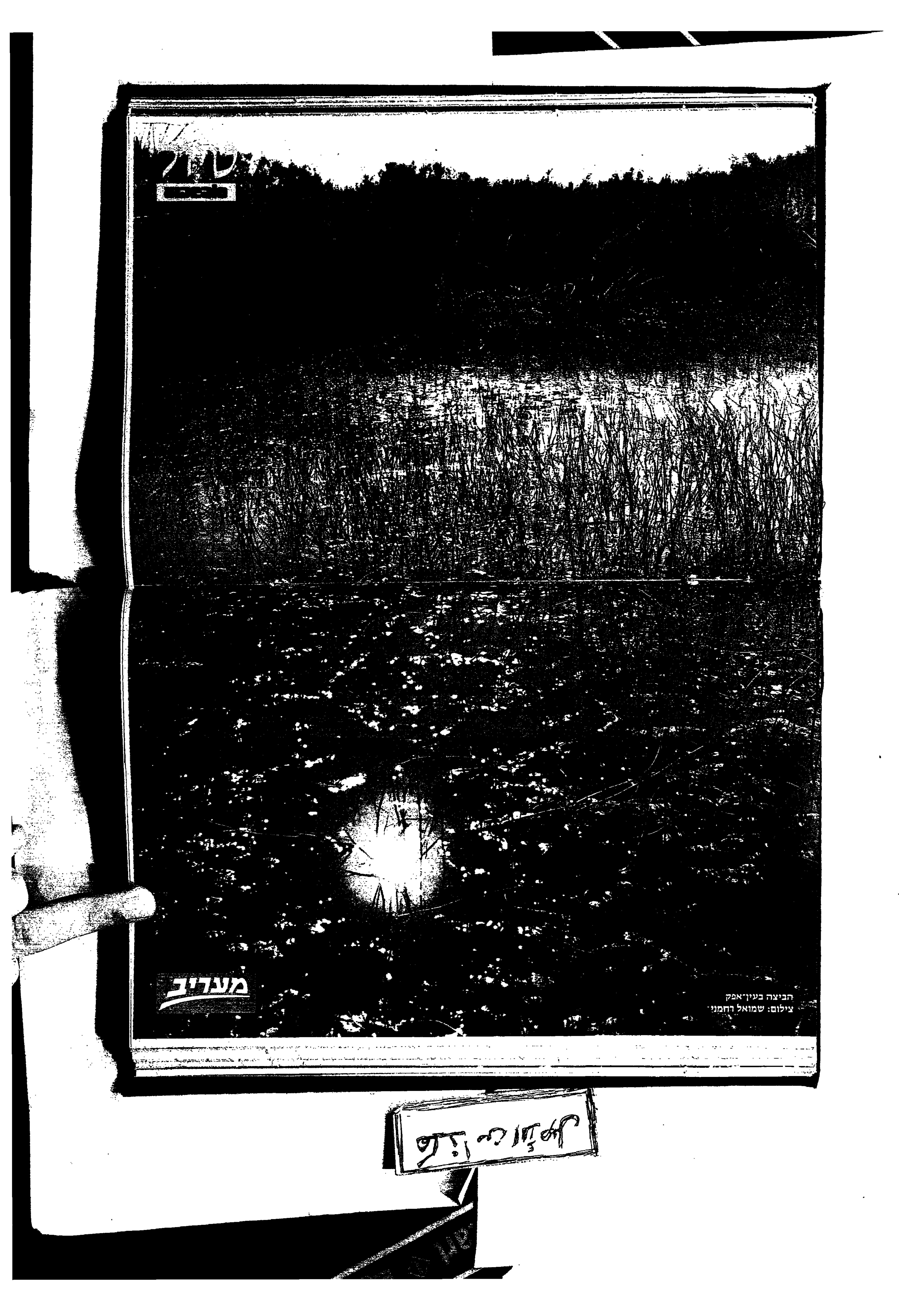
נחפרו תעלות ניקוז נוספות ותעלה גדולה שנחפרה במקום האפיק הטבעי של הנעמן והוליכה את מי הבצות אל הים.

כך נעלמו הבצות ואת מקומן תפסו שדות חקלאים ובריכות דגים. כאן היתה ראשיתו של ענף בריכות הדגים בארץ. ב־1933 התמקם בטחנה עולה מיוגוסלביה, שהפך את המקום למשק חקלאי ואת האגם לבריכת דגים.

לאחר שיובשו הבצות והוסדר ניקוז הנעמן – לא שרד הרבה מהביצה. אולם בשנת 1942 נפגע המקום עם הקמת מערכת השאיבה של מי המעיינות של הנעמן אל בתי־הזיקוק, אשר פעלה משנת 1939 עד 1959 וגרמה להתדלדלות מקורות הנעמן.

המפנה חל לפני עשר שנים בלבד עם ההכרזה על עין־אפק כשמורת טבע. בעבור שלוש שנים החל בשיקום מי הביצה ולשיחזור מבנה המצודה שבו יוקם לפי התכנית מרכז ללימוד הסביבה.

ביצת עין־אפק
והטחנה הישנה.

מעריב
הביצה בעין־אפק
צילום: שמואל רחמני
هكذا من الأصل

(המשך)

וטיול בגליל המערבי – עין־אפק שווה ביקור.

מגיעים לשמורה מהקצה הצפוני של קרית־ביאליק, על כביש חיפה־עכו. מול מחנה כורדני, יש שלט המסמן פניה מזרחה לעין־אפק. נוסעים על כביש סלול ופונים, כעבור 1.3 ק"מ, שמאלה לפי השילוט ומיד ימינה לדרך עפר המוליכה למגרש החניה של השמורה.

בין עצי אקליפטוס ואורן, הוצבו שולחנות וספסלים לפיקניק, שירותים ציבוריים, מזנון לשתיה וכריכים. אנו נשתמש במתקנים עם תום הסיור הרגלי, אותו נפתח במבנה צלבני השוכן בקרבה מיידית. זוהי טחנת הקמח העתיקה, שהונעה מזרם המים של נחל הנעמן. בתוך המבנה, מוצג כל שעה סרט באורך עשר דקות על ההיסטוריה של עין־אפק.

השם כורדני הופיע לראשונה בתקופה הצלבנית, ולא השתנה עד סוף תקופת המנדט הבריטי. הישוב הצלבני שכן כנראה מצפון לתל ושיגשג, במאה ה־12, תקופה בה היתה עכו הסמוכה בירת הממלכה הצלבנית.

עין אפק היתה אז מרכזו של איזור חקלאי לגידולי תבואה. טחנת הקמח שימשה את חקלאי האיזור. גם לאחר שנחרבה הממלכה הצלבנית, המשיכה הטחנה לפעול עד שנת 1925. רק אז לאחר שקק"ל רכשה הקרקעות, בוצעו במקום עבודות ניקוז של בצות נעמן והסכר נהרס בחלקו.

הטחנה מזכירה בצורתה מבצר מימי הביניים. בקיר הדרומי – סכר קשתי גדול. ממזרח – פתחים צרים ואמת־מים להעברת מי המעיינות להנעת אבני־הריחיים ולטחינת החיטה. למעלה, מגדל שמירה צלבני, קשתות גותיות, חרכי־ירי וזיזים בולטים, דרכם שפכו שומרי הטחנה נוזל רותח על תוקפיהם.

כיום, משמש גג הטחנה נקודת תצפית לחובבי טבע ולצלמים אל הביצה. ומייד מבחינים בזרעון־סוף, עוף דורס שצבעו חום־כהה, ולראשו – כתר כחול. בשטח אורבים עיטי צפרדעים, בין עצי האשל המתרבים כאן זה כמה עשרות שנים.

יש שם עצי חרוב, תמר, תאנה, איזדרכת ובוגנוויליה. אולם האשל הוא העץ הבולט. להופעה הפתאומית של האשלים הצומחים בתוך הביצה יש סיבה: בשנים עברו זרמו במימי נחל הנעמן, (שהיה השלישי בגודלו אחרי הירדן והירקון), חמישים מיליון קוב מים בשנה. משנות השלושים הזרימו בתי־הזיקוק, במשך עשרים שנה, כמויות גדולות של מים מהנעמן לקירור המכונות של בתי־הזיקוק. גם ישובי האיזור דילדלו את מי המעיינות. לכן זורמים כיום בנעמן (ובחורף בלבד) רק שלושה מיליון קוב מים בשנה.

ברבות השנים דולדלו מעיינות אפק שהם מקורותיו של הנעמן – דבר שגרם למליחות הקרקע ולצמיחת האשלים.

מהטחנה יוצאים לסיור של כמה מאות מטרים מסביב לביצה. עם חציית הגשרון נכנסים לאתר קטן המעניק תחושה של שהייה בטבע ממש. אפשר להזין עינים במראות, להקשיב לציוץ הצפורים, לעקוב אחר אינספור בעלי הכנף החיים כאן. מי שרוצה לחוות את החוויה חייב להתקרב בשקט, שלא להבריח את המקומיים, שוכני הביצה.

עמק עכו כולו היה מוצף בצות ומוכה מלריה. הצדפים הפזורים בשטח הם ההוכחה כי פעם היתה זו סביבתם הטבעית של ג'מוסים. לפני כמה חודשים נפרצה הדרך החדשה לאורך תעלת המים והוצב גשרון וחוצה את הביצה, במסלול טבעתי לאורך 250 מטר.

כאן ניתן להבחין בביצה קלאסית. מים עומדים ואצות. שלדג לבן־חזה עומד על אשל. אנפיות־בקר לבנות מסתובבות חפשי בשטח.

כאן אנו מגלים את הסכר, 625 מטר אורכו, שבנו הצלבנים. יש סברה כי הוא נבנה על יסודות של סכר רומי. מי המעיינות נאגרו מאחורי הסכר, שגובהו שנים וחצי מטר, אשר הסיט את כמות המים הגדולה אל מתחת למבנה הטחנה להפעלת הטורבינות. כך הונעו הגלגלים: המים היכו בכפות־מתכת, שהניעו את הציר ואשר הפעילו אבני־ריחיים העשויות בזלת לטחינת גרעיני התבואה לקמח.

מהגשר שעל הביצה, אנו ממשיכים לעבר מבנה רומי, שעדין לא נחפר. בעצם, שום חפירה רצינית טרם בוצעה במקום. ואולי זה טוב מבחינתן של הכלניות המצויות בעונה של חילופי משמרות. הכלניות הלבנות, הורודות, והסגולות, מתמעטות. יותר ויותר כלניות אדומות וצפרני־חתול צהובים, התופכים את עין־אפק למרבד ענק צבעוני.

תל־אפק עוד לא נחפר

לתל־אפק אפשר להגיע רק ברגל מאיזור החניון מרחק של כמה מאות מטרים. מעפילים אל ראש התל בגובה של 43 מטר מעל פני הים ונהנים מתצפית אידיאלית על הגליל המערבי.

מצפון נשקף מפרץ עכו, בריכות הדגים, צור־שלום כפר־מסריק ועין־המפרץ. במזרח גוש־שגב, קבוץ אפק, שפרעם והכפרים עבלין ותמרה. בדרום – הקריות, הכרמל וטבעון.

תל־אפק עדין לא נחפר, אולם כמה משרידיו ניכרים בשטח: חרסים, שרידי חומה ועוד. לפיהם סבורים ארכיאולוגים כי הישוב הראשון נוסד כאן לפני כ־4000 שנה, בתקופה הכנענית הקדומה.

אפק יושבה שוב בתקופה הכנענית התיכונה. היא מוזכרת בספר יהושע ושופטים, ברשימת ערי הארץ של רעמסס השלישי מלך מצרים. הישובים בתקופה ההלניסטית והרומית מצפון־מערב לתל, אך שרידיהם עדין לא נתגלו. שרידי כביש רומי, שהוליך מעכו דרומה נתגלו ליד תל־אפק. ובכלל, מבט על רצף התלים המתנשאים באיזור, כמותו כמפה עתיקה של ההתיישבות בתקופה הצלבנית, גם אם האיזור טרם נחפר. תוואי הדרכים העתיקות, הוא העדות לחיים לפני 4000 שנה ויותר.

יש מדד זוחל בביצה

כבר בהתבוננות שטחית מזדקרים לעין שפע הצמחים על גדות הביצה ובתוכה, שביניהם רוחשים בעלי חיים רבים. אתה מתקרב והם נעלמים, חשד יודע לאן. תפוס עמדה ונסה להשתלב בטבע, כדי לרכוש את אמונם של שוכני הביצה.

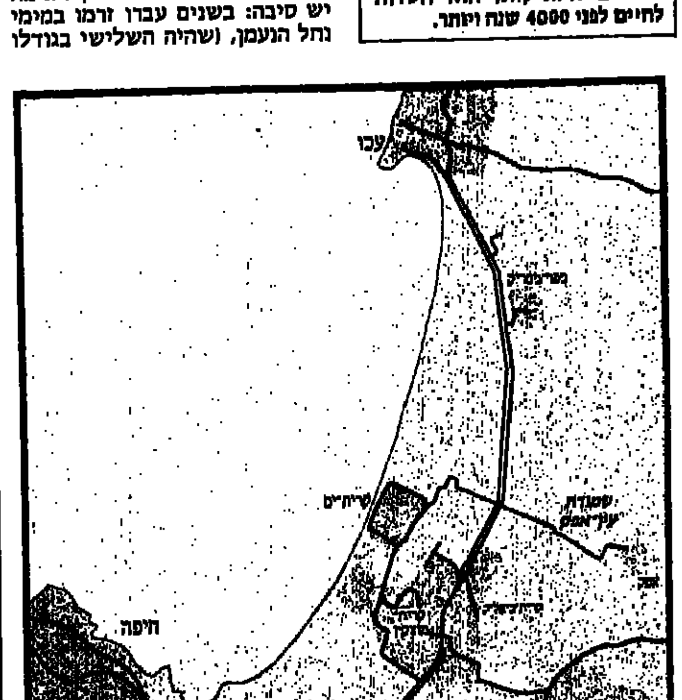
סוגי הצמחים מסודרים טבעות טבעות. אלה התמקמו על הגדה, אחרים במים הרדודים ויש שהשתקעו במעמקי הביצה. עץ האשל הוא הבולט בשמורה וענפיו משמשים מסתור לחי בביצה. גם הפטל הקדוש על סבך קוציו הדוקרניים דומיננטי.

מהמים מזדקרים הקנה המצוי והסוף המצוי, חנק מחודד ועדשת מים גיבנת. בפינות המרוחקות של השמורה מסתתרים נופר זהוב ונימפאת התכלת, נהרונית ונזידה.

בחגורה הרדודה יותר נמצאים גומא הפרקים והאגמון. על גבול הביצה ממש – גרגיר הנחלים, ערידת הבצות, גומא ארוך, עבדקן החוף ועוד. לפי פרסומי רשות שמורות הטבע יש בביצה צמח בשם מדד זוחל.

פקחי הרשות בשמורה מנו לא פחות מתשעים מיני פרחי בר. אנחנו נזכיר את הכרכם, חצב, עכנאי, כלנית, שומר, ורקפת.

בעונה זו של השנה מלאה השמורה בעופות מים: טופיות, ואגמיות שחורות כנפים (עם כתם לבן במקור ועל המצח), משייטות במנוחה, עד שמגיעים אורחים לא קרואים כמונו. גם התמירונים ארוכי הרגלים, השקנאים והעגורנים אינם בוטחים בנו ופורשים כנפיים ונעלמים כיתר מיני הברווזים.

מדריך

• בכביש חיפה־עכו, מול מחנה כורדני, פונים מזרחה. נוסעים 1.3 ק"מ בדרך סלולה ופונים שמאלה, לפי השילוט, אל דרך עפר, המוליכה אל החניון.

דמי כניסה – 1.3 שקל למבוגר ו־65 אגורות לילד. החזיון האור־קולי בטחנה כלול במחיר. גם מתקני הפיקניק, שירותים ומזנון. פתוח בשבתות.

• תחבורה ציבורית: אוטובוס 251 (חיפה־עכו) ו־271 (חיפה־נהריה), עוצרים בכביש הראשי. צריך להגיע לשמורה ברגל. אוטובוס מספר 57 לקריות וצור־שלום מגיע קרוב עוד יותר לעין־אפק. התחבורה ציבורית פועלת בקריות גם בשבתות (משעה תשע בבוקר).

• שירות מוניות יעיל חיפה־עכו בכל שעות היממה, שבעת ימים בשבוע.

• תחנות דלק: כל תחנות הדלק באיזור הקריות פתוחות בשבת.

• מסעדות: מסעדת האחים עלי, לפני הפניה לעין־אפק, מסעדה מזרחית זולה וטובה. בשבת פועלות מסעדות גם בתחנות הדלק.

• משטרת קרית־מוצקין: טל' 04־740244
מד"א: טל' 04־721817

שטח פרטי

יורם קניוק

סופר

יורם קניוק: מחכה שתתפנה דירה בגורדון

בן 55, יליד תל־אביב, נשוי ואב ל־2 בנות. היה צייר, מלח, בעל בית קפה, מנהל תיאטרון, עיתונאי. גר בדירה שכורה בצפון ת"א. ספריו תורגמו לשפות רבות. בימים אלה יצא לאור ספרו הי"ב, „סיפורי סופשבוע" (ב„ספריית מעריב"), עם מבחר סיפוריו שהתפרסמו במוסף זה בארבע השנים האחרונות.

תמיד הייתי זר, גם כשהייתי ילד ונורא רציתי להיות כמו כולם, אף פעם לא הצלחתי. אני יליד ת"א, מבית טוב; אמא מורה, אבא מנהל מוזיאון, גדלתי על המיתוסים של השומר. תנועות נוער, פלמ"ח, נלחמתי, נפצעתי, יצא לי כאילו לעשות את כל הדברים הנכונים, אבל תמיד הייתי גם קצת מחוץ לזה. חלק מהספורים שאני כותב זו נקמה על מה שלא הצלחתי לעשות.

במלחמה עבדתי על אניית עולים והתחילה אצלי הזדהות עמוקה עם היהודים האלה. בצומת הזה בין היהודי לישראלי, שלא כמו בני דורי, יש לי תחושה עמוקה של יהודי. אני גם מת"א וגם משם. ואולי לכן אני יכול גם להבין מה זה להיות יהודי של יהודים, כמו הערבים בארץ. הייתי רוצה שאנשים כאן יהססו יותר, יהיו פתוחים יותר, יבינו שמה שכאב להם יכול לכאוב למישהו אחר. 200 אלף איש סוגדים לבאבא סאלי זה לא יהדות בעיני. בשבילי, יהדות זה סבי, איש העלייה השנייה ולא לווינגר. לייבוביץ בעיני הרבה יותר יהודי מהרב וולדמן. עצוב לראות למה

ה„נורמליות" הזאת מובילה אותנו. במקום כוכב או שולם יש גאולה כהן ורפול. המדינה הולכת להיות חומייניסטית, וזה מפחיד. נאבקים במורמונים, הרב הראשי של ראשון אומר שאסור למכור דירות לגויים. אם הם חושבים שזה מה שיביא יהודים לארץ, הם טועים. דת שקופאת על שמריה, כמו האיסלאם, זה

דבר נורא. ישראל הפכה למשרד בטחון עם תזמורת פילהרמונית.

אבל אין מקום שמוצא חן בעיני יותר מהמקום המחורבן הזה, עם הבתים המכוערים והים שהרסו והחברה המטונפת. אתה הולך ברחוב וכולם כאלה כועסים. אנשים טובים בעלי חזות רעה, שמחביאים כספים מתחת לבלטות ועסוקים בלהספיק לקנות וידאו ומקרר לפני ההעלאה הבאה. בכל זאת זה עדיין כמו משפחה, שבט, לא כמו חבורה של זרים. תמיד מתברר שסבתא היתה נשואה עם חבר של בן הדוד.

אני בן 55, קידומת אשדוד. מבחינת החיים אני גמרתי את מה שהיה לי לעשות. אם מחר האל הטוב יקח את חיי, לא אצטער. אני אדם של יעודים. תמיד היתה לי תחושה מיסטית של משהו שאני צריך לעשות. עכשיו יש לי תכניות, אבל זה לא נראה לי משמעותי במיוחד. הבנות כבר גדולות. אשתי צעירה ויפה. יכולה להסתדר בלעדי ולי אין שום חרדה. ואולי זה ספור שאני ממציא כרגע על עצמי. כל החיים כתבתי ביאוגרפיות על עצמי ולא יודע מה נכון, בעצם

על מה קשה לך לסלוח? _זדון לשמו ובגדים ורודים._

מה החסרון הבולט שלך? _צריך אנציקלופדיה בשביל כל החסרונות שלי ולהוסיף אותיות._

ממי או ממה אתה הכי פוחד? _קשה לי לחשוב ממה אני לא פוחד. בדקתי פעם את כל הפוביות. יש לי אפילו פחד מפחד. הפוביה היחידה שאין לי זה הפחד מפני הדבקות חמאת בוטנים לחיך._

ממה אתה נעלב? _כשאומרים לי את האמת._

מה משעמם אותך? _רוב הדברים._

מה אתה מתעב? _אלימות._

מה ה„פיספוס" הגדול שלך? _הלידה שלי. היא ערכה 38 שעות. ניסיתי לא להיוולד ולא הצלחתי._

מה עוזר לך להתרכז? _אהבות ישנות במגירה._

מה המאכל האהוב עליך? _דג מלוח דני. אני ממש בוכה מעונג כשאני אוכל את זה. יותר מאשר מסקס. זה מפחיד אותי._

מהו זכרון הילדות החזק ביותר שלך? _שהלכתי לאיבוד בגיל 3 ביפו._

באיזה ספורט אתה עוסק? _בכל בוקר מתאמן על אופני כושר._

מה אתה אוהב לקנות? _קרואסונים בבוקר וספרים כל היום._

את מי הערצת כשהיית ילד? _את השחקן פנץ' ואת אמיל המציל. ואת הגיבור של הספר „נער טס לעבר ים"._

מי האמנים החביבים עליך? _מתיאס גרינוולד._

כן יודע, אבל קשה לשים את האצבע. אני מאמין שאם יש לך משהו חזק אתה עושה מחייך אמנות ולומד לחיות עם זה. אני כותב עכשיו ספר, וזה מחזיק אותי ונותן לי המון אבל אני מרגיש שאני עובד על מיכלי חרלק הרזרביים. אולי הם יותר טובים. אין לי הערכה מדוייקת מה טוב ומה לא טוב. כמו שהדעות עלי חלוקות כך הדעה שלי על עצמי חלוקה.

לאנשים העוסקים באמנות יש נכות מסויימת. בגיל מוקדם התחלתי להבין שיש בי מין אין־אונים כזו, וניצלתי אותו בצורה הכי חוקה שאפשר. האמנות שלי והחיים שלי הם תמיד על סף הכשלון. אם הכשלון שלי הופך להיות הצלחה חלקית אצל מישהו שאוהב את הסיפור — זה יופי, אבל זה מקרי. רוב האנשים שאני מזדהה איתם באמנות, גרינוולד, פוקנר, מלוויל,

אנחנו כמו אי קטן כזה. אני מיעוט יהודי בבית. אצלנו בליל הסדר כשאומרים „שפוך חמתך", הגויים הם הרוב. מפני שזו מדינה מטורפת שלא מוכנה לקבל לעם היהודי מישהו שאינו מוכן לשקר.

סטנרל, אנשים לא קלים לעיכול, שהדעות עליהם היו מאד חלוקות. אם סוזאן זונטאג, למשל, כותבת עלי תשבחות ומונה אותי בשורה אחת עם גארסיה־מארקס ופיטר האנדקה, על אותו ספר שואל מבקר אחר איך יכול סופר מבוגר לכתוב דבר כל־כך בזוי. ושניהם צודקים. הלוואי שהיתה לי היהירות והבטחון שאני באמת טוב. אין לי. אני מאמין שאני עושה את המיטב ונותר לתוך הנבכים הכי עמוקים שלי ומה שאני מוציא יכול לתת למישהו הנאה גדולה ולאחר — כלום.

הכי חשוב לי כנראה זה בכל זאת הכתיבה. הכתיבה, לא כל הספור אחר־כך. התענוג שיש כשאתה בודה משהו והוא נעשה אמיתי, הקשר עם הדמויות, מין הולדה כזאת. דמויות שחצי הכרתי וחצי בודה וברגע שמשהו רע קורה להם עצוב לי. ויש המשפחה: אשתי והבנות שלי. אנחנו כמו אי קטן כזה. אני מיעוט יהודי בבית. אצלנו בליל הסדר כשאומרים „שפוך חמתך", הגויים הם הרוב. מפני שזו מדינה מטורפת שלא מוכנה לקבל לעם היהודי מישהו שאינו מוכן לשקר. למעלה ממליון אנשים, שניספו בשואה, לא היו נכנסים לישראל ע"פ חוק השבות. היהדות הורה פה לפנדמנטליזם ישן, גזעני. אשתי אינה מאמינה בנצרות. בנותי ישראליות. אבל את בתי לא רצו לקחת למוריעין אע"פ שהיו לה כל הנתונים.

בשנים האחרונות נהייתי יותר ביתי. נוח לי לחשוב שאני גר במרכז ויכול ללכת לכל מקום. לא הולך. כבר שנים שלא משתתף במפגשים ובכתיים של ערבי ששישבת. בשביל מה. אנחנו גם לא מארחים. נעשה עצבני כשצריך לארח הרבה אנשים. יאכלו, לא יאכלו, ואין מספיק כוסות ודברים כאלה. יש לי מעט

חברים. הצלחתי להמאיס עצמי כמעט על כולם. לא מכיר אף אחד שכותבים עליו בטורי הרכילות. זה מצחיק אותי. פעם הכרתי. אני מתעניין ברכילות. קורא שהיתה מסיבה והיו פיצי וגיצי ולא יודע מי הם, מה הם עושים. ספר צמרת, מה זה? יושב כמגדלי רוזן על הגג? שחקני צמרת, זונות צמרת, פה הכל חסר פרופורציה. ביום ששי בצהרים יש איזה צורך להיפגש. לפעמים הולך לאכול בקפה „כתיה", יושב בבית הסופר, פוגש אנשים מהצבא, מהעתונות, סופרים, מלצרים, תערוכת מורה כזאת. לפעמים הולך לשאול ביפו־ת"א. שם יש שולחן הונגרי ושולחן של גיטו ורשה ומוביל חלב אחד ששר נהדר. וכיוון שאני אוהב מרק אפונה אני עושה סיבוב בעיר בצהרים, יודע באיזה מסעדות יש ביום שני בצהרים מרק אפונה. מסעדות זולות.

אם מחר האל הטוב יקח את חיי, לא אצטער. הבנות כבר גדולות. אשתי צעירה ויפה. יכולה להסתדר בלעדי ולי אין שום חרדה. ואולי זה ספור שאני ממציא כרגע על עצמי.

כיום אני כותב בבוקר ואחה"צ רק מתקן. יש איזו עייפות החומר. בערב בדרך כלל אני קורא או צופה בטלויזיה. הבית מלא ספרים, לעולם לא אוכל לקרוא את כולם, אבל עדיין בכל פעם שאני יוצא אני קונה ספר. קורא הכל, הסטוריה, פילוסופיה, רומנים, מתח, בלשים. ספר גורר ספר. עכשיו למשל קראתי את ספרו של ארנולד צווייג „הגרזן של ונדסבק", ופתאום נזכרתי איך ביקרתי אותו עם אבי כשגר על הכרמל. והוא היה כל כך זר, עם הרהיטים הגרמניים ותחושת הבדידות בתוך העולם של חאקי ופלאפל. היו בספרו כמה משפטים של ניטשה, או אחרי זה יש חודש של ניטשה.

אנחנו גרים בדירה שכורה. היה לנו בית במורשה, נאלצנו למכור אותו והכסף הלך במניות הבנקים. החלום שלי זה לגור כבית בסגנון הבאוהאוז, שבנה כרמי הזקן ברחוב גורדון 9, לפני 40 שנה. בית שמור מאד, עם מרפסות נפלאות. אני מחכה שתתפנה שם דירה. שם אני רוצה לגמור. מרחק שתי דקות הליכה מהים.

ראיינה: נורית ברצקי
צילום: שמואל רחמני

שיפודים

משהו:
האדם נולד חופשי, ואז מסונדל עד המוות

האפקט הגדול מכל

פווף. פיצוץ אדיר בשמים בסיגנון המושלם של סטיוון שפילברג. הכל כמו בסרט, אלא שהפעם זה היה אמיתי. אז מה. זה נראה בכל זאת כמו בסרט, וזה חומר ויזואלי טוב כמו סרט.

האירוע הקולנועי של השנה אינו ראן, אלא תמונת הפיצוץ בשמיים של צ'אלנג'ר. בגלל זה שידרו את התמונה שוב ושוב בכל רשתות הטלוויזיה בעולם. אני מהמר שכאשר יעשו את סיכומי השנה, זה יהיה הצילום הזוכה, אלא אם כן יתפוצץ עד אז כדור הארץ לרסיסים. במקרה כזה, הצילום הזוכה יהיה, ללא ספק, כדור הארץ המתפוצץ.

אין, אגב, שום סיבה שזה לא יקרה עד סוף שנת החדשות. כי זה הוא הדבר המזעזע באמת בפרשת התפוצצות צ'אלנג'ר. המחשבים והמוחות שיצרו את צ'אלנג'ר המפשלת ומתרסקת, הם אותם המחשבים שעליהם אנחנו סומכים שלעולם לא יפשלו ולא יפוצצו לנו את החללית שכולנו גרים עליה, ואשר אותה הפקדנו בידיהם.

מה שרייגן אמר הוא נכון מאוד: „העתיד איננו שייך לרפי־הרוח, אלא לנועזים." לנועזים, זאת לא אומרת לאלה שאומרים עלא־פאטה, שיהיה מה שיהיה, עשר, תשע, שמונה, שבע, שש..., אופס, הכל הלך פייפן, אין דבר. ננסה מחדש.

עכשיו יבוא הקורא הנבון ויאמר לי: מה אתה מדבר, האם ככה עשו? הרי בדקו ובדקו ובדקו, ורק אז התחילו בספירה לאחור.

מאוד מעניין את הסבתא שלי. כי זה התפוצץ בכל זאת. ומהיום והלאה ברור לי ולכל המדענים הנשגבים ממני, ששנינו באותה רמת הימור. זאת אומרת, בודקים ובודקים ובודקים, אבל ברגע האחרון, כשלוחצים על הכפתור, עוצמים את העיניים לא לראות את הפיצוץ.

המחשבים שבדקו ופישלו פעם אחת, יכולים לעשות זאת פעם שניה, ומה שגרוע מזה, שאתה אפילו לא יכול לומר למחשבים, „זוזו, את העבודה הזו אני עושה בעצמי, כי אני לא סומך על אף אחד אחר." אתה לא יכול לעשות את זה בעצמך. אתה חייב לסמוך על מישהו אחר, המישהו האחר היא המכונה שפעם אחת דפקה את העניין. והמחשב יכול לטעות שוב, ולומר לעצמו: זהו עכשיו יורים. ו...פווף

אין יותר שום דבר הגיוני שיכול למנוע את המצב שבו תשב מול הטלוויזיה, והקריין פתאום יאמר: „אנחנו מעבירים עכשיו בשידור ישיר את פיצוץ העולם לרסיסים. העולם שייט לו בנחת בחלל, עד היום הכל הלך בסדר, ופתאום, כפי שאתם רואים בצילומים, המחשבים התקלקלו, עדיין לא בטוח איפה, והנה... בעוד שניות אחדות זה מגיע. פוווף."

וכדור הארץ מתפזר בשמיים הכחולים לכל עבר.

עבדים נרצעים

אחד הדברים הגרועים בשמאל הישראלי הוא שהם צורחים חמס על דברים שהם עצמם עשו רגע קודם לכן ודרשו עבורם כבוד ויקר.

מה שהם עושים בשופלרוזר, ולאף אחד אין זכות להתלונן על הרעש, אסור לאחרים לעשות אפילו במגרפה. אם מישהו עושה, הם מיד מייללים בכאב עד לב־השמיים שאי־אפשר לישון ככה.

רביעיית אחוות־העמים־האוייבים שדהרה בחברון לאחרונה במטרה להביא נזקים גדולים ככל האפשר להתיישבות היהודית בארץ־ישראל היא מחזה שההסטוריה עוד תגבה את מחירו.

בין הג'יין פונדות של ר"ץ, רן כהן נראה לי עד כה הכי סימפאטי, והכי קרוב למציאות. מה לעשות, מתאכזבים.

יום אחד אחרי שהראו אותו בטלוויזיה מסית בחברון את אוייביו נגד עצמו, הראו אותו שוב בביקור בצה"ל, מסית את החיילים נגד משימותיהם. ממנהגי השמאל המעוות. אין חדש.

אלא שכדי להגביר שינאה ולהאדירה, הוא אמר בהתרגשות חסרת בושה: ראיתי חייל עומד בפתח מערת המכפלה ומחלק כיפות למתפללים. חייל שהוא ממש עבד נרצע למתנחלים.

מישהו צריך לספר לרן כהן את האמת על מדינת ישראל, ודחוף.

אני יודע שאם הוא בשמאל, אף אחד לא יעשה את זה. לכן רן כהן, שמע:

יש חיל בצה"ל, שמו בראשי תיבות נח"ל, ולפי אותו משקל אפשר לומר שגם הוא חיל של עבדים נרצעים, לקיבוצניקים.

על פי ההיגיון הזה, מאז קום המדינה ועד היום מחנכים חבורות גדולות של בני נוער להגיע לגיל 18 במצב גופני טוב, כדי להגשים מטרה נעלה אחת במסגרת שירותם בצה"ל: לרחוץ לקיבוצניקים את הכלים במטבח, להגיש להם בחדר האוכל, לכבס את תחתוני העבודה האפורים הנפלאים שלהם, לעשב את הבוטנים שלהם, לדלל את סלק הבהמות שלהם, למסוק את זיתיהם, לקטוף את אבוקדיהם, לבצור את ענביהם, ולשאת על הגב מטילי ברזל ממקום למקום במסגריותיהם. אולי היום, הנוער המתגייס לנח"ל עוסק בהשקעת כספי הקיבוצים במניות הנכונות. הכל יכול להיות. הקיבוצניק אומר – הנחלאי עושה. זה נחשב לערך מאוד חיובי. הקימו אפילו להקה שאפשר לקרוא לה להקת העבדים הנרצעים, או בקיצור להקת הנח"ל, והם שרו בהתמסרות נרצעת: שתים־עשרה טון שתים־עשרה טון, אנחנו הורדנו ביום ראשון, שתים־עשרה טון לא חשוב של מה, חסה קאלוואסה תפוח־אדמה.

לא מפריעה לך, רן כהן, השורה האחרונה והתכלית של החיל הזה אשר גם בה יש מטרה פוליטית, תוך ניצול חוק השירות הצבאי? גרעין נח"ל שמכשיר עצמו להקים קיבוץ, הופך לחלק מכוחו של המערך. מה היית אומר אם הליכוד, בתקופת שלטונו, היה מקים חיל דומה, שישרה את רוב הנוער במיץ פוליטי ליכודי משך שנתיים, עד שהוא יהיה מוכן להגשה לשולחן על מגש?

הנח"ל, אגב, איננו מקרה העבדים הנרצעים היחיד בצה"ל. אשתי, למשל, היתה חיילת מורה בבית־שאן. חיילת מסנוורת ביופיה, עלי לומר, לכן ביקרתי אותה לפעמים בבית־שאן, וראיתי מה היא עושה. האם אני, או היא, חשבנו אז שהיא שיפחה נרצעת לתושבי עיירות הפיתוח?

★ ★ ★

בניגוד לכל העצבנות שמלווה את דברי האמת שכתבתי למעלה, אני לא נגד הנח"ל, ובוודאי לא נגד מה שעשתה אשתי בנעוריה.

מטרת הציונות היא ליישב את ארץ־ישראל. (קראו לזה אפילו: לכבוש את הקרקע או כיבוש העבודה העברית. הו, הכיבוש המשחית...) וכמו שלימור לבנת אומרת, ההבדל בין המחנה הלאומי לבינכם, שהם התגייסו אפילו לנח"ל, עם כל ההשלכות הפוליטיות השקופות, כדי ליישב את ארץ־ישראל. או, לפחות, לא הפריעו.

המשימה הלאומית עכשיו היא ליישב את יהודה שומרון והגדה ביהודים. אם השמאל היה שווה משהו, היה מטיל על הנח"ל ליישב את חברון, והיה משאיר את בטלני הליכוד מאחור גם כאן. אבל אתם חושבים שבפילפוליכם אתם חכמים יותר, ולא צריך ליישב את כל ארץ־ישראל כדי לחיות בארץ־ישראל. בסדר, אז אל תשתתפו. אבל אל תפריעו.

זהירות בבית

„לאאאא" שאג הבעל ורץ אחרי אשתו, הפיל אותה לארץ בזינוק נינג'ת, והצמיד אותה בכוח לרצפה.

„מה קרה? מה התנפלת עליה?" שאלו שאר בני־המשפחה שהגיעו בריצה.

„לא שמעתם אותה?" שאל הבעל, „היא אמרה: אני הולכת לגהץ עכשיו."

פינת השלולית

„שלום, אני חדש כאן", אמר צפרדע אחד לחבריו בשלולית, „מישהו מוכן להכיר לי את הנסיכות שנותנות, בלי לחכות שתיכף תיהפך להם לבני־סיך?"

מאיר עוזיאל

חיים ואוהבים

יש דין – אין דיין (או: אתה צודק, רוזנצבי, אבל...)

במשך שנה תמימה עסק ד"ר אריאל רוזן־צבי, במחקר לנעמ"ת בנושא דיני אישות. מסקנתו העיקרית היא כי רק לחץ רצוף ומתמיד מסוגל להניע את המערכת. כשהוא אומר "המערכת" – הוא מתכוון למוסד הרבני: "בתי הדין הרבניים לוקים בצורה חמורה במשמעת הדיינים, כאופן מינוי הדיינים. שני הרבנים הראשיים, אליהו שפירא, הודו בפני כי המצב שם קשה, טעון שיפור ולוקה בחסר. אלא שכאשר הם נתבעים לעשות מעשים הם לא מפעילים את סמכותם" אמר בהתרגשות ד"ר רוזן־צבי (שהכל פונים אליו בשם אריאל) והוסיף: "יש דיינים רבים ללא תעודת בגרות. דיינים שלא שירתו בצה"ל. הדיינים שואגים על המתדיינים. לא מוצאים תיקים. מקדישים לכל תיק 6־7 דקות, כאשר נקבעים להם 15 תיקים ביום. דיינים קמים ויוצאים לסידור ענינים וקוטעים את עבודתם. דיינים רבים מנותקים מן החיים. דיין טיפוסי הוא איש שהלך במחילות החיים: מעולם לא מעורה בחיי הקהילה. חייו עברו עליו בחדר, בישיבה, בכולל. אין לו השכלה משפטית.

ד"ר אריאל רוזן־צבי: יש דין, אין תמיד דיין. (צילום: שמואל רחמני)

מה כן יש לו? השכלה תיכונית. זה הספיק בקהילות דתיות – ולא כיום, במדינת ישראל."

התמונה שצייר החוקר, חובש הכיפה, מרצה בכיר בפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל־אביב, ראש המכון להשתלמות עורכי־דין ובנו של מי שהיה עסקן מפד"ל ותיק – הדהימה לא רק את נציגי התקשורת שהתכנסו לשמוע את הרצאתו במסגרת "חודש מעמד האשה" של נעמ"ת, אלא אף את מזכ"ל נעמ"ת, מאשה לובלסקי, אשר עד תום הרצאתו הודתה כי "ברגעים אלה אני מהרהרת בהיקף התפוצה של המחקר. מחקר שכזה נשלח לראש הממשלה, לחברי הכנסת, לשופטים ולאישי ציבור. המצב המחפיר השורר במערכת הרבנית אשר התגלה במחקר – צריך להיות גלוי לציבור."

ככל שהאריך ד"ר רוזן־צבי בפירוט הצעותיו להקלת ההתדיינות בבתי הדין הרבניים, למציאת דרכי פיתרון הלכתיות לעגינות, לחליצה, להסדרי ממון – הוברר מידת הפער הקיימת בין ציבור המתדיינים בבתי הדין הרבניים לבין הדיינים שתפקידם לחרוץ דין.

דוגמה להמחשת המצב הקיים:

● אשה עגונה זה 15 שנה, באה אל בית הדין האיזורי בירושלים ושם אומר לה המזכיר: אין שום "הרכב" שמוכן לדון במקרה שלך. זה מקרה מקולקל. נסי בעצמך להשיג לך הרכב. האשה מטלפנת בתחנונים אל דיינים שונים, מוצאים לה הרכב ולאחר הדיון מושמעת החלטה: לא יכולים לדון בעניין. בסופו של דבר, לאחר הפעלת לחצים, השיג לה הרב אליהו כפיית גט.

ד"ר רוזן־צבי מספר על פסקי דין שניתנים ללא הנמקה. אפילו ההחלטות בדיון גירושין למי לתת את הילדים – ניתנות כלאחר יד. הצעתו: תיק לא מנומק הוא עילה אוטומטית לערעור. תוך חודש־חודשיים יישמע בבית הדין הרבני העליון.

הצעות נוספות: צריך להקים הרכב מיוחד לתיקי עיגון שלא הסתיימו משך שנתיים; צריך לקבוע הרכבים לבעיות דתיות; צריך שתהיינה נשים בוועדת המינויים לדיינים; כדי לפתור את בעיות החליצה יש להכניס שימוש בתנאי בקידושין ולקבוע כי אשה שבעלה נפטר ולא הותיר אחוריו צאצאים – הקידושין הופקעו ואין צורך בחליצה.

החוקר קובל על הנוהג להשאיר תיק ללא הכרעה ולומר לצדדים: תסתדרו בעצמכם. "זה משאיר את האשה נתונה ללחץ ולסחטנות. אילו התיק היה סגור – אפשר היה לפנות לבית הדין המחוזי. וכך מי שרוצה גירושין צריך לקנות את החירות בממון רב. הפתרון פשוט: על בית הדין הרבני הגדול, אשר אינו מרוצה מהמצב, לקבוע כי כל תיק הפתוח משך זמן מסוים – יועבר להרכב מיוחד".

האמנם יש סיכוי כי התיקונים המוצעים, אלה ואחרים, יתקבלו על דעת המערכת? שיטת הפעולה חייבת להיות מתוחכמת ודיפלומטית. שהרי הרבנים הראשיים חוששים מפני פתרונות עקרוניים. מוטב ללכת עם הצעת הפתרונות אל רבני העיר. יש ביניהם, לפי עדותו של בעל המחקר, בעלי ראש פתוח לצרכי החיים בישראל 1986.

רוזן־צבי מודע לכך שהוא אחד האויבים הראשיים של המערכת. "אבל אני חייב לעשות את זה. יש טוענים רבניים אשר סיפקו לי חומר, אמרו לי, אתה צודק, אבל אנחנו לא יכולים לומר את מה שאתה אומר."

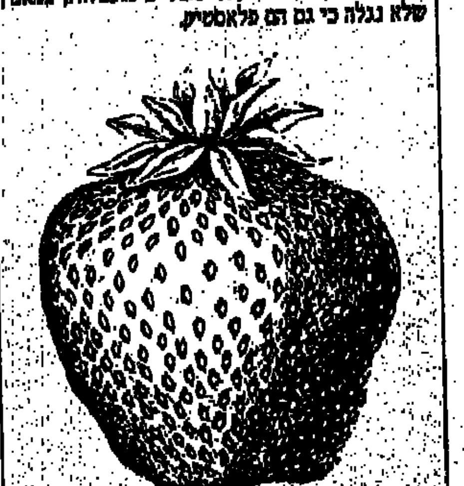
האם הרקע שלו לא מפריע? "אבי, שהיה עד לביקורת שמתחתי על הממסד הדתי, אמר לי: אתה צודק, אבל האם יש לך שותפים בציבור הדתי, כאלה המוכנים ללכת אתך? והאמת היא שיש עורכי־דין דתיים וטוענים רבניים שהציעו לשתף אתי פעולה. אשר לי עצמי: ככל שהדבר נשמע פרדוכסלי – אני משרת במלחמתי את הממסד הדתי, כי אם הם ימשיכו בדרכם – לא יהיה מנוס מנישואים אזרחיים".

תמר אבידר

פלאסטיק

תות גינה בטעם פלאסטיק. תותים גדולים כמו תפוחי עץ. כל אחד מהם יבומכה. תשלובת מגרה של אדום־ורוד־לבן־ירוק. ערימות־ערימות על דוכנים בדרכי השרון. מכוניות לא־עממיות עוצרות ליד התות כמחיר הלא־עממי הנקנה בקילוגרמים. אותו תות, באותו מחיר, נמכר גם במרכולים, בחנויות פירות ובדוכנים בלב העיר. מדוע אנו משלים את עצמנו כי מה שנמכר מחוץ לעיר, סמוך לשדה גידולו, יהיה זול יותר? מילא. כך עובדים עלינו ואנחנו מתפתים לקנות עוד ועוד ונוטים לשכוח כי התות הוא לא מה שהיה פעם, כשהיה קטן ומתוק ונמכר רק בקופסאות של 200 גרם. הכמות הוגדלה באה על חשבון האיכות. אבל מה אני נגררת לכתוב רשימת בקורת על טיב התות כאשר כל כוונתי היא לאזכר את המשפט הפילמאי־האלמותי מן הסרט "הבוגר"? אני זוכרת את הסרט לאו דווקא בשל התסריט הנפלא שלו, או משחקו של דאסטין הופמן הצעיר, או פזמוניהם של סיימון וגרפונקל ("מיסיס רובינסון"), אלא בשל אמירה קצרה שנאמרה לגיבור הסרט. כוגר קולג' טרי, במסיבה סביב בריכת בית הוריו: "העתיד טמון בפלאסטיק. זכור זאת, פלאסטיק".

התעשיין ההוא בוודאי שלא התכוון לתות הגדל תחת יריעות ניילון. גם לא לטעמם של מלפפוני החורף שלנו. ואף לא לחתונות הפלאסטיק בהם מגישים לנו אוכל פלאסטיק ואנו מחייכים זה לזה חיוכים מבוקרים בתנועות שפתיים מוגבלות, במאמץ שלא נגלה כי גם הם פלאסטיק.

פנטהאוז
יגאל לב

כמו עמוד מודעות

הוא הזכיר לה עמוד מודעות. עגול, בלי קצוות חדים. שמנמן. נראה כאילו יצקו את גופו ממערכת גלילים תואמת. ראש־גלגל יושב על כתפיים רחבות בלי צוואר. אולי לכן, בינה לבין אורי, קוראת גליה למר דוליק יעקובסון, השכן מהקומה החמישית, "מר עמוד".

אורי מזכיר לה תמיד שהוא יושב־ראש של חברה כלכלית נכבדה, שבבעלות הממשלה. אבל גליה טוענת כי הברנש נבעט על־ידי המפלגה שלו אל כסא היו"ר לאחר שמישהו שמט מתחת לישבנו הרחב את הכסא המרופד והבטוח יותר של חבר־כנסת.

יש לו כרטיס ביקור מרשים וכו תוארו המכובד כיושב־ראש מועצת המנהלים. מהשיחות הקצרות שאורי מנהל עם השכן, נוכח אורי כי הברנש איננו מבין כלום בכלכלה. השכלתו מסתיימת, אם התחילה בכלל, בתיכון וכל כישוריו היו במסדרונות המפלגה תנכונה, אשר יום אחד, החליטו לאחר נרנודים להעניק לו את כסא היו"ר, בתקווה, כמו שגליה אמרה, שהמפעל יציב כל־כך, בטוח כל־כך ויש לו מנכ"ל מוצלח, שיוכל לעמוד אפילו בטרוניתיו של השוטה הזה.

את הדימוי שאלה גליה מעמוד מודעות עגול, הניצב ממש סמוך לבית המשותף. עמוד ססגוני, הנושא עליו הבטחות לסרטים, פיתוי לבילויים והכרזות על עצרות־עם מרתקות. "אתה יודע, אמרה לאורי, השוואה הזו ביניהם, היא כל־כך טבעית. תראה. גם הפוליטיקאי שלנו מהקומה החמישית, כמו עמוד המודעות איננו מתמצא בכלל בחיי התרבות, איננו מבין בהצגות אבל יש לו כשרון להוציא את התמצית, ולהכריז עליה בפומבי כאילו מומחה גדול לנושאים תרבותיים ורוחניים. בדיוק כמו שהוא עושה בנושאים הכלכליים. כמו הפוליטיקאי, גם העמוד מבטיח הבטחות – אבל סומך על זכרונו הקצר של הקהל ואם כתוב שחור על גבי עמוד 'בואו לעצרת המפוצצת' חוקה עליך שאחר־כך גילית שזה שיעמום אחד גדול. למורת שכוחת. כמו את הפלאקט שהודבק על הלוח".

★

"פעם, כשעוד הייתי קטנה, זה היה ממש שעשוע. אתה חותך את לוח המודעות ומגלה את השכבות הרבות שהוא עשוי מהן. אני אהבתי להפריד את הפלקטים אחד מהשני. וראיתי כמה שקרים מטומטמים האכילו אותנו כאשר נותני המודעות סומכים על זכרוננו הקצר. היו שם המון הבטחות. מה אני אגיד לך, בילויים, הרפתקאות, סרטים, הצגות, טיולים, שירה בציבור, ארועי־גן אבל רובן, עד כמה שאני זוכרת שהשתתפתי בהן, היו אכזבה אחת גדולה. המזל של עמוד מודעות, שהוא, כמו הפוליטיקאים, מסתיר את השקר שלו, את השקר הצבעוני מתחת לפלקט צבעוני חדש, נושא תאריך עדכני ונושא על גביו את אותו שקר ממש שהוסתר מתחתיו".

התבוננה באורי במין חיוך ערמומי "אתה יודע, קלפתי גם את הברנש הזה מהקומה החמישית, את מר עמוד שלנו, ולא מצאתי אפילו את העמוד. רק פלקטים כוזבים המודבקים זה על זה".

למרות כל מה שהיא אומרת, אוהבת גליה לארח בפנטהאוז את "מר עמוד", כפי שהיא אומרת לאורי "הוא משעשע אותי, הברנש הזה. יש לו כשרון, שרק לאחר זמן רב עמדתי עליו. יש לו חוש הומור ויכולת מדהימה לגנוב רעיונות מאחרים. כמו עמוד מודעות. אף־פעם אין לעמוד רעיונות משלו. אף־פעם אין לו אפילו משפט אחד מבריק. הוא תמיד מתגנדר במחשבות של אחרים במשפטים של אחרים".

מר עמוד הוא בן בית בפנטהאוז. יש לו בטחון עצמי נוגע ללב. הוא יודע להצחיק. הוא משעשע. זהו כנראה סוד הצלחתו. "עם השוטה הארור הזה לא היה לוקח את עצמו ברצינות כל־כך, הוא היה כרנש נסבל בהחלט" אמרה לאורי.

★

גליה נשארה מרותקת מהחשיבות העצמית המנופחת של "מר עמוד". לא היה לו כל ספק שעליו נשענת המפלגה. שהוא כל־יכול במניף המדכוי שלה בתל־אביב. שבשעת ועידה, עולים לרגל אל הקומה החמישית שלו כל אותם פוליטיקאים "הבאים עכשיו לנשק לי בתחת, כדי, שלאחר מכן ירשו לי, בהדרת כבוד, לנשק את הישבן המלכותי שלהם". שרים אינם שוכחים להזמין אותו לחגיגות שלהם, וכאשר הוא ערך בר־מצווה לבנו, נדחקו כל המי ומה כדי להיות נוכחים. לפני זמן קצר, נכנס שר נכבד אליו הביתה. סתם ככה. בערב. השאיר את המכונית שלו בחוץ כדי שכל השכנים יראו. טיפס במעלית וגרם לאחדים מהדיירים להשתנק מחמת יראת כבוד. לשם כך הוא בדיוק עלה. כדי להעלות את המניות של "מר עמוד", ולהזכיר לו שכבוא היום, בוועידה, יידע מאיזה צד מרוח הלחם. גליה פתרה את הסגנת הראוותנות של השר כהערה קצרה: "'עמוד מודעות' אחד בא לבקר 'עמוד מודעות' שני".

ואז קרה משהו. אפילו בעסקנות הישראלית זה יכול לקרות. מסתבר שהחברה הכלכלית הגדולה החלה להתמוטט. בשעת משבר אין חסים אפילו על עסקנים שיש להם כוח והשפעה בוועידות. "סוף סוף גילו שהכרנש שוטה בריבוע, הוא לא מסוגל לספור עד עשר. שחוץ מלספר בדיחות, ולמשוך חוטים הוא איננו יודע דבר" אמרה גליה כאשר הופיעה בעתון הודעה כי יו"ר מועצת המנהלים הנכבד, הודח מתפקידו לרגל מצבה הכלכלי הקשה של החברה והממשלה מינתה תחתיו אקדמאי חרוץ ומבריק לנסות להציל את החברה מפשיטת־רגל.

★

שבוע ימים לא ראו אותו בבית המשותף. הדלתות היו נעולות. גם התריסים. מסתגר. כמו תיה מבוהלת. אחר־כך צעד כמתגנב, פוסע וחומק על־פני המדרגות. לגליה שפגשה אותו ביציאה מהמעלית. הוא נראה דהוי, אפור ורזה להחריד.

גליה ירדה בשעת ערב מוקדמת כדי להפגש עם ידידות לכוס קפה. בדרך למגרש החניה עצרה אצל עמוד המודעות השכונתי. מדביק מודעות השעין את אפניו אל עץ פיקוס שצמח בסמוך. על האופניים היו שני פחים ובהם גלילי המודעות. פח דבק, מברשת מונפת כמו דגל. אבל הפעם עסק מדביק המודעות בפעולה משונה. הוא הוציא סכין חד מתוך הפח של המברשת, חרץ חתכים עמוקים בנייר עמוד המודעות וקילף אותו בתנועות מהירות, מיומנות, רצועות רצועות ולבסוף, כאילו נפתח העמוד לשניים השכבות הדבוקות זו לזו נפתחו כמו עלי־כותרת של פרח ועמוד אפור עלוב כאור מנורת הניאון, כמעט מתבייש במערומיו הדהויים.

מדביק המודעות, בעל הזקן הכסוף, הסביר לגליה: "כשהם מתנפחים יותר מדי – אין ברירה אלא לחתוך ולהוריד אותם".

הורוסקופ

תחזית לשבוע שבין 12.2 ל־18.2

טלה (21 במארס עד 19 באפריל)
השבוע תיאלצו ליטול על עצמכם אחריות בקשר לאחרים, ותעשו זאת בהצלחה. לאחר מכן תיתפנו להירגע בחברת ידידים. בתחום הקאריירה יהיו לכם רעיונות מעניינים. השבוע כדאי לשים את הדגש על המקוריות.

שור (20 באפריל עד 20 במאי)
בימים אלה אתם משלימים את הפרטים האחרונים בפרוייקט הקשור לעבודה ומתחיל בפרוייקט אחר. באופן כללי, אתם מרוצים מההתקדמות שהושגה. גינוים חברתיים יסייעו לכם בקאריירה ויביאו לכם הזדמנויות.

תאומים (21 במאי עד 20 ביוני)
בני זוג יבצעו יחד את המטלות ואחר כך יוכלו להתפנות לבילוי. עצות כספיות שתקבלו השבוע לא יהיו נבונות במיוחד. שימו דגש על נסיעות ועל ענייני תרבות. אין צורך להעלות נושא רגיש בתחום הקאריירה.

סרטן (21 ביוני עד 22 ביולי)
יתכן מאוד שאתם בוחרים באפיק השקעה מוטעה; כדאי לשקול מחדש את עמדתכם. אל תתעייפו יתר על המידה בשעות אחר הצהריים. בשטח העבודה, תזדקקו לנקוט גישה חדשה. בעיה בקשר לילדים תיפתר לשביעות רצונכם.

אריה (23 ביולי עד 22 באוגוסט)
ילדים עלולים לדרוש תשומת־לב מיוחדת השבוע. חיי השיגרה מתחילים להימאס על בני הזוג, ורצוי מאוד לתכנן משהו מיוחד. פגניים ופנויות יכולים לעשות תכניות לחתונה. כדאי להישמר מביזבוז מיותר.

בתולה (23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
ראשית תוכמת, סלקו את המשימות המטרידות מחדרך, כדי שתוכלו לעשות מה שברצונכם לעשות בראש נקי. תתחילו השבוע בפרוייקט שמעניין אתכם באמת. קשר חברתי עשוי לספק לכם הזדמנות טובה לעבודה.

מאזניים (23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
בשעות היום תיהנו מעיסוקים שיגרתיים, אך בערב תירצו לעשות משהו שונה ומיוחד. בזירה המשפחתית העניינים רגישים. מי שליבו פנוי עשוי להתאהב השבוע, אך תצטרכו לשלוט על מזגכם בשעות הערב.

עקרב (23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
לא כדאי לדחות קנית של משהו שאתה צריכים באמת. בתחום המשפחה, עלולות לפרוץ מריבות, ומוטב ליישב את העניינים בלי שהות. פעולות בתחום הביתי יעלו יפה במיוחד. הימנעו מעימות עם ילד בקשר לכסף.

קשת (22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
בימים אלה אתם מיטיבים להבהיר את רעיונותיכם. כדאי לעשות את כל שיחות הטלפון שדחיתם זמן רב. טיולים קצרים יהיו מהנים במיוחד. השבוע אתם צפויים לקבל או לשמוע בשורות טובות מאוד.

גדי (22 בדצמבר עד 19 בינואר)
אתם זקוקים לגישה מעשית יותר בתחום הכספי. כדאי להסדיר את החשבונות ולקצץ בהוצאות מיותרות. יש סיכוי טוב שמשהו שרציתם מאז ומתמיד יגיע לידיכם השבוע. הערה בלתי מחושבת עלולה להרגיזכם בערב.

דלי (20 בינואר עד 18 בפברואר)
בשעות הערב צפויים לכם בילויים מהנים. השבוע אין לכם כל סיבה לריב עם חברים. פרוייקט אחד שלכם עדיין מתעכב, אבל בפרוייקט אחר תקבלו אור ירוק לפעולה. אתם מיטיבים לפעול בקבוצות בימים אלה.

דגים (19 בפברואר עד 20 במארס)
השבוע תאמצו השקפה חדשה ביחס למשהו שאתם עובדים עליו. אל תניחו לחברים להסיט אתכם מעבודתכם. תחושה של שלווה פנימית שורה עימכם השבוע ומאפשרת לכם יצירתיות. פעולות מאחורי הקלעים תצלחנה לכם.

בעמוד זה מבחר מהידיעות והמודעות שפורסמו ב"מעריב" בשבוע המקביל של 1951. הנוסח המקורי נשמר. ליקט: גבריאל שטרסמן.

השבוע לפני 35 שנה

260 מפעלי־מתכת הושבתו בחצות

260 מפעלי מתכת, בהם עובדים כ־7000 פועלים, הושבתו בחצות, לאחר שנכשל תמו״מ בין התאחדות בעלי התעשיה וההסתדרות ליישוב הסכסוך.

בכמה מפעלים, שבהם עובדות משמרות לילה, הופסקה העבודה בחצות ממש. ההשבתה תגרום למשק הפסד של כ־100 אלף ל״י ליום, כ־60 אלף ל״י בענף המתכת וכ־40 אלף בענפים אחרים הקשורים בו.

מפעלי המתכת של ההסתדרות, הצבא והקואופרטיבים, המעסיקים כ־3000 פועל, המשיכו בעבודתם. ההסתדרות הודיעה לממשלה, כי היא מוכנה להופיע בפני הועדה הממשלתית ולהגיש לה את כל החומר הנמצא בידה.

מחיר הבנזין עלה

החל מהלילה יעלה מחיר הבנזין ב־10 אחוז. ליטר בנזין יעלה כעת 66 מיל במקום 60 מיל קודם.

כן יעלה מחיר הנפט ב־1,6 פרוטה לליטר.

תלונה סורית בעניין יבוש החולה

הממשלה הסורית הגישה תלונה חריפה לועדת שביתת הנשק הישראלית – סורית בקשר לעבודות ההכנה הנעשות לייבוש החולה.

הסורים טוענים במחאתם, כי מודדים וטכנאים ישראליים נכנסו לשטח ההפקר.

„נסיעות מיותרות לריפוי בחוץ־לארץ"

אחוז היבוא של חמרי רפואה ביבוא הכללי מגיע השנה ל־1,06 אחוז לעומת 0,96 בשנת 1946 – מסר הנוקר המנהל הכללי של משרד הבריאות ד״ר ח. שיבא, במסיבת עתונאים בת״א.

הד״ר שיבא התריע על הבזבוז הנגרם ע״י נסיעות מיותרות של תושבי ישראל לחו״ל לצרכי ריפוי. הוא אמר, שאילו הועמדו הרכיזים הללו לרשות שלטונות הבריאות, היתה נפתרת בעית המחסור בתרופות.

בהלת נעליים

„בהלת נעליים" בירושלים נמשכה גם היום. תורים ארוכים מתפתלים ליד חנויות הנעלים. הבהלה נגרמה בשל שמועות שוא ומיד נוצר גם שוק שחור בנקודות הנעלה. היו „זריזים" שירדו לת״א, כדי לקנות נעלים, מאחר שבת״א אין כל הגבלה.

הבי ה־13 וראש הממשלה

בן־גוריון מטנק בטקס הכנסת הבן הי״ג של עולה מעיראק לבריתו של אברהם אבינו (ר' עמי ג') קאם, היולדת עומדת בין המוהל וראש הממשלה.

ועדת הפיוס מכינה יישובם מחדש של פליטי ערב

ועדת הפיוס נתכנסה היום בירושלים לישיבה משותפת עם נציגי סוכנות הסעד והעבודות הציבוריות של או״ם בשביל הפליטים.

על סדר יומה של הישיבה המשותפת דיון רחוף בענין המשך העזרה לפליטים לנוכח מיעוט האמצעים.

ועדת הפיוס החלה בהכנת התקציב לישוב הפליטים הערביים בארצות ערב והיא מקוה לקבל את הכספים משלושת מקורות:

א) כספי או״ם.

ב) מלווה בינלאומי למטרת שיקום פליטי ערב.

ג) כספי פיצויים של מדינת ישראל שישולמו לקרן השיקום.

החבר התורכי של הועדה, ד״ר רושדי אראם, יצא לבגדד, כדי לברר את האפשרות שיכון של פליטים ערביים בעירות ובעסקים של יהודים עיראקים, שעלו בנתיים לישראל.

החבר האמריקני מר פלמר יוצא לקוסטא לועידת הדיפלומטים האמריקנים ואילו כואסנוה הצרפתי יוצא לקהיר.

הוקעת סין יוצרת קפאון חדש באו״ם

עצרת או״ם מתכנסת היום כדי לאשר את החלטת הועדה הפוליטית המוקיעה את סין כתוקפנית. אין להטיל ספק בכך שהחלטה תאושר ברוב הדרוש של שני שלישים.

רוב המשקיפים סבורים, כי אין לצפות לשום התפתחות פוליטית דרמטית לפני שיתברר המצב בחזית קוריאה.

ישראל הצביעה הל״ה בעד הצעת ההחלטה האמריקנית ונמנעה מהצבעה על הצעת 12 מדינות אסיה וערב.

המצב אינו ברור עכשיו ולכן אין להסיק כל מסקנות. מניחים, שאם המצב בחזית ישתנה לטובת האמריקנים, תהיה אמריקה תקיפה יותר ואילו סקינג תגלה נכונות־יותר לפשרה. אך אם ההתקפה האמריקנית תיכשל אף היא, יש לצפות לריכוך עמדתה התקיפה של וושינגטון, כפי שאירע לפני שבועיים.

זיונה של גרמניה נדחה ל־6 חדשים

זיונה של גרמניה המערבית נדחה לפחות ל־6 חדשים וקרוב לוודאי ששום גרמני לא ילבש מדים לפני שנת 1952. על כך מסרו מקור מערבי מוסמך בבון, בירת גרמניה המערבית.

חוגי בעלי הברית בגרמניה לא הפתיעו מהידיעות מפאריס שאמרו כי הנשיא טרומן הבטיח לראש ממשלת צרפת פלוון כי לא יזוין את גרמניה בעתיד הקרוב.

יועצים בסתר

(המשך מעמוד 9)
שמיר מגיע אל בגין כשהוא מרגיש צורך בעצה, וגם כדי להשפיע על חבריו באמצעות הגיבוי העקיף של ראש התנועה המסתגר בביתו.

גם המעט של שמיר כמעט ולא קיים בלשכת שר האוצר. אומר אחד המקורבים: "יצחק מודעי שומע הרבה אנשים, אבל מתייעץ רק עם עצמו וגם ההחלטות הן שלו בלבד, בלי שותפים". אם יש אדם מחוץ למערכת שמודעי מאזין לו, ולעתים אף שואל אותו, זה מנהל בנק כללי – דוד שוחם.

למודעי אין יועצים המוזמנים אליו לפני קבלת החלטות. הוא סומך בעיקר על החוש השישי שלו וידחה בתקיפות ולעתים אף בגסות, נסיונות של אחרים לשכנע אותו ללכת בדרך שונה מזו שהחליט. גם היועצים הרשמיים לתקשורת, דוד ארמון או סילבן שלום, הם אנשי ביצוע ולא נותני עצות. הדרך שלו מעדיפה לשמוע את האנשים שעובדים בשטח, לקרוא את החומר הרלבנטי ואחר כך להחליט, תמיד לבד. אם ירצה לקבל מידע בנושא מסוים, יעדיף תמיד לשמוע את פקיד המשרד העוסק בנושא, מאשר מומחה מבחוץ, אפילו אם הוא עילוי.

בראשית דרכו באוצר היה לו, כמו לפרס, פורום של פרופסורים. בעיקר נפגש עם פרופ' אליעזר שפר, לשעבר המשנה לנגיד בנק ישראל, שכיהן כיועצו של מודעי במשרד האנרגיה. אך עד מהרה התברר כי אין לו צורך בהם והפגישות גוועו.

יש אנשים המשפיעים על המערכת, לאו דווקא באמצעות קשר לאישיות זו או אחרת בצמרת. ראש וראשון הוא חיים ישראלי, סמנכ"ל במשרד הבטחון, שכבר נהפך למוסד. הוא יושב במשרד מאז הקמתו, וניהל את לשכותיהם של כל שרי הבטחון מימי דוד בן־גוריון. ישראלי הוא עוכר מרינה ולכאורה אינו אינו צריך להיכלל ברשימת המשפיעים החיצוניים על המערכת. ואולם בכוח אישיותו, נאמנותו, זכרונו המופלג, הידע והניסיון שצבר – מעורבותו והשפעתו על מערכת השלטון היא בעל משקל סגולי משמעותי ביותר, וחורגת מעבר לתפקידו הפורמלי. לא נוכל להכנס לפרטים בגלל הרגישות המובנת של הנושאים העוברים תחת ידו. ישראלי גם חרד מחשיפה עצמית, ואין זה פלא לגבי מי שהוא ארכיון מהלך של סודות המדינה הכמוסים ביותר. הוא אינו מתראיין (לבד מראיון אחד שהעניק ל"מוניטין" וגם הוא בצימצום), ובכלל היה מעדיף שלא ידעו על קיומו. העיתונאי איתן הבר, כיום יועץ התקשורת של שר הבטחון יצחק רבין, אמר פעם: "חיים ישראלי הוא אולי האיש החזק ביותר במדינת ישראל, לבד מן השרים המובילים. ידו ניכרת בכל". רבים בצמרת השלטון מסכימים שהוא מוסד. אחד אמר: "זהו האדם הכי קרוב לתואר מנכ"ל המדינה".

יועץ־משפיע בתחום אחר הוא הרב אליעזר שך, מנהיג הפלג הליטאי באגודת־ישראל, והמנהיג הרוחני של תנועת ש"ס. תופעה נדירה, ייחודית, ולא בהכרח מרעננת מבחינה דמוקרטית, של מנהיג דתי, שלכאורה אינו עוסק בהבלי הפוליטיקה. אך למעשה הוא האיש החזק, אשר מלה שלו היא קודש, ועל פיו יישק כל דבר בשתי המפלגות החרדיות (עם שישה חכ"ים). כוחו רב למרות שהתפטר מראשות מועצת גדולי התורה. הוא מתון ושקול, חכם וצלול, למרות גילו המופלג (87).

הרב שך, יונה צחורה בדעותיו המדיניות, היה בעבר קרוב לתנועת העבודה, דרך קשרי ידידות עם שר האוצר יהושע רבינוביץ, שהעניק סיוע כספי לישיבת פוניבז' שהוא עומד בראשה. אחרי מותו של רבינוביץ', נותק למעשה הקשר הישיר של המפלגה עם הרב. לפני זמן מה ניסה שמעון פרס לחדש את הקשר, כשעמד לבקר בבני־ברק, ותכנן פגישה עמו בישיבה. בציבור החרדי לחצו שיבטל אותה, נוכח כשלון הסיעות החרדיות להעביר חוקים דתיים בכנסת. כדי למנוע מבוכה דחה ראש הממשלה את הביקור בבני־ברק בלי לקבוע מועד חדש. אבל הקשר בין לשכת ראש־הממשלה וחצר הרב נשמר באמצעות עוזי אמוראי, שר הפנים יצחק פרץ והח"כ לשעבר שלמה לורינץ.

מובן שגם לרבי מגור השפעה רבה על השלטון וגם לרבני מועצת חכמי התורה, הפורום המחליט של ש"ס, והתשובה למועצת גדולי התורה. בראש הפורום הזה עומד הראשון־לציון לשעבר, הרב עובדיה יוסף, שגם אחריו מחזרות שתי המפלגות הגדולות. שמעון פרס לומד אצלו מישניות, ושרים מן הליכוד ומן המערך לא מחמיצים שום שמחה או אירוע במעונו של הרב יוסף (שבנו הוא אחד מארבעת הח"כים של ש"ס).

ועוד בעל השפעה, אם כי היום הוא רחוק מהכוח שהיה לו בעבר כאחד מאנשי סודו של ראש הממשלה דוד בן־גוריון. טדי קולק, ראש עיריית ירושלים, אמנם נושא תפקיד רשמי וגם חבר במפלגת העבודה, ואולם תפקידו הרגיש ואישיותו המיוחדת מקנים לו עוצמה פוליטית נדירה. השפעתו על המימשל רבה ואין זה משנה איזו ממשלה שולטת. גם אם חוזר וטוען בשנים האחרונות שמאז 1967, כל הממשלות אינן מטיבות במעשיהן עם ירושלים, הרי שמראש העיר הזה אי־אפשר להתעלם, כוודאי שלא ניתן לעקוף אותו או לקבל החלטות בלעדיו.

אבי בטלהיים וגבי קסלר

דונם פה וליפקה שם

(המשך מעמוד 12)
"אני דרשתי דוגמה אישית מהמנהלים", אומר ליפקה, "לא כולם אהבו את זה. החשב, למשל, השתייך לקבוצה שהתנגדה לי. ומן קצר לאחר שנכנסתי ביקשתי להחליף אותו. זה לקח לי שנה ומשהו". ליפקה לא מוותר למי ששייך, לדעתו, למחנה מתנגדיו. "הכנסתי מעקב קפדני אחרי ביצוע החלטות. אני עושה מעקב דרך המחשב. אני דורש שיעורי בית, ממש כמו בכיתה ג', ואם לא עומדים בזה מקבלים נזיפה לתיק האישי. ההנהלה זה לא בית הבראה. לפי דעתי, יש אווירה טובה ועניינית." על כך חולקים כמה מחברי ההנהלה, ומסגל העובדים: "יש אווירת טרור. השיטה שלו זה לסלק את מי שלא עושה את מה שהוא רוצה. ככה אי־אפשר לעבור".

אולם הטענות הכבדות נגד מנהל מינהל מקרקעי ישראל עוסקות בניצול כחו של המינהל בעיכוב פסקי דין, הטבות למקורבים וכיוצא בזה. ליפקה: "הבעיה טמונה בכך שלא כל זכויות הפרט מעוגנות בחוק. חייבת להיות חקיקה ברורה של מערכת היחסים בין המינהל והציבור. כאשר דברים לא מוגדרים באופן חותך תמיד יש מערכת של לחצים שרוצה להיטיב עם הסקטור הקרוב לה. צריך מה שפחות שיקול דעת. ישמור אלוהים משיטת המקורבים."

בתאריך 27.6.1984 שלח משרד עורכי הדין מנוסביץ את גוטפריד מכתב ליועץ המשפטי של המינהל העוסק במשפחת יפת לוי שהשתלטה על קרקע, תוך נישול שאר בני כפר העבודה פוריה (בגליל התחתון), זילזול במינהל והתעלמות מפסקי הדין. בהמשך המכתב נאמר: "אתמול נודע לנו לתדהמתנו, כי בסיוע ובהתערבות של עוזר שר החקלאות (גרופר), אשר הינו ככל הנראה קרוב משפחה או ידיד של משפחת יפת־לוי, החליט השר להתעלם מפסיקת בתי המשפט... ולהקצות לבני המשפחה את אותם מבנים ושטחים מהם פונו... בני הכפר יגישו בג"צ וזה יגרום ללא ספק, למבוכה ולאי נעימות ניכרים הן לשר והן למינהל".

משה ליפקה מכיר היטב את הפרשה. "השר גרופר אמנם הורה לי לעכב את ההליכים נגדם. אבל זה סודר לאחר־מכן." פרשה נוספת, היא פרשת ביטול צווי העיקול שעמדו נגד הקיבוצים מעגן, האון, עין גב, ומושב כפר חיטים. ליפקה אינו מוכן להגיב על הפרשה, אבל ניתן להבין שגם הפעם לא יצא בצעקות כנגד הוראת שר החקלאות. במקרים כאלה מעדיף ליפקה לומר: יש מיניסטר. אגב, מנהל המינהל כפוף בראש וראשונה לחוק. במישרין לשר החקלאות. בנושאי מדיניות ותפיסה לחוק המועצה של המינהל, ובנושאי ביצוע החוק לשרי האוצר והחקלאות.

למשה ליפקה יש הרבה תכניות לעתיד, ולא מעט סיסמאות: "כולנו בעד ביטול הדיקטטורה של הביורוקרטיה. צריך לפרק את התהליך ולטפל בכל חישוק וחישוק. מנהל צריך להתמודד עם אתגרי שנות התשעים. החלטות צריך לקבל באומץ. לא לחשוש. לא להתקפל." ליפקה חוזה מינהל תקין, נטול ביורוקרטיה, שיטת חכירה חדשה שתדרוש תשלום חד־פעמי למינהל, שירות טוב לציבור, ויחס חסר פשרות ופניות.

ומה עם תכניות בתחום הפוליטי?

"לא חשבתי על קריירה פוליטית, זה לא נראה לי מרתק", חברו מהחוג הרעיוני של המיפלגה, שלמה ירקוני, חושב אחרת: "לדעתי, הוא חותר להגיע לכנסת. הוא יזם את הוויאת הסניף המת ברמת השרון, וזה בדיוק המכניזם – צבירת כוח עצמאי, כדי שבבוא העת הוא יהיה בעל משקל גדול יותר במיפלגה". אבל עכשיו הוא אומר: "תרשמי שאין לי שום כוונות לפרוש", רשמתי.

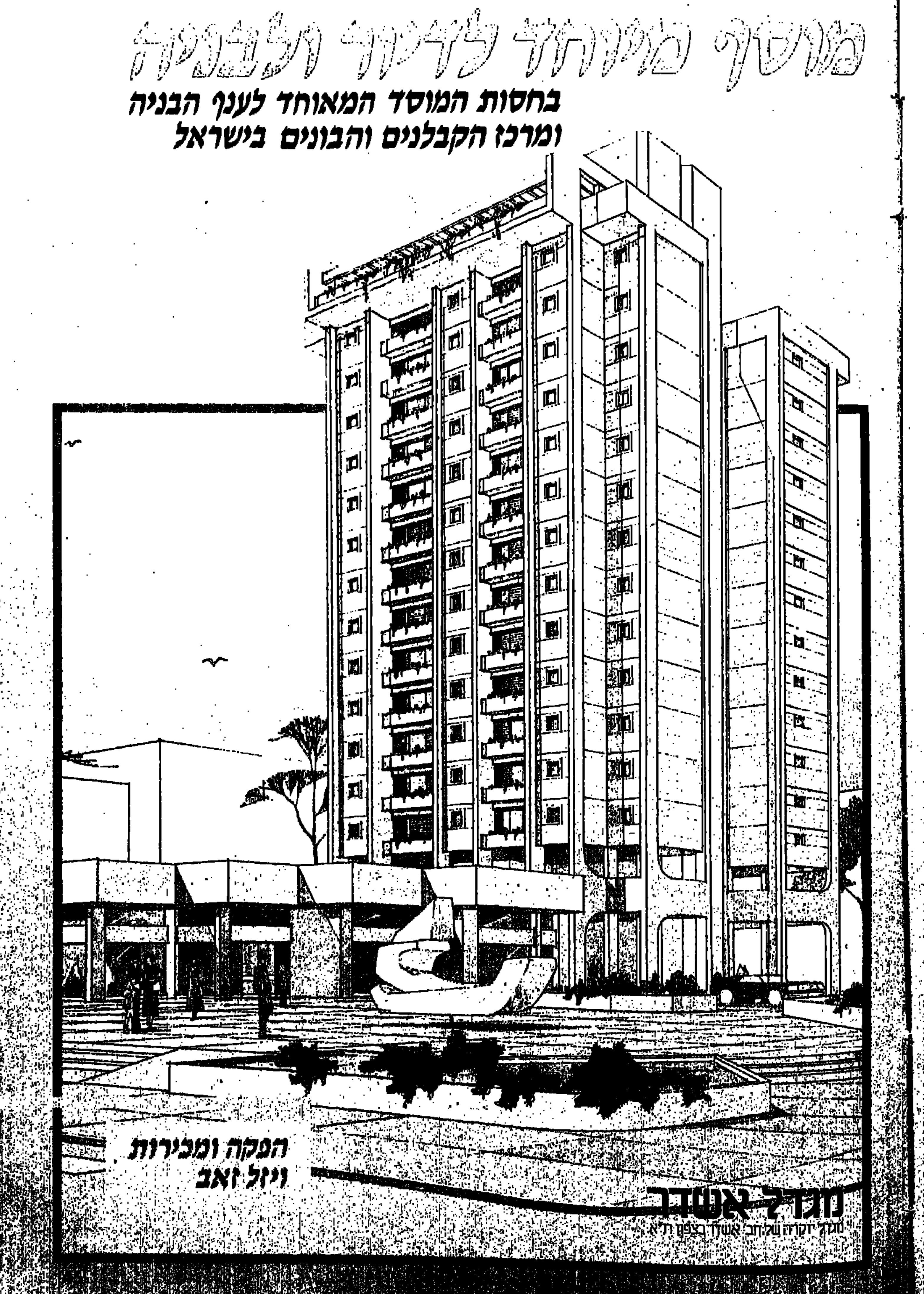
מיכל קפרא

המינהל: כולנו (כמעט) משועבדים

מינהל מקרקעי ישראל הוקם לפי חוק ב־1961, שבו נקבע כי שרי האוצר והחקלאות יהיו ממונים יחדיו על ביצועו. את מדיניות המוסד קובעת מועצה שמורכבת מנציגי הממשלה והקרן הקיימת לישראל. שר החקלאות הוא יו"ר המועצה.

תחומי הפעולה של המינהל הם ניהול משק המקרקעין של המדינה, תכנון ופיתוח עתודות קרקעות, פינויים, הפקעות ורכישת קרקעות בתחום לצרכי הציבור. למינהל שש מחוזות האחראים, כל אחד בשטחו, על ביצוע המדיניות, והמשרד אגף ... פעולת המחוזות.

המינהל הוא הבעלים של יותר מ־90 אחוז מקרקעות המדינה. עיקר הכנסותיו הם מהשכרת נכסי דיור, דמי חכירה ומכירת קרקעות. למעשה, מאות אלפי דיירים בשיכונים ציבוריים הבנויים על אדמותיו משועבדים לו בצורה זו או אחרת. הם משלמים דמי חכירה שנתיים (לא גבוהים) ודמי הסכמה (גבוהים, בשיעור נויל) בעת העברת הבעלות למשתכן אחר. לפיכך, מדיניותו בנושא מכירה או החכרת קרקעות היא מרכיב חשוב המשפיע על מחירי הדירות.

רכישה בטוחה רק מחברה אמינה

■ **מלאי הדירות המוכנות המוצע היום למכירה והמחירים הנמוכים מדגישים את העובדה כי הרכישה היום היא בטוחה וכדאית יותר מאי־פעם.**

מאת: רות סנחטי

שוק הדירות בארץ איננו פרוע. גופים מאוגדים ואחראים עומדים מאחוריו ובראשם המוסד המאוחד לענף הבניה ומרכז הקבלנים והבונים.

הפאניקה שהתעוררה בקרב ציבור רוכשי הדירות היא בלתי מוצדקת.

„אנחנו רוצים להעמיד את העובדות כהווייתן, על־מנת שהאנשים יראו אותן בפרופורציה הנכונה" – אומר אריה גיסין, יו"ר החברות המשכנות במוסד המאוחד לענף הבניה ומרכז הקבלנים והבונים בישראל.

„אין שום סיבה לחשש מהתקשרות עם חברות אמינות. יש ללמוד להבחין בין חברות שקמו חדשות לבקרים, בתקופות של גאות כלכלית ומטרתן העיקרית היתה עשיית רווחים קלים, לבין חברות ותיקות, בעלות גב כלכלי איתן, שענף הבניה הוא דרך חיים לגביהן. בחלקן אלו הן חברות משפחתיות ובחלקן חברות ציבוריות. הן עוסקות בכל תחומי הבניה כיזמות או כקבלניות ביצוע. חשוב שהציבור ילמד להבחין באופיין השונה של החברות, בגישתן האחרת ובדרך עבודתן", אומר אריה גיסין.

דירה היום — „עסקת חיים"

שאלה: מדוע כדאי לקנות דירה עכשיו?

תשובה: „בשנתיים האחרונות חל תהליך של ירידה מתמדת בהתחלות הבניה, דבר הגורם לצמצום הולך וגובר במלאי הדירות הקיים. המחירים היום נמוכים מן המקובל בשנים האחרונות. השנה נהנה מן הלחץ הבנקאי המופעל על חברות הבניה. אני חושב שקניית דירה היום היא בחזקת „עסקת חיים", מכיוון שכאשר המלאי הקיים ימכר ותבואנה התחלות בניה חדשות המחירים יעלו באופן משמעותי".

שאלה: כיצד ניתן לבדוק את אמינותה של החברה הבונה?

תשובה: „במוסד המאוחד לענף הבניה ובמרכז הקבלנים והבונים ניתן לבדוק אם החברה אמנם רשומה במוסדות אלה, כי הם המוסדות והאחראים המייצגים את ענף הבניה.

קיימת בארץ פעילות של יזמים פרטיים, לעתים הם קבלנים שאינם רשומים אצל רשם הקבלנים ולא שייכים למוסדות שלנו, לא תמיד יש להם גב כלכלי בטוח והם מציעים „מציאות" לציבור.

עדיף לכן, לשלם קצת יותר ולרכוש דירה מקבלן מורשה כדין כדי שכספך יהיה מובטח.

אריה גיסין, מנכ"ל חברת „אזורים": „קניה היום השקעה טובה ביותר"

■ **ביקורת קפדנית ביותר עומדת מאחורי תהליך התקבלותה של כל חברת בניה למרכז הקבלנים והבונים ולמוסד המאוחד לענף הבניה.**

אנו מנהלים מאבק גדול נגד הקבלנים שאינם רשומים, ה„צצים כפטריות לאחר הגשם" ופוגעים בלקוחות הנשארים ללא בית וללא כסף. בטחונו של הקונה הוא הדבר העליון ועל־מנת לרכוש בטחון זה כדאי לו לרכוש רק מחברה שאמינותה נבדקה. הסיכון שהלקוח לוקח על עצמו הוא הרבה יותר קטן בגלל הדרך הארוכה שעל הקבלן לעבור על־מנת להתקבל למוסדותינו".

בדיקה קפדנית לכל קבלן או חברה

שאלה: מהם הקריטריונים שלכם לקבלת קבלנים או חברות למוסדותיכם?

> **החברות האמינות הן אלו שענף הבניה הוא לגביהן דרך חיים והן ממשיכות להתקיים גם בשעות שפל כלכלי.**

תשובה: „א. עליו להיות רשום אצל רשם הקבלנים של משרד הבינוי והשיכון.

ב. אנו בודקים את הכושר ההנדסי העומד מאחוריו, יכולת הביצוע שלו, מאזן כספי, כוח האדם העומד לרשותו (חייב שיעבוד עם מהנדס או משרד מהנדסים המועסקים באופן קבוע על־ידו). וכן בודקים מהו הציוד העומד לרשותו ואיזה בנקים ניצבים מאחוריו.

ג. עליו להביא המלצה של 3 חברים החברים במוסדותינו.

ד. עליו לעבור 2 ועדות לקבלת חברים.

כל המערך הזה של בדיקות ומבחנים הוא מסובך וקפדני. אך בשליכך אנו יכולים לומר בבטחה שאדם הרוכש דירה אצל חברה הרשומה במוסדות שלנו לוקח על עצמו (אם בכלל) סיכון קטן ביותר".

שאלה: האם גודל החברה או רמות הפרסום שלה הם בעלי משמעות?

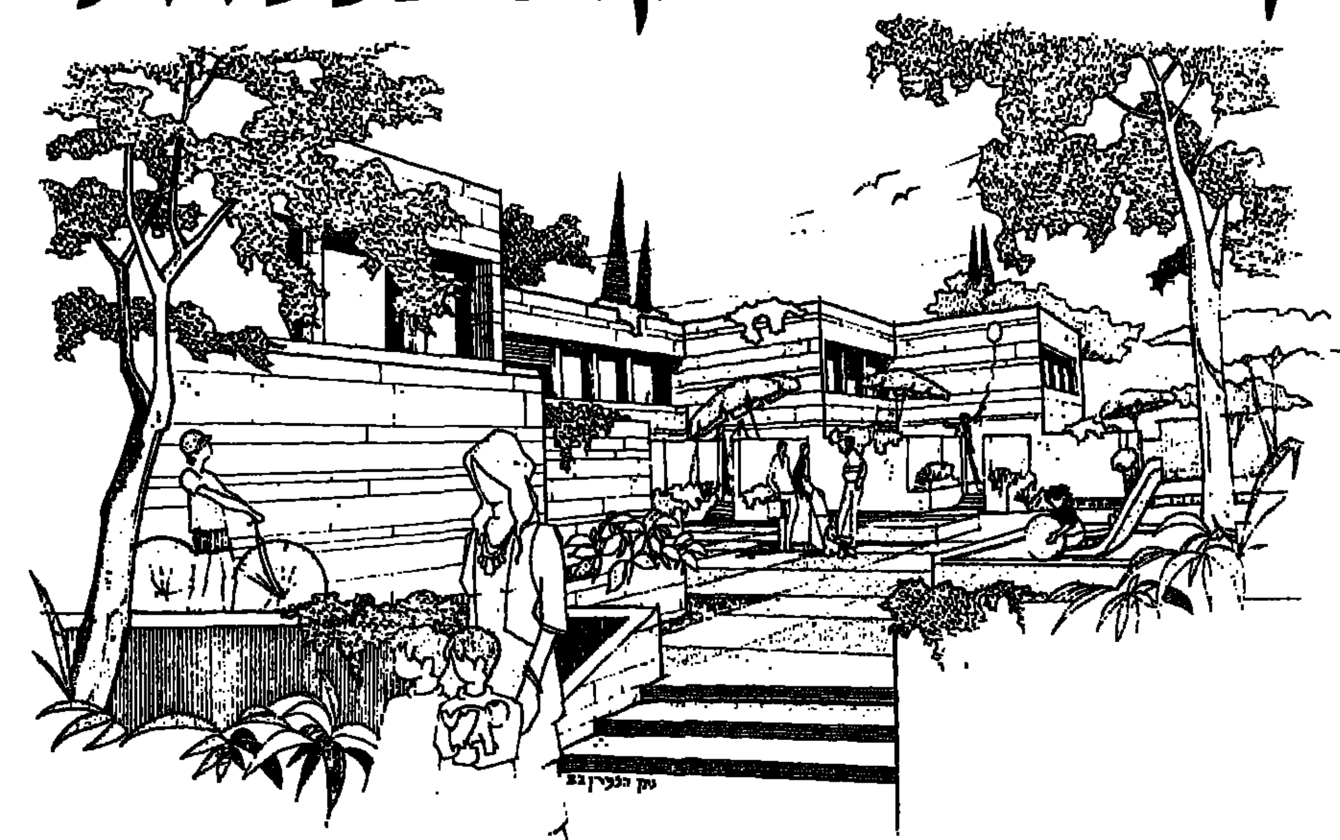
תשובה: „לאו דוקא. לא גודל החברה ולא כמות הפרסום שלה קובעים את מידת אמינותה, אלא היותה רשומה אצל רשם הקבלנים ובמוסדותינו. כפי שציינתי קודם, אותן חברות מבוססות ובעלות ותק בענף יציבותן הכלכלית מובטחת יותר".

שאלה: האם לדעתך יש היום מקום להתייחס להשקעה בדירה כהשקעה בטוחה?

תשובה: „ההשקעה בדירה הוכיחה את עצמה תמיד. במשך כל שנות קיום המדינה, הוכח, כי השקעה בדירה אף פעם לא גרמה להפסד, אלא להיפך. העובדה שיש היום מלאי גדול של דירות מוכנות, שאין כל סיכון ברכישתן, אף היא תורמת יותר בטחון להשקעה כזו"

מספר אריה גיסין, יו"ר החברות המשכנות במוסד המאוחד לענף הבניה ומרכז הקבלנים והבונים בישראל.

קוטג'ים ב"מקום בצמרת"

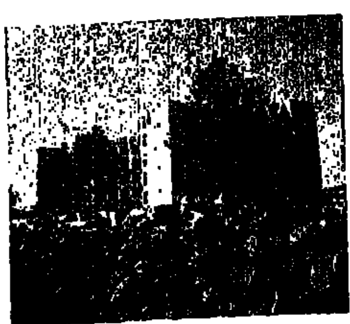
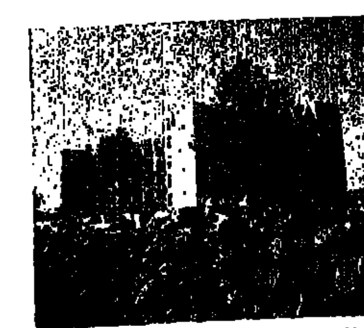
"מקום בצמרת" - שכונת היוקרה של ירושלים ברח' ש"י עגנון (מול גבעת אורנים) מציעה קוטג'ים מרווחים של 6 חדרים

כל קוטג' הוא צמוד קרקע וכולל גינה עד 120 מ"ר.
מפלס תחתון — חדר מגורים גדול במיוחד, מטבח משוכלל ומרווח, חצר משק, שירותי אורחים וחדר עבודה.
מפלס עליון — יחידת הורים כולל שירותים ומקלחת צמודים, 3 חדרי שינה, חדר אמבטיה ושירותים.
המפלס העליון (להוציא חדרי רחצה) מכוסה בשטיחים מקיר אל קיר.
מפלס נוסף — מרתף ומקלט.

■ החניון המקורה של "מקום בצמרת" כולל גישה ישירה לקוטגיים. לכל קוטג' הסקה דירתית. המפרט הוא בסטנדרט גבוה במיוחד.

■ "מקום בצמרת" תעמיד לרשות הרוכשים ייעוץ ראשוני בתכנון הארכיטקטוני הפנימי של הקוטג'.

נותרו עוד מספר דירות 4 ו־5 חדרים לכניסה מיידית, בתנאי תשלום מיוחדים — 50% עד לכניסה ו־50% בששה תשלומים.

בתי המגורים המאוכלסים של "מקום בצמרת"

רוב הדירות בשלב הראשון כבר מאוכלסות.

אפשרות למשכנתא.

יזמים —
סולל בונה השקעות, יצחקי בע"מ, כדורי בע"מ, שגיא בע"מ.
תכנון —
אדריכל יעקב רכטר (חתן פרס ישראל)
ביצוע —
סולל בונה — קונצרן הבניה הגדול במדינה
מכירות —
"מקום בצמרת" מרכז כלל קומה 9, טל' 244842, 02-232687

בפרויקט „מרום נוה" – הנבנה ברמת־גן מציגה חברת „נוה" דגם חדש ושונה של אזור מגורים מודרני. פנים הדירה – הוא המוקד. מחשבה רבה ומאמצים רבים הושקעו בה על ידי הארכיטקט יעקב רכטר כדי להפוך אותה לבית אמיתי מרווח ונות.

מבט מן הסלון המתודר אל הגן הפרטי של דירות הגן ואל הגבעות הנשקפות שעליהן יקום פארק רחב ידיים.

חברת „נוה" מציעה:
בית שראוי להתגבר בו

מאת: רות פנחסי

חברת „נוה", חברת בת של החברה לנכסים ובנין בע"מ היתה החלוצה בהקמת מרכזי מגורים מודרניים. הפרויקטים שהקימה עד כה: „נוה אביבים" שברמת־אביב, „רמות נוה" שבתכנית ל' ו„נוה אמירים" שבהרצליה כבר קנו לעצמם שם ועתה מצטרפת אליהם שכונת מגורים חדשה: „מרום נוה" המוקמת ברמת־גן.

השטח המיועד לפרויקט „מרום נוה" משתרע על פני 160 דונם, מתוכם הוקצו 62% לפארק עירוני נרחב ולצרכים ציבוריים ורק 38% לבניה. זהו יחס הפוך מן המקובל והוא מהווה את הבסיס לתכנון המיוחד של השכונה.

פיסת הקרקע הגדולה שעמדה לרשותו של האדריכל יעקב רכטר, חתן פרס ישראל לארכיטקטורה, איפשרה לו להחליט שלא לחלק את כל השטח לחלקים קטנים מאד, אלא, ליצור גן מרכזי אחד שישתרע על פני 40 דונם ואת בתי המגורים לבנות כתיחום לאותו הגן.

מהו ייחודן של הדירות עצמן?

תשומת לב מירבית ניתנה לתכנון פנים הדירה. השאיפה לתרבות דיור אמיתית תמיד איפיינה את הדירות שבנתה חברת „נוה". מסורת זו לא נפגמה, להיפך, בפרויקט זה נעשה נסיון לתת מגוון עשיר מאד של דגמי דירות, אשר תתאמנה לצורות חיים שונות.

בדירות מסוימות הושם הדגש על הפרדה מוחלטת בין חיי היום יום לבין חיי הלילה. אפשר לעבור בהן אל חדרי השינה מבלי לחצות את חדר המגורים ויש גם דגם אחר בו דווקא חדר המגורים מהווה את מרכז החיים של הדירה והכל עובר דרכו.

יש גם דגמים בהם יצרו יחידה נפרדת לחלוטין ליד הכניסה עם שירותים צמודים. דירות מסוג זה מתאימות לבעלי מקצועות חופשיים העובדים בביתם או למגורי הורים קשישים, בנים אחרי צבא ואורחי המשפחה.

היכן בדיוק ממוקמת „מרום נוה"?

כמו בפרויקטים הקודמים שלה, שהיו קרובים מאד למרכזים עירוניים, פנתה גם הפעם חברת „נוה" למקום מרכזי ושקט ברמת־גן – העיר ההופכת להיות יותר ויותר אטרקטיבית בגוש דן.

„מרום נוה" מייצגת בדרך תכנונה ובנייתה גישה חדשה למגורים בעיר, גישה המקובלת כיום במרכזי הדיור המודרניים בעולם המערבי.

מהו היקפו של פרויקט „מרום נוה"?

לטווח רחוק מתוכננות בו מעל 1000 יחידות דיור. מתוכן עומדות 160 בפני השלמה בשלב א'. (100 מהן כבר מוכנות ומאוכלסות ברובן ו־60 נמצאות בשלבי גמר).

מלבד שתי רצועות של בתי מגורים שיתחמו את הפארק, הולך ונשלם במקום מרכז מסחרי בשטח כולל של 3500 מ"ר והוא רק חלק קטן מן השטח המסחרי המתוכנן בעתיד.

2 שטחים נפרדים מיועדים להקמת מועדוני ספורט ובריכות שחיה וכן שטחים נרחבים למבני ציבור.

חברת „נוה" היא היזמת היחידה של הפרויקט ובידיה כל מלאכת התכנון והבניה.

כדרך סולידית ואמינה כזה חברת „נוה" כבר למעלה מ־30 שנה כשהיא מקפידה לשמור על עקרונותיה: תכנון מקצועי מעולה, רמת ביצוע גבוהה ואמינות ללא פשרות ביחסיה עם הדיירים.

כל אדם הבא לקנות דירה בחברת „נוה" ידע בדיוק היכן הוא עומד, גם מבחינת המחיר, גם מבחינת תנאי התשלום וגם מבחינת המוצר המוגמר שקבל.

אקסקלוסיבית – כן בהחלט! יקרה – לאו דווקא! בוא והוכח!

בפרטים נא לפנות אל: המשרד הראשי, רח' ארלוזורוב 63 ת"א, טל: 241166.

או במשרד האתר: רח' תרצה, רמת גן, טל: 777137-8.

חגיגת ט"ו בשבט בשכונה – ילדי „מרום נוה" נוטעים את השתילים הראשונים בפארק.

בונים בגדול

מי שמעיף מבט במפת הבניה של ישראל צריך להעריך חלק מחברות הבניה בארץ יותר מסיפורי המאזנים השנתיים שלהן. „אשדר" – אחת הבולטות שבהן. הגב של החברה־האם „אשטרום" – קונצרן הבניה הפרטי הגדול בישראל – נותן לה שקט וכח לבנות בגדול, בכל הארץ, וליהנות מיתרונות הנדסיים־איכותיים ייחודיים. איפה היא בונה היום? „מגדל אשדר" – הפתעה מבטיחה.

מאת גד בירון

בניין הארץ. סיפור שלא נגמר. קרקע הארץ הזאת, שהצמיחה בתים, שכונות, ישובים וערים שלמות, שירטטה עם השנים את מפת הבניה המתרחבת של ישראל. מי שמעיף היום מבט במפה הזו, צריך להעריך חלק מחברות הבניה הגדולות בארץ, הרבה יותר מסיפורי המאזנים השנתיים שלהן. בתוכן מתבלטת בשנים האחרונות חברת הבניה „אשדר" – חברה בת של „אשטרום", קונצרן הבניה הפרטי הגדול בישראל.

„אשדר" כבר שירטטה מפה מרשימה משל עצמה. מי שמבקר במשרדי המכירות שלה בתל־אביב, רואה, רואים, קודם כל, שהיא לא בונה במקום אחד. היא בונה בצפון, היא בונה בדרום, היא בונה גם במרכז. בכל־הארץ. מטולה היא נקודה מספיק צפונית. „אשדר" בנתה שם. היא בנתה גם באילת.

שכונות וישובים שלמים

אלפי יחידות דיור שבנתה „אשדר" במשך השנים, כוללות היום שכונות וישובים שלמים. גם היום, מי שמחפש דירה של חברה זו דווקא, יכול לשים את האצבע כמעט על כל נקודה שנראית לו על המפה. ביקנעם, למשל, מוצאים דירות וקוטג'ים (דירות־וילה). אפשר לדבר על מגדל העמק, מעלות מוריה ופסגת־זאב (ירושלים), גינות שומרון (יו"ש), בת־ים, קרית־ראשון, קרית־מלאכי, אופקים, נתיבות ועוד. לצד שורת פרוייקטים זאת נציין דירות יוקרה נוספות שהיא בונה ברמת־אביב וכן את „מגדל אשדר" ברחוב ארלוזורוב בתל־אביב (ראה מסגרת).

את הפרישה הרחבה הזו, לאורך ולרוחב המפה, עושה „אשדר" עם הגב ועם השקט שנותנת לה החברה־האם, „אשטרום". צרכני דירות רגישים בוודאי הבחינו ביתרון־בטחון הזה, שהיום, יותר מתמיד, יש לו משקל נכבד בשיקולי הרכישה. אך מול השקט ממנו נהנה הצרכן, נותן הגב הזה ל„אשדר" את הכוח למשוך בשקט קדימה. לבנות בגדול, בכל מקום.

יגאל שרייבר, מנכ"ל „אשדר". מאשר את הנתון הזה ומפנה אותנו לדו"ח מיוחד של „דן אנד ברדסטריט", חברת ניתוח העסקים הבינלאומית. מתוך הדו"ח העיסקי האחרון שהכינה חברה זו על 100 החברות הגדולות בישראל, עולה כי „אשטרום" הינה קונצרן הבניה הפרטי הגדול בישראל. עשר החברות הבנות של „אשטרום", מייצרות ומספקות כמעט את כל האלמנטים והשרותים הנחוצים להקמת הפרוייקטים שלה בתחום הבנייה – בארץ ובחו"ל.

יתרון האיכות

ככל שיש לדברים האלה משמעות מעשית, הנהנה העיקרי הוא הדייר וכל מי שנכנס לדירה של „אשדר". וזה אולי מה שבעיקר מריץ אנשים דווקא לדירות של „אשדר". במטבע לשון יותר משופשפת אפשר לקרוא לזה „איכות". איכות שעוברת דרך טיב הבניה והחומרים, דרך התיכנון, דרך הקשר שיש ללקוח עם כל מי שרק יהיה, עד שהוא מקבל „בית", במשמעות הרחבה של המושג.

תיכנון, למשל. מי שמגיע דווקא לקרית־ראשון (גבול ראשון־לציון ובת־ים) יכול לראות דוגמה טובה. את הקריה הזו בנו מספר קבלנים. „אשדר" היתה אחד מהם. חריי־עין יבחינו בייחוד של רובע „אשדר" במקום. לדיירים, ברובע הזה יש אולי את התכונה הזו. מעבר לתיכנון הכללי שובה־העין ולאזור המטופח, מצטיין גם התיכנון הפנימי של הדירות. תושבי המקום נותנים ציונים: „פרפקט", „מוצלח". סיור באתרים שונים מגלה פרט מעניין: „אשדר" בונה בסגנונות שונים. מול דירות ובניינים בתיכנון קונבנציונלי, בולטות דירות־הווילה ו„הווילה המתרחבת", וילה שניתן להוסיף לה עם הזמן שטח בנוי, על־פי תיכנון קיים מראש.

מי שעושה עסקים עם „אשדר", בכל מקום, מציין עוד כמה דברים: גמישות בתנאי תשלום ויחס מיוחד. לפני וגם אחרי מסירת המפתח. דוגמא קטנה וטריה: ב„אשדר" מתכננים עכשיו את „המועדון הירוק של אשדר", מין אגורה לתרבות הדיור ווטא.

ב„אשדר" ממשיכים לבנות בגדול. גם היום.

■ תדמית

גבוה במגדל הסטנדרט מעל הכל

בנוף הבניה התל־אביבי יש לאחרונה להי־טים: מגדלי יוקרה. למגדלים האלה יש, בדרך בלל, קופצים מיוחדים. אנשים שעברו מספיק והשינו. אנשים שמחפשים היום סטנדרט חדש, גבוה. יש אולי מחסום אחד, גם לאנ־שים כאלה: המחיר...

התשובה של „אשדר": מגדל יוקרתי, מי־קום מצויין, סטנדרט גבוה ומחיר נוח. היא בונה היום את „מגדל „אשדר", 13 קומות וקומת פנטהאוז, נבוה גבוה בצפון הטוב והי־יוקרתי, ברחוב זלוציסטי, בסמוך לצומת אר־לוזורוב – דרך חיפה. קרוב לכל מקום.

המגדל הזה ייצג את המודל האמריקני. לוקסוס יוצא דופן בסטנדרט שלא רגילים אליו אצלנו: זיגוג כפול בחלונות, לבידוד מירבי, קירות הבנויים 3 שכבות מבודדות, לובי מהודר מצופה שיש. משטחי חניה עם מחסום אוטומטי, מעליות מהירות, מיזוג אוויר דירתי, פלדלת לבטחון, שוער צמוד (24 שעות) – חוץ מהעובדה שקומת המגורים הראשונה יושבת על קומת המגדל הרביעית.

דירות, 2, 3, 4 או 5 חדרים, בשיטת התיכ־נון הגמיש (הרוכש יכול לתכנן חלק מהדירה), נתונות במגדל של „אשדר" איכות מגורים גבוהה וסופר־מודרנית בתוספת בונוס ייחודי: מחיר לא בשמים.

„מגדל אשדר". יוקרתי. סטנדרט אמריקני. יתרון במחיר

אשדר

מקימה וקריית

בכל הארץ.

מפת הבניה של „אשדר". בונים בכל הארץ.

רמיד — בניה עם תשווה ויופי

הזכיה של „רמיר" במכרז הגדול של נתיבי איילון, דווקא היום, לצד חברות ענק, מבליטה את הייחוד שלה, כאחת מחברות הבניה היותר־איכותיות. עם רקורד מרשים כבונת אוניברסיטת חיפה ומגדל אשכול (32 קומות), מוזיאון תל־אביב, עירית תל־אביב, בית אסיה, מלון דן וכן פרוייקטים גדולים בחו"ל. „רמיר" משלימה פרוייקט מגורים גדול באשדוד ומגדל משרדים ועסקים סופר־מודרני, „היכל הסיטי", באיזור מנשיה. הסיפור של „רמיר" הוא גם הסיפור של מנהלה, האינג' יוסף יורסין.

2.8 מיליון דולר. זה היקף העבודה המובטח לחברת הבנייה „רמיר", שזכתה במכרז הגדול של נתיבי איילון להרחבה ולשילוב תחנת הרכבת צפון (תל־אביב) בכביש המהיר. חמש חברות גדולות השתתפו במכרז, שנחשב לאחד הגדולים בתחום הבניה היום. עבור כל אחת מהן היתה נחוצה העבודה הזו, דווקא היום, כמו אוויר לנשימה. עבור „רמיר" רק מצטרפת הזכיה במכרז וקבלת העבודה הגדולה, לשורה ארוכה של הישגים הנדסיים מרשימים, שמיקמו אותה כחברת בניה ייחודית, לצד חברות גדולות ומובילות.

יותר מ־40 שנה בונה האינג' יוסף יורסין ומנהל חברת הבניה המיוחדת הזו. בקיאים ומצויים בשוק הבניה מכירים ביורסין כ„תופעה". הדרך בה התמודד בעבר בהצלחה עם פרוייקטים הנדסיים מורכבים, הציבה חברת בניה קבלנית מהשורה הראשונה. פרוייקטים ציבוריים מאפיינים במיוחד את הפעילות הזו: אוניברסיטת חיפה, מגדל אשכול – חיפה, אוניברסיטת תל־אביב, מוזיאון תל־אביב, עירית תל־אביב, בית אסיה, בנין קולנוע תל־אביב, בנין הספריה העירונית (בית אריאלה), מלון דן, מלון הילטון (שלב א'), בית רבקה – פתח־תקוה ולאחרונה גם שני בתי־חולים גדולים של צה"ל, המוקמים עתה לאחר זכיה במכרז של משרד הביטחון. וזוהי רשימה חלקית. בטורקיה, מדגסקר, קניה, חוף השנהב ובמדינות אחרות, הקימה „רמיר" פרוייקטים בולטים.

הסביון של אשדוד

בתחום הפרוייקטים למגורים, בולט מה שמכנים „סביון אשדוד". כלב רובע י"א המפורסם של אשדוד בנתה „רמיר" שלוש מאות יחידות דיור, בבניינים בני 4, 8, 12 קומות שאוכלסו כולן. המאמץ של „רמיר" לא מצטמצם לבנייני המגורים. המרכז המסחרי המודרני (1200 מ"ר) שהקימה „רמיר", משכן את „הקו־אופ" ומשרת את הרובע. הדירות עצמן מתוכננות ברוב־טעם, בנויות בהקפדה האיכותית הידועה של „רמיר" והן עונות, מן הסתם, על הדרישות של אוכלוסיה ששאפה למגורים אקסקלוסיביים באיזור יוקרה.

פעילות „רמיר" דווקא בעיר זו אינה מקרית. הפוטנציאל ממנו נהנית אשדוד כעיר־חוף נותן לה יתרונות ואופי, המייחדים עריי־חוף גדולות אחרות. באשדוד, הבנויה רבעים־רבעים, רובע י"א הוא משהו שונה. יוקרתי, בנוי, בעיקר, בנייה נמוכה, הרבה ירק. הרובע כולו הוא, בעצם, יחידה קהילתית המספקת לעצמה את השרותים הנחוצים לה. יש במקום קאנטרי־קלאב, בתי־ספר, גני־ילדים, מרכז מסחרי.

רובע י"א. רובע מגורים אקסקלוסיבי באשדוד („רמיר")

הכל בהישג־יד. במקום היפה הזה, בחרה „רמיר" להקים שכונת מגורים ו„הריצה" את איכלוס הרובע.

ובכיוון אחר: מי שמזדמן למרכז העסקים החדש של תל־אביב, ב„סיטי" של מנשיה, על חוף הים, בקומפלס ההולך ונשלם סמוך לבית גיבור, בית התעשיה ובית הטקסטיל, לא יכול שלא להתרשם, כבר היום, מבניין משרדים ועסקים נוסף שמתקרב להשלמת בנייתו: „היכל הסיטי". היום עוסקים שם בהקמת החזיתות שיבדילו אותו מהבניינים הסמוכים. קירות מסך עשויים אלומיניום בהיר וזכוכית כחולה יבליטו את המבנה האלגנטי. קירות הזכוכית של העטיפה החיצונית היפה, המזכירים את מגדלי המשרדים המהודרים והמודרניים בניו־יורק, הם עוד רעיון של אינג' יורסין, בשיתוף האדריכלים איתן־גושן, שניסורו ביקש להתגבר על תקלות וניסיון שהצטבר בבניינים הסמוכים, בעלי חזית הבטון הקוררת.

10 אלפים מבקרים כל יום

יופיו וייחודו של בניין המשרדים והעסקים „היכל הסיטי" (22 קומות) והעובדה שהוא נושק לפיאצה יפהפיה שתוקם שם בקרוב (תיכנן האדריכל דן איתן), האיצו את מכירת הפרוייקט. בניגוד לפרוייקטים דומים בעיר, מכרה חברת „רמיר" את כל מגדל המשרדים. קומות העסקים והמסחר התחתונות מוצעות עתה למכירה ולהשכרה לבנקים ולמסחר, שיקלוט כל יום כ־10 אלפים מבקרים מכל הקומפלקס האדיר, הנושק לים.

גם בפרוייקט זה שולבו פתרונות הנדסיים ייחודיים, ביניהם תוכנית בתחום מיזוג האוויר, של אינג' איסקוביץ. אינג' יורסין עצמו מקדיש זמן רב לפיתוח שיטות ייעול בבנייה. עוד ב־1955 אימץ את שיטת „וקואום בטון" להקמה מהירה, חסכונית ואיכותית של שלדי בטון.

יורסין מתכנן הרחבת פעילות הבנייה של „רמיר". 40 שנה מכניסות, כנראה, לתאוצת התרחבות. עכשיו יש לו גם עזרה של דור שני. מנהל פעיל בחברה, הבן מאיר (עו"ד ומנהל עסקים), ומנגנון צעיר ומנוסה וצוות של 100 איש. „זה עושה נחת וגם נותן כח להמשיך ולתמודד בהצלחה, תוך העזה, בפרוייקטים חדשים".

רכישת דירה השקעה כדאית

מדי שנה מצטרפים אלפי זוגות צעירים, עולים חדשים ואחרים אל מעגל צרכני הדיור בארץ. קיים ויכוח בין אנשי הענף לבין גורמים אחרים במשק על היקף שנתי של צרכי המשק בתחום הדיור. אולם אפילו לדעת הממעיטים, לא נופל מספרם מ־22 אלף צרכנים בשנה. כלומר, שוק הדיור צריך כל שנה לגדול ב־22 אלף יחידות דיור חדשות. אולם עיון מדוקדק בנעשה בשוק זה בשנתיים האחרונות מלמד כי מספר הדירות שנבנה – לא ענה על כלל הצריכה. משמעות הדבר היא ביקוש עצום לדיור. ביקוש אשר מחפש לעצמו נתיב וזמן מתאים על מנת להביא עצמו לידי ביטוי.

אם אנו לוקחים את הסטטיסטיקה הרשמית המתפרסמת ע"י משרד הבינוי והשיכון וגורמים אחרים, אנו יכולים למצוא כי בשנת 1984 הוכרו כזכאים לסיוע משרד הבינוי לזוגות צעירים כ־22,608 זוגות, ואילו בפועל מימשו זכאות זו רק 13,356 זוגות. כלומר שבשנת 1984 נותרו ללא פתרון כ־9,252 זוגות צעירים.

בשנת 1985 אשר נסתיימה לפני חודש בלבד, הוכרו כזכאים לסיוע משרד הבינוי והשיכון במסגרת תוכניות הסיוע שלו, כ־21,612 זוגות צעירים ואילו מספר המממשים בפועל זכות זו, לא עלה על 10,308 זוגות צעירים. כלומר בשנת 1985 נצטרפו למעגל הנזקקים לפתרון דיור עוד 11,304 זוגות צעירים – כך שבמשך שנתיים גדל מספר צרכני הדיור שלא זכו להגיע לדירה משלהם ב־20,556 זכאים.

במקביל, בשנתיים אלו, אנו עדים לתופעה בעלת משמעות חשובה ביותר. הכוונה היא לירידה בהיקף התחלות הבניה לצרכי מגורים. בשנים אלו הגיע סך כל התחלות הבניה למגורים בסקטור הציבורי ובסקטור הפרטי ל־19,800 כלומר אם ישאר מספר הזכאים המצטרפים כל שנה למעגל הזכאות – כפי שהיה בשנים 1984־1985 הרי שבשנת 1986 ושנת 1987 יגדל מספר הנזקקים לדיור שלא יוכלו להגיע לדיור ב־10,000 זוגות צעירים.

כמובן שאנו מתייחסים לכל שאר המרכיבים במשק בקריטריון תואם לזה של היום. כלומר, כל שינוי שיבוא ויגדיל את מספר צרכני הדיור כמו עליה מוגברת וכו' – יגדיל את מסכת הצרכים ואז אנו צפויים לגידול מספרם של אלה אשר לא יגיעו לדירה משלהם כשל מחסור בדיור. אולם, גם אלה אשר יצליחו להגיע לדירה משלהם, אין ספק כי לא יוכלו להגשים שאיפה זו – במחירים של היום.

דירה איננה לחמניה

אנשים שאינם חיים את שוק הדיור, מתקשים להבין כיצד הוא פועל מה הם החוקים הקובעים מחירים בשוק זה ומדוע כאשר הם מצפים לשינוי במחירים, אין שינוי זה בא. וככן צריך להזכיר לכולנו כי דירה איננה לחמניה, כלומר אין דומה תהליך יצורה של דירה לשום מוצר אחר המוכר לנו ואותו אנו רוכשים: בניית דירה כרוכה במסכת ארוכה של פעילויות. החל מרכישת קרקע, דרך תכנון המבנה, הגשת תוכניות לרשויות השונות ורק לאחר תהליך ממושך – ניתן לגשת לביצוע – כלומר להתחיל בבניה. לפי נתונים רשמיים נמשך תהליך בניית דירה כ־24 חודש. עולה מכל זאת, תמונה של פעילות המתפרסת על פני מספר שנים כאשר „זמן הוא כסף". לכן כאשר באים לקבוע את מחיר הדירה – נלקחים בחשבון העלות ומרכיבי זמן שפירושם הוצאות מימון ואחרות.

אם ננסה לקבוע כללית את מכנה מחיר הדירה, נמצא כי מרכיב הקרקע, מיסים, אגרות, שכר עבודה ותומרים – מהווים את חלק הארי של ההוצאה. מאחר וגורמים אלה נותרו יקרים למדי גם היום – הרי ברור כי מחיר הדירות ימצא במגמה של עלייה בשנים הקרובות.

ניתוח כלכלי שנערך לפני זמן מה שביקש לבדוק את כדאיות ההשקעה ברכישת דירה, העלה כי בתקופה שבין 1973 ל־1985 היתה רכישת דירה ההשקעה הכדאית ביותר בשוק הישראלי. בחינה זו נעשתה אל מול השקעות אלטרנטיביות כמו השקעות בבורסה, מטבע זר וכו'. מעיון במסקנות אותו מחקר, עולה כי גם אם בתקופת ביניים נמצאו אפיקי השקעה שנראו אטרקטיביים יותר – הרי מאחר שאין בה אלמנט ספקולטיבי לא נמצאה השקעה טובה יותר. ואם ניתנת לנו כיום אפשרות להגיע להשקעה טובה ובמחיר שהוא עדיין סביר מרוע שלא נעשה זאת?

כיצד לרכוש דירה?

הארועים במשך השנה האחרונה יצרו אצל קונים פוטנציאליים היסוס – כיצד יקנו דירה מבלי להסתכן בכך שישקיעו את כספם אותו חסכו בעמל כה רב וכספם ירד לטמיון. אמתו לרכוש דירה בצורה בטוחה – זוהי משימה לא פשוטה אם אין יודעים כיצד עושים זאת, אולם אם מתכוננים לביצוע הרכישה בצורה מסודרת, ניתן להפוך את נושא רכישת הדירה לחוויה נעימה ומקדמת בחיינו.

מחקר מוקדם

העומד בפני רכישת דירה מתחיל את התהליך בקביעת האזור בו הוא מעוניין ברכישת דירה. מעקב בפרסומים השונים על הצעות של קבלנים וחברות בניה. לאחר מכן יוצאים לסיור באזור בכדי לראות את מיקומן של הדירות המוצעות למכירה – כאשר מוצא הקונה את הדירה המוצאת חן בעיניו, יצא הקונה וינסה למצוא דירות שבנה בעבר הקבלן בשביל חברת הבניה אצלה מבקש הוא לקנות. הקונה ישוחח עם המתגוררים בדירות אלו בכדי ללמוד על מידת שביעות רצונם מן הדירה שקנו. אם בדיקה ראשונית זו תהיה חיובית, יכול הקונה לפתוח בשלב השני של המו"מ. הקונה נכנס למשרדי הקבלן או חברת הבניה ובשלב ראשון יבקש לבדוק האם הם רשומים אצל רשם הקבלנים, האם הם חברי מרכז הקבלנים והבונים ופועלים לפי חוקי האתיקה של המרכז. כיצד בודקים זאת? כל קבלן או חברת בניה יש להם תעודת רישום אצל רשם הקבלנים וחובה עליהם להציגם במשרדם. לכל חבר במרכז הקבלנים תעודת חבר – יש לבדוק שהתעודה היא עדכנית וכתאריך קניית הדירה היא בתוקף. אם תוצאות בדיקה זו הן חיוביות, ניתן להתחיל במו"מ על מחיר הדירה.

חתימת חוזה

לאחר שהוסכם בין הצדדים על מחיר הדירה, יבדוק הקונה את מצב רישוי הדירה. האם מצויים בידי הקבלן כל האישורים הדרושים. אם כן, ניתן לחתום על החוזה וזאת כמובן תוך הקפדה על חוק המכר כפי שהוא חוקק על ידי הכנסת.

חוק מכר דירות

חוק המכר (דירות)
(הבטחת השקעות של רוכשי דירות)
תשל"ה – 1974 (ותיקון תשל"ו 1976)

הגדרות:

1. בחוק זה –

„דירה" – חדר או מערכת חדרים למגורים, לעסק או לכל צורך אחר;

„מכירה" – לרבות שכירות לתקופה של למעלה מעשרים וחמש שנים לרבות התחייבות למכור או להחכיר כאמור או לגרום שיימכר או יוחכר כאמור, ולרבות פעולה באיגוד כמשמעותה בחוק מס שבח מקרקעין, תשכ"ג–1963.

„מוכר" – מי שמוכר דירה שבנה או שעתיד לבנות בעצמו או על־ידי אדם אחר, על קרקע שלו או של זולתו, על מנת למכרה, לרבות מי שמוכר דירה שקנה אותה. על מנת למכרה, מאדם שבנה או שעתיד לבנות אותה כאמור, למעט מוכר דירה שלא בנה אותה בעצמו ולא קיבל מהקונה תמורה בעד מכירתה.

הבטחת כספי הקונה:

2. לא יקבל מוכר מקונה, על חשבון מחיר הדירה, סכום העולה על חמישה־עשר אחוזים מהמחיר, אלא אם עשה אחת מאלה:

א) מסר לקונה ערבות בנקאית להבטחת החזרתם של כל הכספים ששילם לו הקונה על חשבון המחיר, במקרה שלא יוכל להעביר לקונה בעלות או זכות אחרת בדירה כמוסכם בחוזה המכר, מחמת עיקול שהוטל על הדירה או על הקרקע שעליה היא נבנית או מחמת צו לקבלת נכסים, צו פירוק או צו למינוי כונס נכסים שניתנו נגד המוכר או נגד בעל הקרקע האמור;

ב) ביטח את עצמו אצל מבטח כמשמעותו בחוק הפיקוח על עסקי ביטוח תשי"א–1951, שאישר לענין זה המפקח על הביטוח להבטחת החזרתם של כל הכספים כאמור בפסקה (א), והקונה צויין כמוטב על פי פוליסת הביטוח ודמי הביטוח שולמו מראש;

ג) שעבד את הדירה, או חלק יחסי מהקרקע שעליה היא נבנית, במשכנתא ראשונה לטובת הקונה או לטובת חברת נאמנות שאישר לכך שר השכון, להבטחת החזרת כל הכספים כאמור בפסקה (א);

ד) רשם לגבי הדירה, או לגבי חלק יחסי של הקרקע שעליה היא נבנית, הערת אזהרה על מכירת הדירה בהתאם להוראות סעיף 126 לחוק מקרקעין, תשכ"ט־1969, ובלבד שלא נרשמו לגביהם שעבוד עיקול או זכות של צד שלישי שיש להם עדיפות על ההערה;

ה) העביר על שם הקונה את הבעלות או זכות אחרת בדירה, או בחלק יחסי מהקרקע שעליה נבנית, כמוסכם בחוזה המכר כשהדירה או הקרקע נקיים מכל שעבוד, עיקול או זכות של צד שלישי.

החלפת ערובה:

2א' מוכר שהבטיח את כספי הקונה לפי סעיף 2(א) או (ב) יהיה רשאי להחליף את הערובה באחת מדרכי הערובה לפי סעיף 2(ג), (ד) או (ה) ובלבד שהושלמה בניית הדירה ונמסרה ההחזקה בה לקונה, והכל אם לא הותנה על דרך אחרת בחוזה המכר. אין בהוראות סעיף זה כדי לגרוע מהוראות סעיף 3.

הבטחת כספי קונה דירה על מקרקעי ישראל:

2ב' היתה הקרקע שעליה הדירה הנמכרת ממקרקעי ישראל כמשמעותם בחוק יסוד מקרקעי ישראל, לא יהא המוכר חייב להבטיח את כספי הקונה לפי סעיף 2, אלא לתקופה שתסתיים בהתמלא כל אלה:

א) הושלמה בניית הדירה בהתאם לחוזה המכר;

ב) נמסרה ההחזקה בדירה לקונה;

ג) נחתם חוזה בין הקונה לבין מינהל מקרקעי ישראל (להלן – המינהל) ובו התחייב המינהל להביא לידי רישום הקונה כשוכר הדירה לתקופה שלמעלה מעשרים וחמש שנים כשהיא נקיה מכל שעבוד או התחייבות לשעבוד, מעיקול ומכל זכות צד שלישי, למעט שעבוד או התחייבות לשעבוד לטובת הקונה, ולפצות את הקונה אם לא יתמלאו התחייבויות המינהל כאמור.

סייג לתשלומים:

3. קונה של דירה, שהכספים ששילם או שעליו לשלם למוכר לא הובטחו כאמור בסעיף 2(א) או (ב), לא יהא חייב בתשלומים על חשבון מחיר הדירה בשיעורים העולים על אלה שנקבעו בתקנות על אף האמור בחוזה המכר.

עונשין:

4. מוכר העובר על הוראות סעיף 2, דינו – מאסר שישה חודשים או קנס 10,000 שקלים.

סוף בעמ' 57

סקרמה נותנות חברות הבניה כביטחונות

התמוטטותה של חברת הבניה קלרין גרמה לחששות רבים בקרב רוכשי הדירות והיא גם חבליטה את העובדה שלא פעם אין הקונים מקבלים בטחונות מספיקים עבור כספם המשולם במהלך הבניה ובטרם שנכנסו לדירה. פנינו על כן לארבע חברות בניה שונות חלקן ציבוריות חלקן פרטיות כדי לברר איזה ביטחונות הן מעניקות ללקוחות. התשובות כך מתברר הן בדרך כלל זהות.

חברת אזורים

חברת אזורים מהווה את חטיבת הבניה של קונצרן כלל. בשנים האחרונות צימצמה החברה את העיסוק בבניה ציבורית וכיום מהווה הבניה הפרטית כ־80 אחוז מהיקף הפעילות שלה. החברה בונה כיום בתי קומות וקוטג'ים ובין אתרי הבניה אפשר למצוא את מגדלי דיזנגוף, הרצליה הצעירה, מורדות הכרמל בחיפה, שכונות פסגת זאב, רמות והגבעה הצרפתית בירושלים וכן את שכונת אזורי חן בצפון תל' אביב.

טווח המחירים הוא עצום, החל בדירה בת 4 חדרים בבת־ים שמחירה 50,000 דולר, דרך דירת 4 חדרים במגדל דיזנגוף שמחירה למעלה מ־143,000 דולר וכלה בפנטהאוז באזורי חן שמחירו 350,000 דולר.

טדי סגל מנהל השיווק של אזורים מסביר, כי מועד הכניסה הקרוב ביותר של אחד מאתרי הבניה הוא שנה. הלקוחות יכולים להסתפק בנתיים בבתים בנויים חלקית או בתרשימים על הנייר בלבד. באזורים דורשים בכל מקרה סכום של 25–30 אחוז מערך העיסקה תוך 30 יום ממועד חתימת החוזה, 60 אחוז נוספים בתשלומים צמודי דולר המתפרשים על תקופת הדירה ו־10 אחוז אחרונים עם הכניסה לדירה.

באשר לביטחונות סגל מדגיש, כי החברה נתנה כל השנים כערבות פוליסת ביטוח לא צמודה של „חרמון" ובנוסף לכך אם הלקוח דורש ניתנת לו גם ערבות בנקאית צמודת דולר בעלות השתתפות עצמית של אחוז אחד. סגל מודה שלאחרונה גדל מספר המבקשים לקבל את הערבות הזו. גם אזורים כחברת בניה פרטית הבונה רק על קרקע פרטית נותנת לכל לקוחותיה הערת אזהרה.

רמט

רמט היא חברה פרטית בבעלות משפחת אלפרן. החברה משמשת כחברה משכנת של משרד השיכון ובצד הבניה הפרטית היא עוסקת גם בבניית מנהרות, תעלות, שרות תעופה ועוד. כיום בונה החברה בתי דירות בני שלוש או שמונה קומות בנוה פולג בנתניה, בשיכון ו' בבאר שבע, בפסגת זאב ליד ירושלים, באשדוד וביבנה. בסך הכל בונה החברה כ־300 דירות בשנה.

החברה מציעה למכירה מה שמוגדר ע"י מנהל השיווק שלה רובי סולו שלוש קטגוריות של דירות. דירות לאכלוס מיידי שיש לחברה באתרים השונים. החברה מציעה ללקוחות מסלול אישי או של כניסה לדירה מיד אם גמר התשלום, או כניסה על סמך תשלום של כ־60 אחוז מערך הדירה בצרוף של ערבות בנקאית שיעמיד הלקוח כנגד חובותיו. דירות לאיכלוס קרוב בין שלושה חודשים לשנה. כאן דורשים מהלקוח תשלום של 3,000–5,000 דולר עם חתימת החוזה. שאר הכסף נפרש בתשלומים עד הכניסה לדירה. דירות לאיכלוס רחוק שהכניסה אליהן היא בעוד 18–20 חודש. דירות אלה נמכרות על סמך תוכניות בלבד, כאשר בדרך כלל יכול הלקוח לראות דירה לדוגמא. על הלקוח לשלם במקרה הזה 50 אחוז מערך הדירה תוך חודש מיום חתימת החוזה והשאר בתשלומים עד הכניסה. באשר לביטחונות החברה מעניקה מיוזמתה ערבות בנקאית רולרית צמודה והיא מחודשת בכל פעם שהלקוח רורש זאת. אפשרות נוספת היא הגדלת הערבות מעבר לסכום ששילם הלקוח. למשל שילם 40,000 רולר ניתנת לו ערבות של 45,000 דולר. עבור ההפרש גובים מהלקוח אחוז אחד של השתתפות. רמט כחברה משכנת של משרד השיכון וכחברה מבצעת של שיכון ופיתוח בונה בעיקר על אדמות מינהל ולפיכך אין היא יכולה להעניק הערת אזהרה. אדמת המינהל עצמה, אומר רובי סולו, מהווה ביטחון לכך שאיש לא יוכל לגזול את הדירה. ברמט מבקשים להדגיש שהחברה בונה על הקצב שלה ולא במסות גרולות והיא גם אינה מוכרת בכל מחיר. היוקר היחסי של הדירות מוסבר באמינות שלה.

יובל גד

חברת הבניה יובל גד נמצאת בבעלות מלאה של חברת העובדים. החברה עוסקת בין השאר בבניה קבלנית של מבני חינוך ותעשיה ובתחום הבניה הפרטית היא בונה כ־500–600 דירות בשנה.

בין האתרים שבהם היא בונה כעת ניתן לציין את שכונת רמות בירושלים שם נבנים בתי מגורים ווילות, את איזור פסגת זאב, קוטג'ים בכפר סבא, מגדלי דירות ברמת אביב ובתי דירות בנתניה, אשקלון, אריאל ונצרת. גם כאן טווח המחירים רחב למדי. 30,000 דולר עבור דירת 3 חדרים בנתניה, 80,000 דולר עבור קוטג' בכפר סבא ו־140,000 דולר עבור 5–6 חדרים ברמת אביב.

ביובל גד אין מוכרים כיום דירות על בסיס תוכניות בלבד. לכל הדירות יש תאריכי איכלוס משוערים, חלקן מוכנות לכניסה מיידית, באחרות יש עוד צורך לסיים את עבודות הפנים ואילו בדירות שמועד איכלוסן הוא מחצית השנה הבאה החלו עבודות התשתית.

בני אלעני, מאגף המכירות של החברה, מדבר על סיום כל התשלומים עד הכניסה לדירה. למי שרוכש דירה ויכנס אליה תוך כמה חודשים או תוך שנה וחצי מציעה החברה או לשלם את כל הסכום תוך חורש מיום חתימת החוזה ולקבל הנחה או לפרוש את התשלומים בצורה גמישה. עם חתימת החוזה דורשים רק 5 אחוז מערך הדירה.

באשר לביטחונות כמעט כרגיל, החברה מעניקה ערבות בנקאית לא צמודה כמתחייב בחוק, אך בנוסף לכך יכול הלקוח לבחור באחת משתי ערבויות. או ערבות של כור תעשיות, ערבות צמודת דולר בהשתתפות הלקוח בשיעור של אחוז אחד, או ערבות בנקאית צמודה. לדירות היקרות מעניקים ערבות זו אוטומטית, בדירות הזולות אם הלקוח מעונין עליו להשתתף בסכום גבוה מן הרגיל, 3 אחוז. הערת אזהרה ניתנת רק באותם אתרים הנמצאים על קרקע פרטית, מרבית האדמות שעליהן בונה החברה הן אדמות מינהל.

המשך מעמ' 54

רכישת דירה השקעה כדאית

ואם היה קבלן לעבודות הנדסה בנאיות כמשמעותן בחוק רישום קבלנים לעבודות הנדסה בנאיות, תשכ"ט–1969, רשאי בית המשפט לפסול אותו לרישום בפנקס, ואם נרשם – לבטל את רישומו, הכל לתקופה שיקבע בית המשפט.

חוק המכר (דירות)
(הבטחת השקעות של רוכשי דירות)
תשל"ה–1974
תקנות בדבר סייג לתשלומים על
חשבון מחיר דירה

בתוקף סמכותי לפי סעיפים 3 ו־6 לחוק המכר (דירות) (הבטחת השקעות של רוכשי דירות) תשל"ה–1974 אני מתקין תקנות אלה:

סייג לתשלומים
על חשבון מחיר דירה:

1. קונה של דירה שהכספים ששילם או שעליו לשלם למוכר לא הובטחו כאמור בסעיף 2(א) או (ב) לחוק, לא יהא חייב בתשלומים על חשבון מחיר הדירה בשיעורים העולים על אלה הקבועים בתוספת, על אף האמור בחוזה המכר.

סווג השיעורים:

2. שיעורי התשלומים שנקבעו בתוספת הם באחוזים ממחיר הדירה ולפי שלבי הבניה שבוצעו בדירה או בבנין שבו היא נבנית.

תחילה:

3. תחילתן של תקנות אלה ביום כ"א בשבט תשל"ה (2 פברואר 1975).

השם:

4. לתקנות אלה ייקרא „תקנות המכר (דירות) (הבטחת השקעות של רוכשי דירות) (סייג לתשלומים על חשבון מחיר הדירה) תשל"ה – 1975.

תוספת (תקנה 1)
שלבי הבנין:

1. עם גמר התקרה של קומת העמודים או גמר הרצפה של הקומה הראשונה במבנה שלא על קומת עמודים.
2. עם גמר שלד הקומה שבה נבנית הדירה בסעיף זה „שלד" לרבות מחיצות פנים ולמעט משקופים וצנרת לאינסטלציית מים וחשמל.
3. עם גמר טיח פנים או תחליף לטיח במתואר במפרט לפי סעיף 2 לחוק המכר (דירות) תשל"ג – 1973.
4. עם גמר טיח חוץ או ציפוי חוץ של הדירה.
5. עם מסירת הדירה בהתאם לחוזה המכר.

השיעור באחוזים ממחיר הדירה:

40 (כולל הסכום האמור בסעיף 2 לחוק).
20 נוספים.
15 נוספים.
15 נוספים.
10 נוספים.

אין ספק כי הקפדה על התהליך כפי שתואר כאן, תאפשר לקונה רכישת דירה הנחוצה לו בצורת בטוחה. ומכאן לסיכום, רכישת דירה כיום הינה השקעה כדאית. ואם תעשה תוך מחשבה, תהייה גם בטוחה יותר מכל השקעה אחרת הקיימת כיום במשק.

בחברת ר. וקסלמן ושות' — רואים קדימה

בחברת ר. וקסלמן ושות' — חברה קבלנית לבניה בע"מ לא שוקטים על השמרים. לאחר שרכשו את זכויות הידע והייצור הביאו ארצה את שיטת האיזורסט הגרמנית לבניה איכותית, שיטה המקצרת את זמן הבניה, חוסכת בכח אדם ומשפרת את בעיית הבידוד הטרמי.

מאת: רות פנחסי

לגבי ראובן וקסלמן ובניו הבניה איננה רק דרך חיים אלא הם החיים עצמם. החברה המשפחתית פועלת בענף הבניה כבר למעלה מ־20 שנה.

רשימה ארוכה מאוד של פרויקטים ציבוריים ובנייני מגורים נזקפת לזכותם: עבודות רבות למשרד הבטחון, משרד השיכון והפיתוח, משרד החינוך, עיריות ומועצות מקומיות בוצעו על־ידם.

„אנחנו אוהבים פרויקטים מיוחדים ומסובכים" אומר ראובן וקסלמן. ואמנם הוא ובניו לא שקטו על השמרים ודאגו לצוות מיומן ומסור העובד עמם כבר שנים רבות, (החברה מבוססת על עבודה יומית ולא על קבלני משנה) לציוד המשוכלל והמתקדם ביותר ועתה פנו גם למציאת פתרונות חדשים לבניה.

לפני כשנה רכשה החברה זכויות ידע וייצור של שיטת האיזורסט הגרמנית – זוהי שיטה מתקדמת לבניה איכותית. במשותף עם מפעל „פוליבירד" בקבוץ משמר הנגב הפעילה קווי ייצור משוכללים (שהציוד שלהם נרכש כולו בגרמניה) בהם מייצרים את הבלוקים המיוחדים.

שיטת האיזורסט כבר יושמה בהצלחה במדינות מערב אירופה, ארה"ב ודרום אמריקה ועתה הובאה ע"י ר. וקסלמן ושות' לארץ. השיטה באה לענות על שלוש בעיות מהותיות: חסכון בזמן, חסכון בבעלי מקצוע וחסכון באנרגיה לחימום וקירור.

ביסודה של השיטה מונח הבלוק המתוחכם והחלול העשוי מקצף F20, פוליסטרן מוקצף העומד בכל תווי התקן. השימוש בבלוקים אלה נעשה בדרך המזכירה את משחק ה„לגו".

סדרה של בלוקים בצורות ובמידות שונות מאפשרת להקים את המבנה עפ"י התכנית והעיצוב הרצויים. כך שמכל צד שלו נשארת שכבת בידוד של פוליסטרן שהיא אטומה והדוקה ויוצרת את הבידוד הטרמי המיוחד. הבלוקים מתקשרים ביניהם באמצעות זיזים וחריצים וניתן לבנותם עד לגובה של 3 מטר ולהשתמש ביציקה אחת בלבד.

כך שהבניה בבלוקים, השלמת המבנה ויציקתו נעשות תוך ימים ספורים בלבד ללא כל צורך בעץ, בתבניות, ברגלים, מסמרים וכו'. – כך נחסך גם זמן יקר וגם כח אדם.

את הגימור למבנה ניתן להשלים במהירות ובקלות. הקירות יכולים לקבל כל ציפוי שנבחר. הנגרות (עשויה עץ או אלומיניום) משתלבת ללא כל בעיות בתוך המבנה.

בניה בשיטת האיזורסט מבטיחה איכות מירבית בכל התחומים: יציבות המבנה ועמידותו, בידוד טרמי מושלם, אטימות לחדירת מים. חסכון ושימור האנרגיה בקיץ ובחורף,חזות חיצונית יפה, וכל זאת ללא צורך בתקציב גבוה יותר בהשוואה לבניה הרגילה המקובלת בארץ.

בבלוקים ובשיטת האיזורסט ניתן להקים בתי מגורים, מבני תעשייה, מחסנים ובתי קירור, מקלטים, מבנים ציבוריים ועוד.

במשך תקופה קצרה כבר הוקמו בארץ מבנים רבים בשיטה זו במשמר הנגב, בקרית ים, בעמק הירדן ובכפר הורודים וזוהי רק ההתחלה!

לקבלת פרטים נוספים נא לפנות אל: איזורסט ישראל בע"מ, הרצליה, רח' האילנות 35 טלפון 052-86833, 052-82120, 052-81598.

אחד המבנים שנבנה בשיטת האיזורסט.

הלוח הביתי

מרכז
תל אביב לה-גרדיה 58, יד אליהו טל. 03-390721

בתים פרטיים ודירות גדולות

- גני יהודה - בהמשך לסביון. כל קוטג' 200 מ"ר על פני שטח של 500 מ"ר.
- רמת אפעל - בלב רמת אפעל. לבחירתך בתים בני 215 מ"ר או 245 מ"ר. כל בית על פני שטח של 500 מ"ר.
- גבעת אויה - ליד מלון אויה. כל יחידת דיור 150-180 מ"ר. חלקת אדמה בת 350-400 מ"ר.
- הוד השרון - במרכז השרון. כל קוטג' 175 מ"ר על פני שטח 470 מ"ר.
- מגדלי אביב - ברמת אביב ג'. דירות 4 חדרים - 136 מ"ר, דירות 5 חדרים - 155 מ"ר.
- חולון - רח' בוסתנאי, דירת קוטג' אחרונה 142 מ"ר.

דירות 4-5 חדרים

- חולון - רח' ארלוזורוב פינת גולומב דירות 4 חדרים 91 מ"ר, דירות 4 חדרים 91 מ"ר + גג עם חדרון 45 מ"ר.
- פתח תקוה - ברח' קפלן - צה"ל, דירות 3½ חדרים - 87 מ"ר, 4 חדרים - 100 מ"ר, 4½ חדרים - 117 מ"ר.
- נתניה - ברח' איתמר בן אב"י, דירות 3½ חדרים - 88 מ"ר, 4 חדרים - 105 מ"ר, 4½ חדרים - 120 מ"ר.
- חולון - ברח' בוסתנאי בבית מגורים בן שתי קומות בלבד, דירות 4 חדרים - 87 מ"ר.
- חולון - קרית בן גוריון, דירות 5 חדרים, 136 מ"ר כל דירה. דירות 4 חדרים, 105 מ"ר כל דירה.

דירות 3-4 חדרים

- בת-ים - רמת הנשיא דירות 3 ו-4 חדרים. מתאים לזכאים.
- נוה עופר - על גבול ת"א-חולון ברח' אהל יעקב, דירות 3 ו-4 חדרים. מתאים לזכאים ולזכאי מח"ל.
- נוה פולג - בדרום נתניה, ליד הים דירות 3 ו-4 חדרים. מתאים לזכאים ולזכאי מח"ל.
- קרית שלום - ברח' קיבוץ גלויות, דירות 3 חדרים 72 מ"ר. מתאים לזכאים ולזכאי מח"ל.

חיפה
חיפה - רח' החלוץ 43 טל. 04-660915

בתים פרטיים ודירות גדולות

- פרדס חנה - איכות חיים בנוסח כפרי. וילות חד-משפחתיות 4 חדרים 104 מ"ר + חדר משק 26 מ"ר, 4 חדרים 120 מ"ר + חדר משק 24 מ"ר. וילות דו-משפחתיות 4 חדרים 88 מ"ר. אפשרות לתוספת בניה.

שיכון עובדים

- חיפה נוף-ים - בצפון מערב הכרמל, דירות גן מרהיבות צופות לים. 5 חדרים - 120 מ"ר + מרפסת 23 מ"ר.
- חיפה פאר נוף - בין הדר לכרמל, 5 בנינים מדורגים עם כניסות נפרדות דירות 5 חדרים 105 מ"ר + 11 מ"ר מרפסת. דירות 4 חדרים 98 מ"ר + 15 מ"ר מרפסת. 2 דירות קוטג'.

דירות 3-4 חדרים

- חיפה רמות ספיר - מול מפרץ חיפה, דירות 4 חדרים 100 מ"ר, 3½ חדרים - 89 מ"ר, 3 חדרים - 75 מ"ר, פנטהאוז 121 מ"ר + מרפסת 22 מ"ר.
- חיפה נוה שאנן - בבנין בן 5 קומות דירות 4 חדרים 106 מ"ר.
- קרית אתא - בבית מדורג בן 3 קומות, דירת גן אחרונה בת 4 חדרים - 115 מ"ר + מרפסת 12 מ"ר.
- נהריה - ברח' הרצל 4 חדרים - 114 מ"ר, 111 מ"ר, 94 מ"ר.

- טבריה - בקרית שמואל דירות מגורים בנות 4 חדרים, 120 מ"ר כל אחת. מתאים גם לדירות נופש.
- נצרת עילית - בשכונת בן גוריון בדרום העיר, דירות 4 חדרים 86 מ"ר, 3 חדרים - 73 מ"ר. כניסה מיידית.

ירושלים
רח' הלל 8 טל. 02-233396

דירות 3-4 חדרים

- גילה - דירות 4, 3½, 3, 2 חדרים (לדירות 4 חדרים הכניסה מיידית). תחבורה נוחה לעיר.
- פסגת זאב - אזור חדש בעיר. דירות 3 חדרים + מחסן ודירות 3 חדרים + מחסן וחצר פרטית צמודה.

דירות למכירה

דרום
אשדוד רח' רוגוזין 25 טל. 055-57732/3

בתים פרטיים

- אשקלון - בשכונת ברנע, עדיין נותרו מס' קוטג'ים בני 6 חדרים, 164 מ"ר כל אחד.

דירות 3-4 חדרים

- ראשל"צ - קרית ראשון בבנינים בני 8 קומות. דירות 4 חדרים בנות 106 מ"ר.
- ראשל"צ - ברח' אברבנל, דירות 4 חדרים 117 - 120 מ"ר ודירות 3½ חדרים - 104 מ"ר.
- אשדוד - פאר אשדוד ברח' רוגוזין פינת יצחק הנשיא. בנין בן 8 קומות, דירות 4 חדרים 97 מ"ר.
- נס-ציונה - בשכונת רמת בן צבי דירות 4 חדרים 88 מ"ר. דירות 3 חדרים 76 מ"ר.
- אשקלון - בשכונת ברנע הצופה אל הים דירות 3½ חדרים 88 מ"ר.

באר שבע
מרכז הנגב טל. 057-72540

דירות 5 חדרים

- באר שבע - מגדלי עופר בשכונה ה' מגדלי יוקרה לבחירתך דירות 5 חדרים ופנטהואז.

דירות 3-4 חדרים

- ערד - ברובע חלמיש דירות 4 חדרים - 88 מ"ר דירות 3 חדרים - 74 מ"ר לכניסה מיידית.
- באר-שבע - בשכונה ו' דירות 3 חדרים בנות 74 מ"ר ודירות 4 חדרים 93 מ"ר.
- קרית גת - בשדרות לכיש דירות 4 חדרים 94 מ"ר. דירות 3 חדרים - 75 מ"ר.

חנויות
בכל רחבי הארץ.

- רעננה - ברח' אחוזה בלב המרכז המסחרי נותרו עוד שתי חנויות. 61.5 מ"ר + מרתף 45 מ"ר. 67.5 מ"ר + מרתף 43 מ"ר.
- חולון - ברח' ביאליק פינת לבון שתי חנויות למכירה 211 מ"ר + 84 מ"ר גלריה. 119 מ"ר + 35 מ"ר גלריה.
- חולון - רח' בן עמרם 4 חנויות בנות 25-30 מ"ר כל אחת.
- יבנה - בשכונת בן גוריון חמש חנויות 40מ"ר כ"א
- אשדוד - ברח' רוגוזין - לב המרכז המסחרי של העיר 4 חנויות בגדלים של 36-45 מ"ר כולל גלריות.
- כרמיאל - ברח' יחיעם 3 חנויות 36 מ"ר כ"א

ידיעות מעולם הבניה

יובל גד מציעה לך: לרכוש בית מבית טוב

יובל גד השייכת לקונצרן „כור" נמנית על חברות הבנייה הגדולות בארץ.

מאז היווסדה, לצורך בניית המוביל הארצי, בשנות ה־50, עברה יובל גד כברת דרך ארוכה. כיום, משתרעים הפרוייקטים הרבים אותם ביצעה יובל גד על פני הארץ כולה.

מבחר הדירות אותן מציעה היום חברת יובל גד – מכסה את כל מרחב ההתעניינות של הצרכן הישראלי: מדירות יוקרתיות במרכזים עירוניים מבוקשים ועד לדירות עממיות לזוגות צעירים או למשפחות שהתרחבו ומחפשות דרך להיטיב את תנאי דיורן.

בתקופה בה גובר החשש בציבור לגבי אמינותן של חברות הבנייה, מהווה „יובל גד" כתובת בטוחה להשקעה.

שנות הנסיון הרבות העומדות מאחוריה והשתייכותה לקונצרן ענק כ„כור תעשיות" מהווים חלק מכרטיס הביקור המכובד של יובל גד.

עד היום בנתה יובל גד כ־10 אלפים יחידות דיור בכל רחבי הארץ.

דגש מיוחד הושם על תכנון הדירות ע"י ארכיטקטים ידועי שם כאברהם יסקי, חתן פרס ישראל, על־מנת לבנות בתים שיענו בדרך הטובה ביותר על צרכי הציבור הרחב.

יובל גד הינה חברת הבנייה המובילה בישראל בבניית מיבני חינוך. כמו כן היא מתמחה בבניין מבני ציבור מיוחדים כגון: בתי־כנסת, היכלי ספורט, מועדונים, מבני תעשיה וכו'.

מה מציעה היום יובל גד לציבור הקונים?

יובל גד מציעה לציבור הקונים דירות ו/או קוטג'ים בכל רחבי הארץ.

להלן מספר דוגמאות:

חברת יובל גד בונה בירושלים בשכונת פסגת זאב דירות 3, 4 חדרים. דירות אלו מיועדות לזוגות צעירים או למשפחות המעוניינות להיטיב את תנאי דיורן. לכל דירה כניסה נפרדת וחלק בלתי נפרד מהבית הינו הנוף הירושלמי הפונה לכיוון ים המלח.

כל הבתים בנויים באבן ירושלמית בתכנון מעולה.

מחיר דירות 3, 4 חדרים, החל מ־40,410 $.

בלב פרדסי השרון הולכת ומתרחבת שכונת „הדרים", בכפר־סבא. למכירה קוטג'ים 6 חדרים במחיר 76,950 $.

באריאל דירות וקוטג'ים מרווחים בתנאי תשלום מיוחדים. דירת 3 חדרים במחיר 30,360 $, קוטג' 3 חדרים במחיר – 39,410 $ ודירת 4 חדרים במחיר – 43,035 $

באשקלון יובל גד בונה את השכונה הצעירה והירוקה „נאות אשקלון". דירת 3 חדרים במחיר – 30,500 $ ודירת 4 חדרים ב־37,000 $

פרוייקט יוקרתי של „יובל גד" הולך ונבנה ברמת אביב ג'. במגדלי יובל גד ברמת אביב ג' – למכירה דירות 5–6 חדרים.

עצה חשובה!

לרכוש בית או דירה כאחד מן הפרוייקטים שמציעה חברת „יובל גד" משמעו „ללכת על בטוח" מבחינת אמינות, איכות ובטחון.

במיוחד עכשיו, אתה צריך דירה עם בטחון. יובל גד – מקבוצת כור.

כל המחירים הנ"ל כוללים מע"מ ומיתוח לתשלום תוך חודש ימים.

המחירים הנקובים בדולרים חושבו לפי 1.6 ש"ח הדולר.

לקבלת פרטים נוספים נא לפנות:

בירושלים: בניין „כלל" טל. 5־02־234494

בתל־אביב: בן־יהודה 101 03־227181

באשקלון: משרד ראשי/מכירות 051־21646

חפציבה — החברה שבונה את ירושלים

■ חברת חפציבה בע"מ היא חברת הבניה הפרטית הגדולה בירושלים. בראש החברה עומד מרדכי יונה, יו"ר ארגון הקבלנים בירושלים ויש לו חלק רב בפיתוחה ובנינה של העיר.

„חפציבה" בנתה ואיכלסה מאות דירות בעיר בפרוייקטים יוקרתיים בשכונות בית הכרם, רמת שרת, רמות, תלפיות וארמון הנציב וזאת בנוסף לאתרי בניה ברחבי הארץ ובמיוחד בנתניה ורמת השרון. כמו כן פעילה החברה בהקמת פרוייקטים תיירותיים ובבעלותה מלון „בלו־בי" בנתניה ומלון חדש בכניסה לירושלים, וכן מרכז תיירותי מסחרי חדיש בכניסה לעיר העומד בשלבי סיום.

החברה נמצאת בתנופת בניה גדולה ובמרכזה פרוייקט רמת־איילות, השכונה היוקרתית בירושלים המוקמת ברמות (03) בבנה ביתך. בפרוייקט החדש קוטג'ים של 5 חדרים בשני מפלסים, וילות בנות 7, 8, 9 חדרים בשלושה מפלסים וגינות גדולות. עד היום נמכרו 50% של הקוטג'ים והשבוע החלה מכירת שלב ב'.

המשכנתא ואתה

הזוגות הצעירים כבר לא יוצאים היום להפגנות, ולא במקרה. תפנית משמעותית מאוד חלה בתחום הסיוע לדיור. המשכנתאות הניתנות היום (ועל פי ניקוד של זכאות כמובן) מהוות את החלק הארי מעלות הדירה. ולא רק זאת, אלא שחלה אף מהפיכה בהליך קבלת המשכנתא והיום היא נחתמת ככל עסקה אחרת אך ורק בבנק. לא עוד המתנה ליד דלתו של הפקיד הממשלתי, שחיקה בביורוקרטיה ובזבוז זמן.

– כיצד נקבע הסיוע? מהם הקריטריונים? – שאלתי את אמנון אשורי מנהל אגף איכלוס של משרד הבינוי והשיכון.

„הסיוע נקבע עפ"י שיטת ניקוד. הקריטריונים הקובעים את גובה הניקוד הם חברתיים־כלכליים.

„קריטריון אחד הוא משך זמן הנישואין וזאת מתוך הנחה שככל שעבר זמן רב יותר מאז הנישואין והדירה לא נרכשה, סימן שהיו קשיים. מ־5 שנים ומעלה זוכים כ־700 נקודות.

„הקריטריון השני הוא מספר הילדים במשפחה. הניקוד האופטימלי של 700 נקודות ניתן למשפחות של 5 ילדים ויותר. ולבסוף הקריטריון השלישי מתייחס למצבה של משפחת המוצא – כמה אחים ואחיות יש בה ומהו מצבה הכלכלי. כאן בעצם אנו עוסקים בסיוע חברתי".

– האם אתם חושבים שנתתם תשובה לבעיית הדיור של הזוגות הצעירים?

ת. „מנתונים שאספנו עולה כי סה"כ נישאו כ־25 אלף זוגות צעירים בשנה האחרונה. ל־16 אלף סייענו במתן הלוואות. כ־3000 זכו לסיוע בשכר דירה.

„בקבוצה שנותרה יש להביא בחשבון את אלה ההולכים להתיישבות, התנחלות, מצפים וכו', אלה שאינם זכאים כי הצליחו לרכוש דירה וכן את אלה הרוכשים דירה החורגת בגודלה מן הסטנדרט שלנו העומד על 82 מ"ר.

„מנתונים אלה אפשר לקבל תמונה כי נתנו פתרונות שכמו את אלה שהיו אמנם זקוקים לסיוע"?

– ומה לגבי הרווקים?

ת. „רווק זכאי להלוואה החל מגיל 27. רווקים בגילאים של 27–35 מקבלים סיוע נמוך יותר מזוגות צעירים. אך מעל גיל 35 מקבלים סיוע זהה לחלוטין לזה הניתן לזוגות צעירים. קבוצה נוספת הזוכה לתשומת לב מיוחדת מצידנו אלו הן המשפחות החד־הוריות. הקבוצה העיקרית בקרב משפחות אלו הן הגרושות או הרווקות שילדו ללא נישואין. ולהן אנו מפעילים תכנית נסיונית ובה דרגות שונות של סיוע בהלוואות צמודות או לא צמודות בהתאם לתמונה הכלכלית המלאה ובמספר השנים שעברו מאז הגירושין.

„רמת הסיוע הזאת היא כרמה של זוגות צעירים של כ־1600 נקודות. וזהי קבוצה עם סיוע מכסימלי. אני מוכרח לציין שאנו זוכים לתגובות רבות מאז הפעלת התכנית".

– מדוע בעצם לא לעודד מגורים בתנאי שכירות?

ת. „הדירות בשכירות מפתות לכאורה. וזהי קורת גג לזמן ארוך בשיכון ציבורי. אך אם מסתכלים לאחור רואים כי אנשים שקיבלו בעבר הרחוק דירות בשכירות מתגוררים היו בדירות שאינן משביעות את רצונם ולעומתם אנשים שרכשו דירות נהנו מן הסובסידיה הגלומה במשכנתא והחליפו אותן בהתאם למצבם הכלכלי והחברתי. ועצם אפשרות הבחירה גורמת להם שביעות רצון. הם נשארו עם נכס משפחתי ויש באפשרותם לממשו. גם מבחינה כלכלית וגם מבחינה חברתית מצבם טוב יותר. במקרים של משפחות חד־הוריות הסיוע עבר מצוין. הדירות שנרכשו נתנו בטחון".

– שומעים היום רבות על זוגות צעירים שלקחו הלוואות צמודות ונקלעו בשל כך לקשיים כלכליים. מהי תגובתך?

ת. „הצמדת ההלוואות החלה ביולי 79 כאשר היה ברור שהלוואות לא צמודות איבדו את משמעותן בשל האינפלציה הגבוהה והפכו למענק. הבעיה האמיתית היא שחיקת השכר ולא ההצמדה. עובדה שעד שנת 84 לא עלתה הבעיה של הכבדת הנטל כי השכר הריאלי היה כל הזמן בעליה ולכן החלק היחסי של המשכנתא ירד למרות ההצמדה. כאשר מדובר בזוגות צעירים קל וחומר שזה נכון כי הכנסתו של הזוג הצעיר גדלה עם ההתפתחות וההתקדמות בעבודה.

„מי שסובל בעיקר מנטל המשכנתא הם אלה שלא הסתפקו בהלוואות משרד השיכון ולקחו הלוואות משלימות גדולות. כאן מדובר ברכישת דירות חדשות שהן בד"כ יקרות יותר, כדי לקבל הלוואה כזו הלווה צריך להוכיח לבנק יכולת החזר וערבויות חזקות. אם אמנם עמד בכך הרי שהלווה שייך לקבוצה היותר 'חזקה' של האוכלוסיה".

– מן הנתונים שפורסמו לאחרונה עולה כי מספר העולים החדשים הרוכשים דירות קטן באופן יחסי ממספר הזוגות הצעירים ורבים מהם מעדיפים להישאר במרכזי הקליטה. מדוע?

ת. „הסיוע הניתן לעולים חדשים מגיע לגובה של 35 אלף דולר. זהו סיוע הגבוה ממחיר הדירה הממוצעת שקונה זוג צעיר. לדאבוני אני רואה את הבעיה בשיטת הטיפול של משרד הקליטה.

„משרד השיכון רואה הישג גדול בכך שראג שכל הטיפול בזוג הצעיר ייעשה רק בבנק וישחרר אותו מן הצורך לפנות לפקיד ממשלתי.

„היינו רוצים לראות מצב דומה בקרב העולים החדשים במרכזי הקליטה.

„מאוגוסט 84 ועד יולי 85 נתנו סיוע ב־2000 הלוואות כלומר סייענו ליותר מ־800 עולים, היינו רוצים שהעולים החדשים לא ישחקו בביורוקרטיה ממשלתית ויטופלו אף הם רק בבנקים.

„עשינו מבצע לפינוי מרכזי הקליטה ובו ניתנו הלוואות גדולות יותר אך גם הוא לא 'הזיז' את העולים".

מוסף בניה מיוחד בחסות מרכז הקבלנים והבונים בישראל והמוסד המאוחד לענף הבניה

היום כדאי להחליף לדירה גדולה יותר

מאת סופר „מעריב"

גם בתקופה של מיתון במשק ושפל במכירת דירות, רכישת דירה היא כדאית. זאת אם מנצלים את האפשרויות שנוצרו בתקופה האחרונה, השונות מאלה האופייניות לתקופה של גיאות במכירת דירות.

רכישת דירה היא השקעה כלכלית גדולה. היא מחייבת גיוס כל המשאבים הכספיים, כחסכונות וניירות ערך, ולקיחת משכנתא. אבל בהשוואה להשקעות הפיננסיות, אשר איכזבו בשנים האחרונות. מבחינת התמורה הכספית שנתנו, הרי בקניית דירה יש נכס אשר שוויו משתנה כלפי מעלה או מטה בהתאם למחירים בשוק. הנכס הזה מבטיח את ביסוסה של משפחת הרוכש, שאינה צריכה לחיות בדירה שכורה ולשלם דמי שכירות גבוהים.

כדאיות רכישת דירה גם בתקופה זו במשק מותנית בכמה תנאים בסיסיים. לא כדאי לרכוש „מציאות" בשוק, אלא דירה מחברה מבוססת, ידועה ובעלת מוניטין. כמובן שיש לתבוע מהחברה המוכרת את כל הבטחונות לכספים שמשלמים לה, כולל ערבות בנקאית צמודה או רישום הערת אזהרה בטאבו. גם התשלומים חייבים להיות צמודים לקצב הבניה.

הכרחי לבדוק את מצב הדירה הנרכשת. יש להזהר מרכישת דירות הנמצאות „על הנייר", כלומר שטרם הוחל בבנייתן. עדיף לקנות דירה הנמצאת בשלבי בניה מתקדמים, אשר כבר נקבע מועד השלמת בנייתה בזמן הקרוב. הידיעה הברורה מתי תושלם בנית הדירה עדיפה בתנאים הקיימים, אף כי מחיר הדירה עשוי להיות גבוה יותר מאשר דירה שטרם הוחל בבנייתה.

במצב הקיים בענף הבניה מוכנות חברות הבניה והקבלנים לתת הנחות משמעותיות לתשלומים במזומן על חשבון קנית הדירה. ככל שהתשלומים יהיו גבוהים יותר, כך ההנחה תגדל. משמעות מצב זה שרוכש דירה היכול לשלם רק חלק ניכר ממחיר הדירה בעת הקניה או בסמוך למועד זה, יהנה ממחיר נמוך יותר.

הדבר מהווה תמריץ למי שברשותו דירה והיכול למכור אותה. דווקא עתה, ישנה עליה בביקוש לדירות „מיד שניה", כי חלק מהציבור מעדיף קנית דירות אלה מחשש להסתבכות של קבלנים וחברות בנייה נוסח ההסתבכות של חברת הבנייה הידועה „קלרין". מכירת דירה „יד שניה" וקבלת סכום משמעותי והשקעתו בדירה חדשה, הנמצאת בשלבי בניה מתקדמים, במחיר נמוך יותר תוך קבלת הבטחונות המתאימים מהקבלן או החברה הקבלנית עשויה להיות השקעה טובה, למרות שהיא כרוכה בסיכונים לא מעטים.

כיום, מוכנים חברות הבניה והקבלנים לתת הנחות משמעותיות במחירי הדירות המוצעות למכירה. מצב זה נובע מהשפל במכירת דירות ומהמלאי של דירות בלתי מכורות. אבל הערכה של גורמי הבניה היא, שבגלל הקפאון בענף הבנייה, המתבטא בהתחלות בנייה מעטות של דירות חדשות, עשוי להיווצר מחסור בדירות חדשות לקראת סוף שנה זו. המחסור הזה בדירות יגרור אחריו עלייה במחירי הדירות, לאחר כמה שנים של שפל בענף הבנייה.

חלק מחברות הבנייה והקבלנים נערך כבר לקראת הצפוי בענף הבנייה. יתחילו בבניה של דירות באם אמנם יתברר שיווצר מחסור בדירות והמחירים יעלו. ביד חברות הבנייה והקבלנים יש מגרשים לבנייה ותוכניות בנייה, ועתה נמצאים הכל במצב של המתנה.

אך, בינתיים המצב שונה בשוק הדירות החדשות. יש הזדמנויות לרכישת דירות בתנאים נוחים באיזורים מבוקשים. אין ספק, שרכישת דירה חדשה בתקופה זו היא בבחינת עיסקה מורכבת, התלויה בתמורה שמקבלים תמורת הדירה הישנה, בגובה המשכנתא שאתה יכול לקבל ומגודל החסכונות הכספיים שברשותך, מאורך במחיר הדירה ובתנאי התשלום של הקבלן או חברת הבנייה. גישור כל הקצוות בעיסקה זו יכולה להפוך אותה לעיסקה כדאית של קנית דירה תוך זהירות מירבית. יש לעמוד על קבלת הבטחונות המתאימים ואין לוותר עליהם, גם כאשר הדבר כרוך בתשלום מסויים עבור הערבות הבנקאית הצמודה.

ההשקעה ברכישת הדירה היא השקעה לטווח ארוך. אין למדוד השקעה זו מבחינת התמורה שהיא נותנת לטווח קצר או בינוני. לכן, כאשר בוחנים ביצוע רכישת דירה, יש לחשוב לטווח של 10–15 שנה, ולא לתקופה של שלוש־ארבע שנים. חישובים לטווח ארוך מוכיחים כי רכישת דירה בתנאים נוחים ובמחירים נמוכים מאלה שהיו לפני כמה שנים הופכת את קנית הדירה כעיסקה כדאית לטווח ארוך, בהשוואה להשקעות אחרות.

ידיעות מעולם הבניה

„אזורים" — ותק, עוצמה ואמינות

חברת „אזורים" - חברת-בת הנמצאת בבעלות „כלל" ומהווה את חטיבת הבניה של הקונצרן, אינה נרתעת מתקופות קשות. היא ממשיכה לבנות ולמכור בכל רחבי המדינה. „אזורים" בונה דירות המיועדות לכל שכבות האוכלוסיה החל מבניה המיועדת לזוגות צעירים ועד לסטנדרטים הגבוהים והיוקרתיים ביותר.

אומר תדי סגל המנהל המסחרי של חברת „אזורים": „עד היום בנתה „אזורים" כ-30,000 יחידות דיור. וכ- 150,000 מ"ר של שטחים מיסחריים.

בין הפרוייקטים הבולטים שבנתה „אזורים" ניתן למנות את: מרכז כלל, „פסגת זאב", הגבעה הצרפתית, שכונת רמות ורמת אשכול ושכונות מגורים נוספות בירושלים. באזור המרכז בנתה „אזורים" אלפי יחידות דיור וכן פרויקטים כמו: ככר אתרים, בית השכטטיל ובית גיבור בתל-אביב וכן מבנים למגורים כמו: מגדלי דוד המלך, מגדל דיזנגוף ושכונות מגורים בקיראון, בנתניה, בחדרה ובת"א.

כיום מציעה חברת „אזורים" מגוון רחב מאד של דירות בכל הארץ.

בירושלים: מוצעות דירות בנות 3 ו- 4 חדרים ב„פסגת זאב".

הדירות מיועדות לזכאי משרד השיכון ולמכירה חופשית. המחירים נעים בין 50 אלף דולר ל-68 אלף דולר כולל מע"מ.

כן מציעה חברת „אזורים" קוטג'ים מפוארים בשכונת רמות, נותרו למכירה כ- 7 קוטג'ים בתכנון מיוחד במחירים של 165 אלף דולר כולל מע"מ.

תוכניות עתידיות בירושלים כוללות את פרויקט שערי צדק בו יבנו כ-220 יחידות דיור ושטחים מסחריים. כן עומדים להשלים שלב ב' במרכז כלל ובו 30,000 מ"ר של שטח מסחרי ומשרדים.

באזור המרכז יוצאת חברת „אזורים" בשני פרויקטים יוקרתיים: שכונת אזורי חן - הצפון החדש של תל-אביב. שכונה זו תהיה שכונה יוקרתית ביותר הן מבחינת איכות הבניה והן מבחינת איכות החיים שהיא מציעה לתושביה. עתה עומדות למכירת דירות בנות 4 ו-5 חדרים בשטחים של 140 מ"ר - 160 מ"ר ופנטהאוזים בשטח של מעל 200 מ"ר. השכונה ניבנית כשכונה סגורה ותכלול קאנטרי קלאב ומרכז מסחרי של 2000 מ"ר שישרתו רק את תושבי השכונה.

כל השכונה תתוחזק ע"י חברת אחזקה כשבכל בנין יהיה שומר במשך 24 שעות ביממה, ולובי מפואר יעמוד לרשות הדיירים.

הבניינים בני 8–13 קומות כאשר כל הדירות פונות מערבה וצופות על הים. מחירי הדירות בפרויקט „אזורי חן" נעים בין 125 אלף דולר ל-160 אלף דולר. הפנטאוזים מחירם 290 אלף דולר.

הפרויקט היוקרתי השני שבונה חברת „אזורים" בת"א הוא מגדל דיזנגוף ובו דירות של 2 ו-4 חדרים, מרבית הדירות בפרויקט זה כבר נמכרו, מספר מצומצם עדיין עומד למכירה.

בהרצליה הצעירה - בונה חברת „אזורים" שכונת מגורים של קוטג'ים ובתים מדורגים בני 4 קומות.

בחיפה - מציעה החברה דירות גן בכרמל הצרפתי אלו הן דירות של 5 חדרים+ מרפסת גן עם כניסה נפרדת. המחירים נעים בין 110–120 אלף דולר.

בפרויקט פטרופה (רח' החשמונאים), בו נמכר כבר שלב א' כולו, במסגרת שלב ב' הוצאו למכירה 50 יחידות דיור בנות 4 חדרים.

רכישת דירה בחברת „אזורים" היא בבחינת השקעה בטוחה.

ערבות בנקאית צמודת דולר ניתנת לכל רוכש.

„העוצמה, הותק והאמינות הם כרטיס הביקור של החברה" - מסכם תדי סגל.

לראות את הנולד ולפעול בתבונה

מאת ד. בן-שלום

בעוד שעל ענף הבנייה עוברת עתה תקופה קשה של מיתון ותהפוכות, ממשיכה חברת א. דורי לעבודות הנדסיות בע"מ בפעילותה הרגילה. מאות עובדים, ביניהם מהנדסים, כלכלנים, אנשי מחשב וטכנאים, ממשיכים בהקמתן ובתיכנונן של מאות רבות של יחידות דיור ופרויקטים גדולים ומורכבים באיזורים שונים בצפון הארץ.

חברת א. דורי חיפה, אחת החברות המובילות בתחום הבניה בצפון, הוקמה לפני שנים רבות ומאז ועד היום היא מאופיינת על-ידי גישה מעשית ועניינית לעסקי הבניה. אחת התכונות המאפיינות את הנהלת החברה היא היכולת לתכנן לטווח ארוך. יכולת זו מאפשרת לחברה להתאים את עצמה לתנאי השוק המשתנים, ללא זעזועים רבים וללא פגיעה ברווחיות החברה.

תכונה חשובה נוספת של חברת א. דורי לעבודות הנדסיות היא הפתיחות לחידושים בענף הבנייה ויישום חידושים אלה באתרי הבניה הרבים שלה. במחקר שנעשה בטכניון נמצא כי הנהגת החידושים הטכנולוגיים איפשר לחברת דורי לבצע עבודות רבות בעלות נמוכה, ולצמצם עד למינימום את התלות בקבלני משנה. ברשות החברה ציוד בניה חדיש רב ומגוון כגון מנופים, טרקטורים, מחפרות וכדומה. ערכו של ציוד זה נאמד בכ-4 מיליון דולרים והוא מאפשר לחברה גמישות רבה בביצוע העבודות רבות ההיקף וגם המסובכות ביותר.

חברת דורי מודרכת בפעילותה על-ידי ארבע דרישות עיקריות: 1. טובת הלקוח; 2. עמידה בלוח זמנים; 3. איכות ללא פשרות; ו-4. רווחיות. לא ייפלא איפוא שבמשך השנים האחרונות רכשה החברה שם של חברה אמינה המקיימת את מה שהיא מבטיחה. כשמדובר בטובת הלקוח כדאי לציין שזה שנים רבות נוהגת חברת דורי לתת לרוכשי הדירות שלה ערבויות בנקאיות צמודות לדולר לכל רוכש. החברה הנהיגה הסדר זה זמן רב לפני שחברות אחרות נדרשו לעשות זאת מסיבות שהזמן גרמן. כל הרוכש את אחת ממאות הדירות הנבנות כיום על-ידי החברה יודע כי הדירה תועמד לרשותו במועד ובתנאים שנקבעו מראש. הוא גם יודע כי איכות הבניה של דירתו ותיכנונה משלבים את מיטב השיטות הטכנולוגיות ואת צרכיו ודרישותיו וכי היא נתונה לפיקוח מלא וצמוד של מכון התקנים.

השפל הנוכחי בתחום הבניה לדיור מתאזן על-ידי חברת א. דורי באמצעות ביצוע פרויקטים גדולים ומורכבים. בין אלה יש לציין את בית האבות לגימלאי „אגד" בנווה-שאנן בחיפה; המרכז המסחרי „חורב" בנווה על הכרמל שישתרע על שטח של כ-20,000 מ"ר ויכלול סופרמרקט גדול, בתי-קולנוע, חנויות, משרדים ומגרש חניה ל-450 מכוניות ועוד; מבנים תעשייתיים עבור התעשייה האווירית בבאר-יעקב ובנווה-אור ופרויקט בטירת צבי בעמק בית-שאן. בנוסף על כל אלה נמצאות עתה בשלבי בניה שונים מאות דירות בחיפה, הקריות וכרמיאל. ואנשי החברה מציינים בסיפוק שרוב הדירות כבר נמכרו.

על חברת א.דורי לעבודות הנדסיות בע"מ ניתן לומר שהיא חברה סולידית אשר אינה נכנסת להרפתקאות עסקיות ופיננסיות. היא אינה מבטיחה ללקוחותיה יותר ממה שהיא יכולה לקיים ואת מה שהיא מבטיחה היא מקיימת עד הפריט האחרון.

אברהמי ובניו, חברה לבנין בע"מ — שומרת על מוניטין באיכות הגבוהה של הבניה

חברת אברהמי ובניו שייכת לקבוצת חברות הבניה הפרטיות הפועלות בענף הבניה כבר למעלה מ-58 שנים. היא יציבה ואיתנה וגם עיתות של שפל כלכלי לא פוגמות בדרך עבודתה.

מרכזה של החברה בבני ברק ובראשון לציון, לזכותה נזקפים פרויקטים בכל רחבי הארץ ובהם: בתי ספר, מתנ"סים, מרכזי ציבור ומאות בתי מגורים.

הבנינים שנבנו ע"י אברהמי ובניו ידועים באיכותם הגבוהה והמוניטין שרכשו עומדים לזכותם שנים רבות. דיירים שרכשו מהם דירות בעבר יעדיפו לשוב אליהם כאשר ירצו להחליף את דירתם לדירה מרווחת יותר.

שאלנו את מר יצחק אברהמי, מנכ"ל החברה, מה מציעה היום החברה למכירה?

„כרגע נמצאות בתהליך של בניה שתי שכונות: האחת ברמלה - נווה האקליפטוס. זוהי שכונת מגורים בסגנון כפרי מיוחד. הבתים בני 2 קומות עם גינות וגגות פרטיים.

השניה נבנית באריאל. זוהי שכונה של עשרות דירות בבתים מסוגננים מהיותר יפים באריאל, חלקם עם גינות פרטיות. מלבד זאת אנו בדרך להתחלת עוד 3-4 אתרי בניה הנמצאים כרגע בשלבי תכנון מתקדמים: בלוד, בנין רב-קומתי, ברמלה – שכונת מגורים עם מרכז מסחרי מודרני ובגינות שומרון – שכונת וילות וקוטג'ים המשקיפה על אחד הנופים היפים בארץ.

הדירות שאנו בונים נבנות בהתאם לתכנית הבניה של משרד השיכון והבינוי. כאשר הדירות מיועדות לזוגות צעירים ולזכאים אחרים של משרד השיכון והבינוי.

אי לכך גם המחירים מותאמים לאוכלוסיה זו.

חברת אברהמי ובניו בונה בדרך שקולה מחושבת ובהיקפים סבירים, לאט אבל בטוח. „כספי הרוכשים מובטחים באמצעות ערבויות בנקאיות צמודות הניתנות לכל רוכש. אומר יצחק אברהמי מנכ"ל החברה.

„קצב המכירות בהחלט משביע רצון" מוסיף מנחם ארזי מנהל המכירות של החברה.

